Dogfen ir Cyhoedd

Mr Dylan J. Williams
Prif Weithredwr – Chief Executive
CYNGOR SIR YNYS MÔN
ISLE OF ANGLESEY COUNTY COUNCIL
Swyddfeydd y Cyngor - Council Offices
LLANGEFNI
Ynys Môn - Anglesey
LL77 7TW

Ffôn / tel (01248) 752500
Ffacs / fax (01248) 750839

RHYBUDD O GYFARFOD	NOTICE OF MEETING
PWYLLGOR SGRIWTINI CORFFORAETHOL	CORPORATE SCRUTINY COMMITTEE
DYDD MAWRTH, 27 CHWEFROR 2024 am 2.00 o'r gloch	TUESDAY 27 FEBRUARY 2024 at 2:00 p.m.
YSTAFELL BWYLLGOR 1, SWYDDFEYDD Y CYNGOR AC YN RHITHIOL DRWY ZOOM	COMMITTEE ROOM 1, COUNCIL OFFICES AND VIRTUALLY VIA ZOOM
Swyddog Pwyllgor Ann Holmes 01248 752518	Committee Officer

AELODAU / MEMBERS
Cynghorwyr / Councillors:-

PLAID CYMRU / THE PARTY OF WALES

Geraint Bebb, Dyfed Wyn Jones ***(Is-Gadeirydd)***, Jackie Lewis, Llio A. Owen, Alwen Watkin, Sonia Williams, Arfon Wyn

Y GRWP ANNIBYNNOL / THE INDEPENDENT GROUP

Ieuan Williams

LLAFUR CYMRU/ WELSH LABOUR

Keith Roberts

ANNIBYNNNWYR MÔN / ANGLESEY INDEPENDENTS

Douglas M. Fowlie ***(Cadeirydd)***, Aled Morris Jones (Democratiaid Rhyddfrydol Cymru/Welsh Liberal Democrats), R. Llewelyn Jones

AELODAU CYFETHOLEDIG (Gyda hawl pleidleisio ar faterion Addysg) / CO-OPTED MEMBERS (With voting rights when dealing with Educational matters)

John Tierney (Yr Eglwys Gatholig / The Catholic Church)
Wenda Owen (Yr Eglwys yng Nghymru / The Church in Wales)
Gillian Thompson (Rhiant Llywodraethwr – Sector Ysgolion Cynradd/Parent Governor – Primary Schools Sector)
Gwag/Vacant (Rhiant Llywodraethwr – Sector Ysgolion Uwchradd ac ADY/Parent Governor-Secondary Schools Sector and ALN)

Nodwch os gwelwch yn dda fod cyfarfodydd y Pwyllgor yn cael eu ffrydio ar gyfer eu darlledu'n fyw a'u darlledu ar wefan y Cyngor. Mae'r Awdurdod yn Rheolydd Data dan y Ddeddf Diogelu Data a bydd data a gesglir yn ystod y ffrydio byw hwn yn cael ei gadw'n unol â pholisi cyhoeddedig yr Awdurdod.

R H A G L E N

1 **DATGANIAD O DDIDDORDEB**

Derbyn unrhyw ddatganiad o ddiddordeb gan unrhyw Aelod neu Swyddog parthed unrhyw eitem o fusnes.

2 **COFNODION Y CYFARFOD BLAENOROL** (Tudalennau 1 - 14)

Cyflwyno cofnodion cyfarfodydd blaenorol y Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol a gynhaliwyd ar y dyddiad canlynol –

- 16 Ionawr 2024 (cyfarfod bore)
- 16 Ionawr 2024 (cyfarfod prynhawn)

3 **GOSOD CYLLIDEB 2024/25 - CYNIGION DRAFFT TERFYNOL AR GYFER Y GYLLIDEB REFENIW** (Tudalennau 15 - 44)

Cyflwyno adroddiad y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau)/Swyddog Adran 151 a'r Rheolwr Sgriwtini.

4 **GOSOD CYLLIDEB 2024/25 - CYNIGION AR GYFER Y GYLLIDEB GYFALAF** (Tudalennau 45 - 60)

Cyflwyno adroddiad y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau)/Swyddog Adran 151 a'r Rheolwr Sgriwtini.

5 **PANEL SGRIWTINI CYLLID**

Cadeirydd y Panel i roi adoddiad llafar.

6 **BLAEN RAGLEN WAITH** (Tudalennau 61 - 68)

Cyflwyno adroddiad y Rheolwr Sgriwtini.

PWYLLGOR SGRIWTINI CORFFORAETHOL

Cofnodion y cyfarfod hybrid a gynhaliwyd ar 16 Ionawr, 2024 (Bore)

PRESENNOL:

Y Cynghorydd Douglas Fowlie (Cadeirydd)
Y Cynghorydd Dyfed Wyn Jones (Is-gadeirydd)

Y Cynghorwyr Geraint Bebb, Aled M. Jones, R. Llewelyn Jones, Llio A. Owen, Keith Roberts, Ieuan Williams, Sonia Williams, Arfon Wyn.

Aelodau Cyfetholedig: Wenda Owen (Yr Eglwys yng Nghymru), Gillian Thompson (Rhiant-lywodraethwr – Sector Ysgolion Cynradd)

Aelodau Portffolio

Y Cynghorwyr Llinos Medi (Arweinydd y Cyngor ac Aelod Portffolio Datblygu Economaidd), Neville Evans (Aelod Portffolio Hamdden, Twristiaeth a Morwrol), Carwyn Jones (Busnes Corfforaethol a Phrofiad Cwsmer), Gary Pritchard (Aelod Portffolio Plant – Gwasanaethau Ieuenctid a Thai), Alun Roberts (Aelod Portffolio Gwasanaethau Oedolion a Diogelwch Cymunedol), Dafydd Roberts (Aelod Portffolio Addysg a'r Gymraeg), Nicola Roberts (Aelod Portffolio Cynllunio, Gwarchod y Cyhoedd a Newid Hinsawdd), Robin Williams (Aelod Portffolio Cyllid).

Aelodau o'r Pwyllgor Sgriwtini Partneriaeth ac Adfywio ac Aelodau Eraill o'r Cyngor (drwy wahoddiad)

Y Cynghorwyr Jeff Evans, Trefor Lloyd Hughes, MBE, Glyn Haynes, Gwilym O. Jones, Pip O'Neill, Derek Owen, Dylan Rees, Ken Taylor.

WRTH LAW:

Prif Weithredwr
Dirprwy Brif Weithredwr
Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau)/Swyddog Adran 151
Cyfarwyddwr Gwasanaethau Cymdeithasol
Cyfarwyddwr Dysgu, Sgiliau a Phobl Ifanc
Pennaeth Gwasanaethau Oedolion
Pennaeth Priffyrdd, Gwastraff ac Eiddo
Pennaeth Gwasanaethau Tai
Pennaeth Rheoleiddio a Datblygu Economaidd
Pennaeth Democratiaeth (DS)
Pennaeth Proffesiwn (AD) a Thrawsnewid
Rheolwr Gwasanaethau Cyfreithiol (RJ)
Rheolwr Sgriwtini (AGD)
Swyddog Pwyllgor (ATH)
Swyddog Gweddarlledu (FT)

YMDDIHEURIADAU:

DRAFT

	Y Cynghorydd Jackie Lewis, y Cynghorydd Dafydd Rhys Thomas (Aelod Portffolio Priffyrdd, Gwastraff ac Eiddo), y Cynghorydd Euryn Morris (trwy wahoddiad)
HEFYD YN BRESENNOL:	Bethan H. Owen (Rheolwr Gwasanaethau Cyfrifeg)

Croesawodd y Cadeirydd bawb i'r cyfarfod ac estynnodd groeso arbennig i Mrs Wenda Owen i'w chyfarfod cyntaf o'r Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol fel cynrychiolydd yr Eglwys yng Nghymru.

1 DATGAN DIDDORDEB

Bu i'r Cynghorydd Sonia Williams ddatgan diddordeb personol yn unig fel gwraig yr Aelod Portffolio Cyllid.

Bu i'r Cynghorydd Jeff Evans (nad yw'n aelod o'r Pwyllgor) ddatgan diddordeb personol o ran Ardoll y Gwasanaeth Tân fel cynrychiolydd y Cyngor ac aelod o Awdurdod Gwasanaeth Tân Gogledd Cymru.

Bu i'r Cynghorydd Dylan Rees (nad yw'n aelod o'r Pwyllgor) ddatgan diddordeb personol yn unig mewn perthynas ag Ardoll y Gwasanaeth Tân fel cynrychiolydd y Cyngor a Chadeirydd Awdurdod Gwasanaeth Tân Gogledd Cymru.

2 GOSOD CYLLIDEB 2024/25 – CYNIGION CYCHWYNNOL DRAFFT Y GYLLIDEB REFENIW

Cyflwynwyd adroddiad y Rheolwr Sgriwtini i'w ystyried gan y Pwyllgor. Amlinellodd yr adroddiad gyd-destun proses gosod Cyllideb 2024/25 ynghyd â'r materion a'r cwestiynau allweddol ar gyfer Craffu wrth werthuso cyllideb refeniw gychwynnol arfaethedig y Pwyllgor Gwaith. Atodwyd adroddiad y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau)/Swyddog Adran 151 i'w gyflwyno i gyfarfod 23 Ionawr, 2024 y Pwyllgor Gwaith sy'n nodi'r gyllideb refeniw dros dro ar gyfer 2024/25 fel Atodiad 1.

Rhoddodd y Cynghorydd Robin Williams, Dirprwy Arweinydd ac Aelod Portffolio Cyllid drosolwg o'r broses gyllidebol a goblygiadau'r Setliad Llywodraeth Leol dros dro ar gyfer 2024/25 a gyhoeddwyd gan Lywodraeth Cymru ar 20 Rhagfyr 2023. Dangosodd y setliad dros dro gynnydd o £169.8m yn lefel gyffredinol y cyllid ar gyfer Cymru sy'n cyfateb i gynnydd o 3.1% mewn termau arian parod. Roedd y setliad drafft wedi arwain at gynnydd o 2.5% ar Ynys Môn (0.6% yn is na chyfartaledd Cymru a'r 17eg gynnydd uchaf o'r 22 awdurdod) sydd, ar ôl i'r prif newidiadau i'r gyllideb gael eu hystyried, yn gadael diffyg ariannol o £14.391m cyn unrhyw newid yn y Dreth Gyngor. Byddai pontio'r bwlch hwn drwy'r Dreth Gyngor yn unig yn golygu codi'r Dreth Gyngor 30% ac mae'r Pwyllgor Gwaith yn credu bod hynny'n annerbyniol ac afrealistig. Felly, mae'r Pwyllgor Gwaith yn cynnig bod y diffyg yn dod o gyfuniad o arbedion cyllidebol o £4.773m (cyllido ysgolion 2.5% yn is na chwyddiant, lleihau'r gweithlu, arbedion cyllidebol eraill yn unol â Thabl 4 ac Atodiad 3 yr adroddiad a defnyddio'r Premiwm i gefnogi costau gwasanaethau), defnyddio £4.425m o gronfeydd wrth gefn (£1.6m o Falansau Cyffredinol a £2.825m o Gronfeydd Wrth Gefn wedi'u Clustnodi) a chynnydd o 9.78% yn y Dreth Gyngor ynghyd â 1.12% ychwanegol i ariannu'r cynnydd yn Ardoll y Gwasanaeth Tân (gan nodi, yn seiliedig ar y wybodaeth ddiweddaraf, y gallai hyn newid) sy'n dod â chyfanswm y cynnydd i 10.9%. Byddai hyn yn golygu bod tâl Band D (ac eithrio praeseptau'r Heddlu a'r Cyngor Tref / Cymuned) yn £1,592.37, cynnydd o £156.51 neu £3.01 yr wythnos.

DRAFFT

Gan bwysleisio nad yw lefel y cynnydd yn y Dreth Gyngor yn rhywbeth y mae'r Pwyllgor Gwaith yn gyfforddus ag ef, cyfeiriodd y Cynghorydd Robin Williams at y cyd-destun ariannol anodd a'r hinsawdd ariannol ansicr sydd wedi gwneud y gwaith o baratoi'r gyllideb refeniw dros dro ar gyfer 2024/25 yn dasg heriol. Mae'n ofynnol yn gyfreithiol i'r Cyngor ddarparu cyllideb gytbwys ac er gwaethaf y cynnydd arfaethedig yn y Dreth Gyngor sydd ar lefel debyg i gynnydd dangosol gan awdurdodau eraill, Ynys Môn yw un o'r awdurdodau sy'n codi'r tâl isaf ar gyfer y dreth gyngor yng Nghymru oherwydd rheolaeth ariannol ddarbodus yn y gorffennol. Mae'r rheolaeth honno wedi cryfhau ei sefyllfa ariannol ac yn ei helpu i ddelio yn y tymor byr â'r heriau y mae'n eu hwynebu.

Rhoddodd y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau)/Swyddog Adran 151 gyd-destun ychwanegol gan ddweud nad yw'r heriau ariannol a ddisgrifir yn yr adroddiad yn unigryw i Ynys Môn. Mae nifer o awdurdodau lleol yn Lloegr wedi cyhoeddi hysbysiadau Adran 114 lle mae'r Prif Swyddog Ariannol yn hysbysu, yn y flwyddyn ariannol, y disgwylir i'r gwariant gan yr Awdurdod fod yn fwy na'r adnoddau sydd ar gael i ariannu'r gwariant hwnnw. Er nad oes unrhyw gyngor yng Nghymru wedi cyhoeddi hysbysiad Adran 114, mae'r pwysau ariannol sy'n wynebu cynghorau Cymru yn debyg i'r rhai yn Lloegr. Mae Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru (CLlLC) yn amcangyfrif bod cynghorau Cymru yn wynebu pwysau cyllidebol o £720m yn 2024/25 a phwysau pellach o £516m yn 2025/26 a £524m yn 2026/27. Pe bai'r sefyllfa yn Ynys Môn yn adlewyrchu amcangyfrif CLlLC, byddai'n rhaid i gyllideb y Cyngor godi £16m yn 2024/25 ac yna cynnydd o £12m yn 2025/26 a 2026/27.

Ymhelaethodd y Swyddog Adran 151 ar y pwysau a'r risgiau ariannol o ganlyniad i hynny sy'n wynebu'r Cyngor, nifer ohonynt yn cynnwys y galw am wasanaethau, chwyddiant, costau pensiwn, ardollau a osodir gan gyrff eraill a gofynion gwasanaeth newydd neu newid mewn gofynion a osodir gan Lywodraeth Cymru a/neu Lywodraeth y DU sydd y tu hwnt i reolaeth y Cyngor. Caniatawyd ar gyfer rhai o'r risgiau hynny yn y gyllideb arfaethedig, tra byddai'n rhaid i falansau cyffredinol a chronfeydd eraill gael eu defnyddio ar gyfer eraill pe bai'r risg yn arwain at gost ariannol yn 2024/25. Manylir ar y prif newidiadau i'r gyllideb yn adran 4 yr adroddiad ac amlinellir y risgiau cyllidebol yn adran 6. Mae'r rhain i gyd wedi cyfrannu at y pwysau ar gyllidebau'r Cyngor ac wedi creu'r angen am gynnydd yn y Dreth Gyngor fel y gellir sicrhau cyllideb gytbwys ar gyfer 2024/25. Gwasanaethau sydd wedi dod o dan bwysau arbennig oherwydd galw cynyddol ac atgyfeiriadau, cost darpariaeth a chymhlethdod achosion yw gofal cymdeithasol Oedolion a Phlant. Mae'n annhebygol y bydd grantiau a ddarparwyd yn 2023/24, sydd wedi helpu i liniaru'r gorwariant yn y gwasanaethau hyn, yn cael eu hailadrodd yn 2024/25 ac felly mae cywiro'r gyllideb o £2.9m ar gyfer gofal cymdeithasol Oedolion a £0.9m ar gyfer Gwasanaethau Plant wedi'i wneud yng nghyllideb ddigyfnewid 2024/25.

Gan edrych ymlaen at 2025/26 a thu hwnt ni ragwelir y bydd cyllid Llywodraeth Cymru ar gyfer y Cyngor yn cynyddu mwy nag 1% neu ychydig dros £1m (os o gwbl). Fodd bynnag, mae'n debygol y bydd y Cyngor yn wynebu'r un pwysau ariannol yn sgil galw cynyddol a chostau. Amcangyfrifir y bydd hyn yn ychwanegu oddeutu £5m i gyllideb y Cyngor yn 2025/26 gan adael diffyg ariannol o £4m o'r cychwyn cyntaf. Yn ogystal â hyn, bydd y Cyngor wedi defnyddio tua £8m o'i gronfeydd wrth gefn i gydbwyso cyllidebau 2023/24 (£3.78m) a 2024/25 (£4.225m), sefyllfa sy'n anghynaladwy yn y tymor hir. Mae'r defnydd o gronfeydd wrth gefn yn galluogi'r Cyngor i adolygu ei ofynion cyllidebol yn y tymor hir lle mae'n rhaid ail-alinio'r gwasanaethau a ddarperir â'r cyllid craidd sydd ar gael. Mae'r gyllideb arfaethedig ar gyfer 2024/25 yn dechrau'r broses o leihau'r gwasanaethau a ddarperir, ond bydd yn rhaid cwtogi gwasanaethau yn sylweddol eto yn 2025/26 a'r blynyddoedd dilynol i alluogi'r Cyngor i osod cyllideb gytbwys ac i gadw'r cynnydd yn y Dreth Gyngor ar lefel resymol a fforddiadwy. Oni wneir hynny, cynyddir y risg y bydd y Cyngor yn anghynaladwy yn ariannol erbyn 2026/27 neu 2027/28.

Diolchodd y Pwyllgor i'r Swyddog Adran 151 am yr adroddiad a'r cyflwyniad gan gydnabod bod y broses gyllidebol ddrafft wedi bod yn anodd ond gan gydnabod hefyd bod Ynys Môn

DRAFFT

mewn sefyllfa ariannol well na llawer o awdurdodau eraill. Wrth ystyried yr adroddiad rhoddwyd sylw i Ardoll y Gwasanaeth Tân gan nodi bod Awdurdod Tân Gogledd Cymru yn cynllunio cynnydd o 10.8% yn yr ardoll ar gyfer y chwe awdurdod, gan greu cynnydd o £4.8m yn y gyllideb. Oherwydd y newid yn y boblogaeth, mae cyfraniad Ynys Môn tuag at yr ardoll yn cynyddu o 9.92% i 10.03% o gyfanswm yr ardoll gan arwain at gynnydd o £533k i'r ardoll ar y Cyngor, sy'n cyfateb i gynnydd o 1.12% yn y Dreth Gyngor. Bydd yr ardoll a gyllidir gan y Cyngor yn cynyddu i £4.936m. Roedd y Pwyllgor eisiau gwybod a oedd tynnu sylw at yr ardoll yn rhywbeth newydd gan nad oedd cyfeiriad ato fel rhan o drafodaethau blaenorol ar y gyllideb. Tynnodd y Cynghorydd Ieuan Williams sylw at y ffaith ei fod wedi gofyn i'r Prif Swyddog Tân mewn cyfarfod o'r Pwyllgor Sgriwtini Partneriaeth ac Adfywio yn ddiweddar a allai sicrhau bod copi o strwythur corfforaethol y Gwasanaeth ar gael i aelodau graffu arno i weld a oedd unrhyw arbedion posibl. Gwnaed cais bod y Prif Swyddog Tân yn cael gwahoddiad i fod yn bresennol y flwyddyn nesaf er mwyn rhoi cyfle i aelodau graffu ar y strwythur, er y nodwyd hefyd gan y Pwyllgor fod y Cyngor hwn, fel y pum cyngor arall yng Ngogledd Cymru, wedi ethol aelodau'n gynrychiolwyr ar Awdurdod Gwasanaeth Tân ac Achub Gogledd Cymru a bod gan yr Awdurdod Bwyllgor Gweithredol ac Archwilio hefyd i graffu ar y materion hyn a'u pennu.

Dywedodd y Prif Weithredwr ei fod yn deall bod gwaith sylweddol wedi'i wneud gan Awdurdod y Gwasanaeth Tân i edrych ar ostyngiadau mewn costau gorbenion canolog er mwyn diogelu gwasanaethau rheng flaen a bod panel wedi'i sefydlu i'r pwrpas hwnnw. Cynhaliwyd trafodaethau helaeth ynghylch y pwnc hwn ac efallai y bydd yn bosibl gwneud cais fod allbwn y trafodaethau hynny ar gael i'w ystyried y tu allan i'r cyfarfod hwn ond hefyd gyda golwg ar osod cyllideb y flwyddyn nesaf. Oherwydd y sefyllfa ariannol heriol y mae cynghorau Ynys Môn a chynghorau eraill Gogledd Cymru yn ei hwynebu, trafodwyd a phenderfynwyd y dylid gwahaniaethu a chyfathrebu'n glir ynghylch cynnydd yn y Dreth Gyngor mewn cysylltiad â gwasanaethau'r cyngor a chynnydd yn y dreth gyngor mewn cysylltiad ag ardoll y Gwasanaeth Tân. Er bod rhai awdurdodau wedi bod yn gwneud hyn ers tro, ystyrid ei bod yn bwysig fod awdurdodau Gogledd Cymru'n gweithredu yr un fath. Mae yna hefyd rywfaint o ymgysylltu â Llywodraeth Cymru i drafod y syniad fod awdurdodau'r gwasanaeth tân yn dod yn awdurdodau praeseptu eu hunain fel bod y drafodaeth rhwng yr Awdurdod Tân a'r cyhoedd yn digwydd ar wahân i brosesau cynghorau sir. Er bod cynrychiolaeth o blith aelodau etholedig y Cyngor ar Awdurdod Gwasanaeth Tân ac Achub Gogledd Cymru, mae'n briodol fod Swyddogion ac Aelodau Etholedig eraill yn cael cyfle i ystyried a herio'r ardoll os ydynt yn dymuno gwneud hynny gan ei fod wedi'i nodi ar ddogfennau biliau'r Dreth Gyngor. Hefyd, o ystyried y sefyllfa ariannol ddifrifol, mae'n rhaid i gynghorau edrych ar bob dull posibl o gadw gwariant o fewn y gyllideb er mwyn osgoi cynnydd yn y Dreth Gyngor a chwtogi gwasanaethau.

Mewn ymateb i gwestiynau pellach gan y Pwyllgor, cadarnhaodd y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau)/ Swyddog Adran 151 fod gan Awdurdod Tân ac Achub Gogledd Cymru yr hawl i ofyn am ardoll ychwanegol a hefyd yr hawl i gadw arian wrth gefn ar gyfer unrhyw orwariant yn y flwyddyn.

Wrth siarad fel Cadeirydd Awdurdod Gwasanaeth Tân ac Achub Gogledd Cymru, cadarnhaodd y Cynghorydd Dylan Rees y craffwyd yn ofalus ac yn fanwl ar gyllideb yr Awdurdod ar gyfer 2024/25. Er mai'r cynnydd arfaethedig gwreiddiol yn yr ardoll oedd 10.8%, y cynnig a fydd nawr yn cael ei gyflwyno i'r Awdurdod mewn cyfarfod ar 22 Ionawr 2024 yw cynnydd o 8.85% yn dilyn defnydd cynyddol o gronfeydd wrth gefn. Er bod y Gwasanaeth Tân ac Achub yn wynebu'r un heriau ariannol ag awdurdodau lleol, gallai sicrhau'r Pwyllgor fod yr Awdurdod wedi gwneud gwaith helaeth i leihau'r cynnydd yn yr ardoll cyn belled ag y bo modd.

Mewn ymateb i faterion eraill a godwyd ar gynigion y gyllideb, dyma ymateb yr Aelod Portffolio a'r Swyddogion–

DRAFT

- O ran sefyllfa cronfeydd wrth gefn y Cyngor a ph’un ai a oes ganddo ddigon o "arian ar gyfer cyfnod anodd" neu hyblygrwydd o ran ei gyllideb i osgoi mynd i drafferthion, dywedwyd wrth y Pwyllgor y rhagwelir y bydd lefel bresennol y Cyngor o falansau cyffredinol nas dyrennir yn £11.1m erbyn diwedd blwyddyn ariannol 2023/24. Byddai'r defnydd arfaethedig o £1.6m o'r balansau hynny yn 2024/25 yn gadael cyfanswm o £9.5m sy'n cyfateb i 5% o'r gyllideb refeniw net, sef y balans cyffredinol lleiaf fel y pennwyd gan y Pwyllgor Gwaith. Mae'r balansau hyn ar gael os bydd y Cyngor yn wynebu unrhyw wariant annisgwyl neu heb ei gynllunio yn 2024/25. Mae cynghorau sydd wedi cyhoeddi hysbysiadau Adran 114 wedi rhedeg allan o falansau i bob pwrpas ac nid ydynt yn gallu ariannu gorwariant, sy'n tynnu sylw at bwysigrwydd cynnal lefel iach o gronfeydd wrth gefn. Pe bai'n rhaid i'r Cyngor wneud defnydd sylweddol o’i falansau yn 2024/25 yna byddai’n rhaid iddo roi strategaeth ar waith i ailgyflenwi'r balansau hynny yn y blynyddoedd sy’n dilyn.

- O ran dechrau'r broses o osod y gyllideb yn gynt yn enwedig os yw gwneud arbedion neu gwtogi gwasanaethau yn rhan o'r broses honno, dywedwyd wrth y Pwyllgor fod yr arbedion sy'n rhan o gynigion Cyllideb 2024/25 wedi'u cyflwyno oherwydd bod mai bach iawn fydd eu heffaith ac oherwydd ystyrir y gall y Cyngor reoli'r gostyngiad mewn capasiti yn y flwyddyn i ddod. Mae trafodaethau anffurfiol ynglŷn â chyllideb 2025/26 eisoes wedi dechrau gyda'r Tîm Arweinyddiaeth a'r Pwyllgor Gwaith, gan gynnwys y math o ddewisiadau y bydd yn rhaid eu gwneud a’r prosesau y bydd yn rhaid eu dilyn i allu sicrhau cyllideb gytbwys ar gyfer y flwyddyn honno o ystyried bod disgwyl iddi fod hyd yn oed yn fwy o her na gosod cyllideb 2024/25.

- Gan nodi nad yw'r Cyngor bellach yn gallu diogelu addysg ac ysgolion rhag gostyngiad yn eu cyllidebau, gofynnwyd a oedd yn bosibl mewn achosion lle y gall toriadau effeithio ar ansawdd yr addysgu a/neu nifer y disgyblion, i'r Gwasanaeth weithio gyda'r ysgol i lunio cynllun i'w alluogi i fynd i ddyled am flwyddyn neu ddwy. Rhoddwyd gwybod i'r Pwyllgor mai hon yw'r flwyddyn gyntaf y mae’r Cyngor wedi gorfod gwneud toriad sylweddol yng nghyllideb ysgolion ac nad oedd modd ei osgoi gan fod yr heriau ariannol yn rhy fawr i wasanaethau eraill y Cyngor eu hysgwyddo ar eu pennau eu hunain. Mae sefyllfa ar y gorwel lle fydd hi'n anodd cyflawni cyfrifoldebau statudol gan fod y pwysau'n fwy na'r capasiti a'r cyllid y mae'r Cyngor yn ei dderbyn. Mae angen trafod gyda Llywodraeth Cymru ynghylch gostwng y trothwyon mewn rhai meysydd er mwyn lleihau costau, er y gallai hynny arwain at ddirywiad yn lefel y gwasanaeth neu "ostyngiad a reolir." Fodd bynnag, oni cheir y sgwrs hon mae risg y bydd cynghorau yng Nghymru yn mynd yn fethdalwyr oherwydd y bwlch cynyddol rhwng y galw ac adnoddau.

  O ran ysgolion â diffyg yn y gyllideb dywedodd y Swyddog Adran 151 fod y Cyngor yn gweithio gyda'r ysgolion hynny'n unigol i'w helpu i fantoli eu cyllideb, ac er y derbynnir bod rhai ysgolion yn gallu gwella o sefyllfa o ddiffyg ariannol o fewn blwyddyn neu ddwy, ni fydd y Cyngor yn caniatáu i ysgol fod mewn sefyllfa o ddiffyg ariannol flwyddyn ar ôl blwyddyn heb allu dangos bod ganddi gynllun i unioni'r sefyllfa honno.

- O ran pryder y gallai'r ddarpariaeth o 3.5% a wnaed yng nghyllideb ddigyfnewid 2024/25 ar gyfer chwyddiant yng nghyflogau staff nad ydynt yn athrawon a'r ddarpariaeth o 2% ar gyfer chwyddiant yng nghyflogau athrawon fod yn annigonol a'r goblygiadau i'r gyllideb os yw hynny'n wir, dywedwyd wrth y Pwyllgor fod hyn wedi'i nodi fel risg i'r gyllideb. Efallai y bydd mwy o eglurder ynglŷn â’r sefyllfa cyn i'r gyllideb derfynol ar gyfer 2024/25 gael ei chymeradwyo ac efallai y bydd yn rhaid addasu'r gyllideb yn unol â hynny. Yr her yw sicrhau cydbwysedd ac osgoi gor-ddarparu ar gyfer chwyddiant cyflogau gan y byddai hynny'n golygu cynnydd uwch yn y Dreth Gyngor gan ystyried hefyd bod disgwyl i’r gyllideb adlewyrchu mor gywir â phosibl y costau amcangyfrifedig o weithredu gwasanaethau'r Cyngor yn 2024/25.

DRAFT

- O ran cefnogi ymarferwyr mewn ysgolion i gael mynediad at ffynonellau cyllid a/neu grantiau eraill nad ydynt efallai'n ymwybodol ohonynt, neu efallai nad oes ganddynt yr amser i wneud cais amdanynt, dywedwyd wrth y Pwyllgor, ar wahân i grantiau mawr Llywodraeth Cymru ar gyfer addysg, fod y Gwasanaeth Dysgu yn ceisio sicrhau bod ysgolion yn ymwybodol o’r gwahanol ffynonellau cyllid, bach fel arfer sydd ar gael drwy fwletinau wythnosol. Byddai'r Gwasanaeth Dysgu yn hapus i edrych ar y ffynonellau cyllid sydd ar gael gyda'r bwriad o ganolbwyntio ar ychydig o brif ffynonellau a bydd yn ystyried cynorthwyo ysgolion i gael mynediad at y cyllid hwn os oes amser a chapasiti ar gael.

  Dywedodd y Swyddog Adran 151 fod ysgolion yn derbyn llawer iawn o gyllid drwy grantiau a bod yn rhaid iddynt addasu eu cyllidebau wrth i'r grantiau hynny gynyddu neu leihau. Nid yw hyn yn ddelfrydol gan ei fod yn gwneud y gwaith cynllunio a rheoli ariannol yn anos, ac os yw'r grantiau hynny'n cynnwys proses gais, mae hynny'n golygu bod yn rhaid treulio amser ac adnoddau ar baratoi cais. Byddai'n well pe bai cyfran uwch o gyllid grant ar gyfer ysgolion a gwasanaethau eraill y Cyngor yn cael eu cynnwys yn y setliad gan y byddai hynny'n lleihau'r baich gweinyddol sy'n gysylltiedig â grantiau.

- O ran fod y prinder cyllid yn sbarduno newidiadau yn y ffordd y mae gwasanaethau'r cyngor yn cael eu cynllunio a’u darparu gyda phwyslais cynyddol ar gyfuno a rhannu, dywedwyd wrth y Pwyllgor nad oes trafodaethau ar hyn o bryd ynghylch ailstrwythuro llywodraeth leol a bod dau ffactor allweddol sef yr amser y byddai ailstrwythuro yn ei gymryd a faint o arbedion y byddai ailstrwythuro yn eu cynhyrchu. Nid yw strwythurau mwy eu maint bob tro yn arwain at leihad mewn costau. Mae'r Cyngor eisoes yn gweithio mewn partneriaeth ag awdurdodau a sectorau eraill ac mae gweithio mewn partneriaeth yn un o'i werthoedd craidd. Pan fydd yn ymgysylltu ag eraill, mae'r Cyngor yn gwneud hynny'n dda ac yn effeithiol gyda Swyddogion yn edrych i weld lle gall cydweithio arwain at ganlyniadau gwell a mwy cost-effeithiol.

Agorodd y Cadeirydd y drafodaeth i'r rhai a wahoddwyd i'r cyfarfod. Dywedodd y Cynghorydd Ken Taylor fod ganddo hyder yn swyddogion a staff y Cyngor ac oherwydd ei fod yn pryderu am effaith cyllid a thoriadau i wasanaethau ar forâl cymunedol roedd y Cynghorydd Jeff Evans yn awyddus i roi gobaith i’r cyhoedd ynghylch y dyfodol a chyfeiriodd yn benodol at y cyfleoedd a'r manteision a allai ddeillio er enghraifft, o Borthladd Rhydd Môn a Chodi’r Gwastad.

Dywedodd y Prif Weithredwr fod gwahaniaeth rhwng sefyllfa ariannol y Cyngor a'i allu i gynnal lefelau gwasanaeth presennol a’r cyfeiriad cyffredinol y mae’r Ynys yn mynd iddo. Mae newid yr economi yn cymryd amser ac yn gofyn am gymorth ac ymyriadau Llywodraeth Cymru a'r DU. Mae effaith colli swyddi dros y 10 i 20 mlynedd diwethaf bellach yn cael ei deimlo wrth i'r gostyngiad yn nifer y bobl o oedran gweithio ar yr Ynys gael ei adlewyrchu yn y setliad ac felly mae angen sicrhau Porthladd Rhydd Môn ac Ynys Ynni fel ffyrdd o wyrdroi dirywiad a reolir. Mae creu swyddi o safon yn allweddol i'r ymdrech honno ac er y gall y Cyngor hwyluso a chwarae rhan yn y broses honno, mae pryder y gallai'r rhagolygon ariannol ar gyfer y blynyddoedd nesaf danseilio gallu'r Cyngor wrth iddo ganolbwyntio ar ei gyfrifoldebau statudol. Mae yna le i obeithio yn ogystal â bwriad ac ymrwymiad i ddenu buddsoddiad i'r Ynys ac i greu twf cyflogaeth. Cyflwynwyd Achos Busnes Amlinellol ar gyfer Porthladd Rhydd Ynys Môn i Lywodraeth Cymru cyn y Nadolig ac mae disgwyl penderfyniad arno ar ôl Mawrth 2024 sy'n golygu y bydd yn rhaid ystyried manteision posibl statws Porthladd Rhydd wrth osod cyllideb 2025/26. Er bod optimistiaeth o ran y tymor hir, ni ellir ei gynnwys ym mhroses gosod cyllideb y Cyngor gan fod hynny'n delio â'r presennol.

Cyflwynodd y Cynghorydd Geraint Bebb, Cadeirydd y Panel Sgriwtini Cyllid adborth y Panel o'i dri chyfarfod yr wythnos flaenorol i graffu ar Gyllideb ddrafft gychwynnol arfaethedig 2024/25. Yn ogystal â chael adroddiad y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau)/Swyddog Adran 151 ar y cynigion hynny, derbyniodd y Panel adroddiadau llafar gan yr Aelodau Portffolio a'r Penaethiaid Gwasanaeth mewn perthynas â Dysgu ac Ysgolion, Hamdden,

DRAFT

Plant a Theuluoedd a Gwasanaethau Oedolion. Ar ôl ystyried y dogfennau a gyflwynwyd a'r eglurhad a ddarparwyd gan Swyddogion ac Aelodau Portffolio ynghylch manylion ac effeithiau'r cynigion, penderfynodd y Panel gefnogi cynigion y gyllideb fel y'u cyflwynwyd ac argymell y canlynol i'r Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol –

- Cyllideb Refeniw net arfaethedig ar gyfer 2024/25 o £184.219m
- Arbedion cyllidebol o £4.773m
- Cynnydd yn y Premiwm Ail Gartrefi o 75% i 100%
- Rhyddhau £4.425m o Falansau Cyffredinol y Cyngor a chronfeydd wedi'u clustnodi i gydbwyso Cyllideb Refeniw 2024/25
- Cynnydd yn y Dreth Gyngor o 9.78% yn ogystal â 1.12% i dalu am Ardoll y Gwasanaeth Tân.

Ar ôl craffu ar Gyllideb Refeniw ddrafft gychwynnol arfaethedig 2024/25 ac ystyried y pwyntiau a godwyd yn y drafodaeth ac ymatebion y Swyddogion a'r Aelod Portffolio ynghyd ag adborth y Panel Sgriwtini Cyllid, penderfynwyd cefnogi ac argymell cynigion drafft Cyllideb Refeniw 2024/25 fel y'u cyflwynwyd i'r Pwyllgor Gwaith sy'n cynnwys y canlynol -

- **Cyllideb Refeniw net arfaethedig ar gyfer 2024/25 o £184.219m**
- **Arbedion cyllidebol o £4.773m**
- **Cynnydd yn y Premiwm Ail Gartrefi o 75% i 100%**
- **Rhyddhau £4.425m o Falansau Cyffredinol y Cyngor a chronfeydd wedi'u clustnodi i gydbwyso Cyllideb Refeniw 2024/25**
- **Cynnydd yn y Dreth Gyngor o 9.78% yn ogystal â 1.12% i dalu am Ardoll y Gwasanaeth Tân.**

(Roedd y Cynghorydd Aled Morris Jones yn dymuno iddo gael ei nodi ei fod wedi pleidleisio'n unig dros gyflwyno'r cynigion ar gyfer ymgynghoriad cyhoeddus ac nid ar gyfer y cynigion eu hunain).

3 ADRODDIAD CYNNYDD Y PANEL SGRIWTINI CYLLID

Adroddodd y Cynghorydd Geraint Bebb, Cadeirydd y Panel Sgriwtini Cyllid ar ganlyniad tri chyfarfod y Panel yn ystod yr wythnos yn dechrau ar 8 Ionawr 2024 i ystyried cynigion Cyllideb Refeniw drafft 2024/25 fel y cyfeirir atynt yn y naratif ar eitem 2 uchod.

Y Cynghorydd Douglas Fowlie
Cadeirydd

DRAFT

This page is intentionally left blank

PWYLLGOR SGRIWTINI CORFFORAETHOL

Cofnodion y cyfarfod hybrid a gynhaliwyd ar 16 Ionawr, 2024 (Prynhawn)

PRESENNOL:	Y Cynghorydd Douglas Fowlie (Cadeirydd) Y Cynghorydd Dyfed Wyn Jones (Is-gadeirydd) Y Cynghorwyr Geraint Bebb, Aled M. Jones, R. Llewelyn Jones, Llio A. Owen, Keith Roberts, Ieuan Williams, Sonia Williams. Aelod Cyfetholedig: Wenda Owen (Yr Eglwys yng Nghymru) **Aelodau Portffolio** Y Cynghorwyr Llinos Medi (Arweinydd ac Aelod Portffolio Datblygu Economaidd), Carwyn Jones (Aelod Portffolio Busnes Corfforaethol a Phrofiad y Cwsmer), Gary Pritchard (Dirprwy Arweinydd ac Aelod Portffolio Plant, Ieuenctid a Gwasanaethau Tai), Nicola Roberts (Aelod Portffolio Cynllunio, Gwarchod y Cyhoedd a Newid yn yr Hinsawdd), Alun Roberts (Aelod Portffolio Gwasanaethau Oedolion a Diogelwch Cymunedol), Dafydd Roberts (Aelod Portffolio Addysg a'r Gymraeg), Robin Williams (Dirprwy Arweinydd ac Aelod Portffolio Cyllid).
WRTH LAW:	Prif Weithredwr Dirprwy Brif Weithredwr Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau)/Swyddog Adran 151 Pennaeth Gwasanaethau Tai Pennaeth Democratiaeth (DS) Rheolwr Gwasanaethau Technegol Tai (DR) Rheolwr Gwasanaeth Tai Cymunedol (LlW) Rheolwr Sgriwtini (AGD) Swyddog Pwyllgor (ATH) Swyddog Gweddarlledu (FT)
YMDDIHEURIADAU:	Cynghorydd Jackie Lewis.
HEFYD BRESENNOL:	Elin Allsopp (Swyddog Sgriwtini)

---

1 DATGAN DIDDORDEB

Ni dderbyniwyd datganiad o ddiddordeb.

2 COFNODION Y CYFARFOD BLAENOROL

Cyflwynwyd cofnodion cyfarfod blaenorol y Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol a gynhaliwyd ar 21 Tachwedd, 2023 a chadarnhawyd eu bod yn gywir.

DRAFT

3 CYNLLUN STRATEGOL CYFRANOGIAD TENANTIAID 2024-29

Cyflwynwyd adroddiad y Pennaeth Tai a oedd yn cynnwys Cynllun Strategol Cyfranogiad Tenantiaid ar gyfer 2024-29 i'w ystyried a'i graffu gan y Pwyllgor. Datblygwyd y Cynllun i sicrhau bod Gwasanaethau Tai yn gweithio mewn partneriaeth â thenantiaid i ddatblygu a darparu gwasanaethau tai o'r radd flaenaf i bobl Ynys Môn ac fel olynydd i Strategaeth Cyfranogiad Tenantiaid Lleol 2018-2023. Mae Deddf Tai Cymru (2014) yn ei gwneud yn ofynnol i bob landlord cymdeithasol yng Nghymru gael strategaeth cyfranogiad tenantiaid gyda'r nod hirdymor o sicrhau gwelliant parhaus ym mherfformiad landlordiaid wrth gefnogi a galluogi tenantiaid i gymryd rhan fel y gallant ddylanwadu ar benderfyniadau a chyfrannu at wella'r gwasanaethau a ddarperir.

Cyflwynwyd yr adroddiad gan y Cynghorydd Gary Pritchard, Aelod Portffolio Plant, Ieuenctid a Gwasanaethau Tai a bwysleisiodd ei bod yn bwysig cynnwys tenantiaid yn y ffordd y gwneir penderfyniadau am eu cartrefi a chael eu barn a'u syniadau ynghylch sut y gellir gwella gwasanaethau tai, cartrefi ac ystadau'r Cyngor ymhellach a bodloni heriau Cam II SATC. Mae'r Cynllun Strategol Cyfranogiad Tenantiaid yn nodi sut y bydd y Cyngor yn parhau i ddatblygu cyfranogiad tenantiaid a chynyddu lefelau cyfranogiad yn ystod oes y Cynllun.

Amlinellodd y Rheolwr Gwasanaethau Tai Cymunedol y cefndir deddfwriaethol a'r egwyddorion y tu ôl i'r Cynllun a rhoddodd drosolwg o'r Cynllun gan gynnwys y meysydd blaenoriaeth fel y cytunwyd arnynt gyda'r tenantiaid presennol sy'n cymryd rhan. Y rhai hynny sy'n ymwneud â sicrhau ymgysylltiad effeithiol a rhannu gwybodaeth, grymuso tenantiaid i ddylanwadu ar wasanaethau a'u siapio, gwella gwasanaethau'n barhaus i ddiwallu anghenion cwsmeriaid, a sicrhau bod gan denantiaid y sgiliau a'r hyder i gymryd rhan mewn cyfleoedd lle gall tenantiaid gyfrannu. Wrth gyflawni'r Cynllun, bydd y Gwasanaethau Tai yn datblygu nifer o ddulliau cyfranogi ac ymgysylltu a fydd yn rhoi cyfle i bobl gymryd rhan mewn ffordd hyblyg a chyn lleied neu mor aml ag y dymunant; parhau i ddatblygu dulliau priodol ac arloesol o gyfathrebu â thenantiaid a'u hysbysu am gynnydd; cefnogi tenantiaid i feithrin eu sgiliau a'u gwybodaeth fel bod ganddynt y gallu a'r hyder i gymryd rhan, a chymryd ymagwedd ragweithiol tuag at ddatblygu gwasanaethau gan ddefnyddio arfer da gan eraill. Bydd dull y Gwasanaeth Tai yn cael ei adolygu'n rheolaidd yn ystod y cynllun pum mlynedd a bydd Cynllun Gweithredu deuddeg mis yn cael ei gyd-ddatblygu a'i fonitro'n chwarterol gan y grŵp monitro Cyfranogiad Tenantiaid.

Dywedodd Pennaeth Gwasanaethau Tai fod y Cynllun Strategol yn adeiladu ar yr hyn a gyflawnwyd eisoes o ran cyfranogiad tenantiaid. Mae barn defnyddwyr Gwasanaethau Tai yn bwysig gan fod lefelau bodlonrwydd tenantiaid yn cael eu hadlewyrchu yn yr arolwg STAR a gynhelir yn flynyddol ac yn cael eu meincnodi yn erbyn awdurdodau eraill yng Nghymru.

Wrth graffu ar y Cynllun Strategol Cyfranogiad Tenantiaid, trafododd y Pwyllgor nifer o faterion, gan gynnwys cadernid y broses ar gyfer rhoi'r Cynllun ar waith a'r heriau sy'n gysylltiedig â sicrhau nad oes rhwystrau i gyfranogiad oherwydd oedran neu leoliad a bod pawb yn cael cyfle i gyfrannu gan gydnabod hefyd y gallai rhai pobl fod yn fwy tawedog nag eraill wrth leisio eu barn. Codwyd y dull o ymdrin â chwynion, gan gynnwys sut mae'r cwynion hynny ac ymyriadau'r Gwasanaeth mewn ymateb iddynt yn cyd-fynd â'r Cynllun. Hefyd trafodwyd priodoldeb aelodau etholedig oedd yn gweithredu dros denantiaid, yn ogystal â'r adnoddau ar gael i allu cyflawni'r Cynllun a'r risgiau wrth wneud hynny.

Wrth ymateb i'r materion hynny cadarnhaodd yr Aelod Portffolio a'r Swyddogion Gwasanaethau Tai y canlynol -

- Bod y broses o ddatblygu'r Cynllun wedi'i chynnal dros nifer o fisoedd gyda mewnbwn y grŵp Cyfranogiad Tenantiaid presennol. Roedd yn gynhwysfawr ac amrywiol o ran y dulliau ymgysylltu a ddefnyddiwyd. Mae cyfranogiad tenantiaid wedi cael ei annog drwy gydol y broses. Mae'r Gwasanaeth hefyd wedi bod yn ymwneud yn agos â TPAS Cymru,

sef sefydliad sy'n helpu i hyrwyddo arfer da o ran cyfranogiad tenantiaid er mwyn sicrhau bod y Cynllun yn bodloni gofynion statudol.

- Y prif risgiau a’r heriau yw sicrhau bod pawb beth bynnag fo'u cefndir neu brofiad, yn cael cyfle i gymryd rhan a bod cynrychiolaeth deg yn enwedig o ran grwpiau anodd eu cyrraedd gan gynnwys y rhai a allai fod wedi'u hallgáu'n ddigidol. Mae'r Gwasanaeth wedi ymrwymo i recriwtio aelodau newydd trwy amryw o ffyrdd ac i wella lefelau hyder tenantiaid er mwyn sicrhau eu bod yn gallu cymryd rhan yn effeithiol. Ymgysylltir â thenantiaid drwy'r amser ac mae'n broses barhaus lle caiff barn ei chyfnewid a gwybodaeth ei rhannu a lle caiff materion eu codi a’u datrys. Derbynnir bod cyfranogiad da gan denantiaid yn sgwrs ddwyffordd ac mae llawer o denantiaid yn gwybod pwy yw staff Gwasanaethau Tai ac yn gyfforddus i gael y sgwrs honno gyda nhw.

  Dywedodd y Prif Weithredwr fod tystiolaeth o sut mae'r Gwasanaeth wedi gwrando ar farn tenantiaid a sut mae'r safbwyntiau hynny wedi dylanwadu ar benderfyniadau yr un mor bwysig. Er bod y Cynllun Strategol Cyfranogiad Tenantiaid yn adlewyrchiad o sut mae'r Gwasanaeth Tai yn arwain ar y mater hwn, mae angen ystyried sut i gael mewnbwn ym mhrosesau gwneud penderfyniadau ehangach y Cyngor. Hefyd p’un ai y gellir defnyddio'r dulliau a ddefnyddir gan y Gwasanaeth Tai gan wasanaethau eraill o fewn y Cyngor.

- Gall yr Aelodau Etholedig hynny weithredu dros denantiaid drwy lythyr os awdurdodir iddynt wneud hynny gan y tenant neu fel arall mae'n rhaid gwneud unrhyw sylwadau llafar gan Aelod ym mhresenoldeb y tenant.
- Bod gweithgaredd Gwasanaethau Tai yn cael ei ariannu drwy'r Cyfrif Refeniw Tai (CRT) sy'n cael ei ariannu o incwm rhent. Mae'r CRT wedi'i neilltuo ac ni ellir ei ddefnyddio at unrhyw ddiben arall a gan fod cyllid digonol mae’n gallu cefnogi'r gwaith o gyflawni'r Cynllun Cyfranogiad Tenantiaid.
- Bod cofnod canolog o faterion/cwynion yn cael ei gadw a'i ddadansoddi, a bod y Gwasanaeth yn ymwybodol o'r heriau ac yn gallu nodi unrhyw batrwm o ran materion o fewn grwpiau neu gymunedau. Yn yr arolwg STAR blynyddol diwethaf yn ogystal ag adlewyrchu meysydd a gyflawnwyd, roedd hefyd yn pwysleisio meysydd lle'r oedd angen gwneud gwelliannau a lle mae'r Gwasanaeth wedi mynd i'r afael â nhw e.e. symleiddio cyfathrebu am ôl-ddyledion rhent fel bod tenantiaid yn deall y sefyllfa a’i bod yn glir iddynt. Mae'r Gwasanaeth yn cydnabod ei bod yn bwysig gwrando ar yr hyn sydd gan denantiaid i'w ddweud ac i'r perwyl hwnnw mae wedi cyflwyno arolwg/holiadur y gall tenantiaid gyfrannu ato'n barhaus naill ai ar-lein neu drwy ddulliau eraill.
- Bydd y Cynllun Strategol Cyfranogiad Tenantiaid yn cael ei fonitro drwy'r grŵp monitro Cyfranogiad Tenantiaid, Uwch Dîm Rheoli y Gwasanaeth Tai a gan Sgriwtini drwy adroddiad chwarterol y Cerdyn Sgorio Corfforaethol.

Ar ôl craffu ar y dogfennau a gyflwynwyd ac ar ôl ystyried y pwyntiau a godwyd yn ystod y drafodaeth ynghyd ag ymatebion yr Aelod Portffolio a'r Swyddogion, penderfynwyd argymell Cynllun Strategol Cyfranogiad Tenantiaid 2024-29 i'r Pwyllgor Gwaith i'w gymeradwyo.

4 CYNLLUN STRATEGOL RHEOLI ASEDAU TAI 2024-29

Cyflwynwyd adroddiad y Pennaeth Gwasanaethau Tai a oedd yn cynnwys y Cynllun Strategol Rheoli Asedau ar gyfer 2022-29 i'w ystyried a'i graffu gan y Pwyllgor. Mae'r Cynllun yn nodi sut y bydd y Cyngor yn rheoli, cynnal a buddsoddi yn ei stoc tai dros gyfnod y Cynllun.

Cyflwynwyd yr adroddiad a'r Cynllun Strategol gan y Cynghorydd Gary Pritchard, Aelod Portffolio Plant, Ieuenctid a Gwasanaethau Tai a gyfeiriodd at ddiben y Cynllun sef sicrhau bod y Cyngor yn gwneud penderfyniadau gwybodus am y buddsoddiad mewn eiddo unigol

yn seiliedig ar ddealltwriaeth o'u perfformiad ar sail gymdeithasol, economaidd ac amgylcheddol a bod stoc tai'r Cyngor yn darparu cartrefi diogel ac addas i'w denantiaid, yn cydymffurfio â Safonau Ansawdd Tai Cymru (SATC) 2023 a lle bynnag y bo'n bosibl, eu bod yn cyrraedd targedau datgarboneiddio.

Crynhodd y Rheolwr Gwasanaethau Technegol Tai feysydd blaenoriaeth y Cynllun Strategol Rheoli Asedau sy'n cynnwys ymateb i'r heriau newydd mewn perthynas â datgarboneiddio a gwelliannau effeithlonrwydd ynni yn SATC 2023. Cwblhaodd y Gwasanaeth arolwg o gyflwr stoc tai yn 2022/23 sy'n darparu'r sail ar gyfer cynllunio yn y dyfodol, gan gynnwys bodloni gofynion buddsoddi cynllun busnes 30 mlynedd y gwasanaeth a chyflawni SATC 2023. Ymhlith y meysydd buddsoddi bydd newid cydrannau allweddol megis boeleri a cheginau yn unol â'r cylchoedd bywyd disgwyliedig yn ogystal â gosod mesurau ynni adnewyddadwy fel Solar PV a Storwyr Batri.

Dyma'r prif bwyntiau trafod a gododd o waith craffu'r Pwyllgor ar y Cynllun Strategol Rheoli Asedau–

- Effeithiolrwydd rhaglenni a systemau meddalwedd rheoli asedau a'r effaith y gallai materion technegol ei chael ar gyflawni'r Cynllun Strategol.
- Goblygiadau ariannol y Cynllun yn ogystal â sicrwydd ffynonellau ariannu i allu ei weithredu.
- Y trefniadau monitro, llywodraethu a gwerthuso i sicrhau bod y cynllun yn cael ei gyflawni.
- Y ffyrdd y mae'r cynllun yn cyd-fynd ag amcanion Cynllun y Cyngor 2023-28, ac yn cyfrannu at eu cyflawni
- Y risgiau o ran cyflawni'r Cynllun a sut y cynigir y caiff risgiau hynny eu lliniaru.

Mewn ymateb, dyma sylwadau'r Aelod Portffolio a'r Swyddogion–

- Rhoddwyd sicrwydd ynghylch y wybodaeth a gedwir gan y Gwasanaeth ac effeithiolrwydd y systemau a ddefnyddir i'w rheoli. Mae data cyflwr stoc yn allweddol wrth sicrhau bod costau'r dyfodol yn gadarn ac yn darparu sail gadarn ar gyfer cynllunio. Mae'r arolwg diweddar a gwblhawyd yn annibynnol o gyflwr y stoc tai yn darparu data sylfaenol newydd sy'n cael ei ategu gan wybodaeth hanesyddol am yr ystâd dai.
- Cadarnhawyd mai'r Cyfrif Refeniw Tai (CRT) yw'r brif ffynhonnell gyllid lle mae'r incwm o renti wythnosol tenantiaid ar gartrefi a garejys wedi'i glustnodi ar gyfer gwariant a buddsoddiad yn stoc tai'r Cyngor. O'r herwydd, mae'r CRT yn darparu sail ariannol gadarn ar gyfer y 5 mlynedd nesaf ac oes y Cynllun. Lle mae elfen o ansicrwydd mewn perthynas â chost gyffredinol bodloni gofynion SATC, gan gynnwys cwblhau Llwybrau Ynni wedi'u Targedu ar gyfer pob cartref sy'n eiddo i'r Cyngor, unwaith y bydd y costau hynny'n hysbys, gellir eu cynnwys yng Nghynllun Busnes y CRT. Mae Llywodraeth Cymru hefyd yn darparu lwfans gwaith atgyweirio sylweddol i helpu cynghorau gyda'u stoc tai. Mae yna flaenoriaethau sy'n cystadlu yn erbyn ei gilydd y bydd yn rhaid mynd i'r afael â nhw wrth ymateb i'r heriau a osodwyd gan SATC 2023 gan gynnwys sicrhau cydbwysedd rhwng datblygu eiddo newydd a buddsoddi mewn cartrefi presennol.
- Cadarnhawyd y trefniadau llywodraethu a gwerthuso ar gyfer y Cynllun, gan gynnwys y dulliau adrodd er mwyn gallu monitro'r cynnydd yn effeithiol drwy gyfarfodydd adolygu Prosiect Asedau, yr Uwch Dîm Arwain Tai, Uwch Dîm Arwain Corfforaethol, a'r Pwyllgor Gwaith. Mae grŵp Monitro Tenantiaid eisoes wedi'i sefydlu ar gyfer SATC 2023.
- Eglurwyd sut mae'r Cynllun Strategol yn cyfrannu at gyflawni blaenoriaethau corfforaethol y Cyngor drwy ddatblygu gweithlu gwasanaethau tai Cymraeg eu hiaith a defnyddio contractwyr lleol, gan wneud y defnydd gorau o'r stoc tai trwy fuddsoddi'n amserol a thrwy hynny gyfrannu hefyd at yr economi leol a thrwy gefnogi addysg drwy gysylltiadau'r gwasanaeth â Choleg Menai a chynlluniau prentisiaethau. Disgwylir hefyd i'r daith tuag at

sero net sy'n cynnwys datgarboneiddio stoc tai'r Cyngor a'r technolegau sy'n gysylltiedig ag ef greu cyfleoedd o ran sgiliau, hyfforddiant a chyflogaeth.

- Cadarnhawyd bod y prif risgiau'n ymwneud â gwybod cyfanswm cost darparu SATC 2023 yn ogystal â ffactorau yn y farchnad lafur ac argaeledd contractwyr yn enwedig gan y bydd landlordiaid cymdeithasol eraill yn cystadlu am yr un adnoddau ac arbenigedd ar yr un pryd i wneud yr un gwaith. Mae’r drefn gosod rhent a'r codiadau rhent a gymeradwywyd gan Lywodraeth Cymru yn her bellach, sydd, yn ei dro, yn effeithio ar swm y refeniw/incwm i'r CRT ac yn dilyn hynny lefel y buddsoddiad y gall y Gwasanaeth Tai ei wneud yn ei stoc tai. Mae'r Gwasanaeth yn ffodus i fod ymhlith y cyntaf i gwblhau arolwg o gyflwr y stoc tai sy'n allweddol i baratoi rhaglen welliannau a chynnal a chadw wedi'i chynllunio ac mae’n galluogi'r Cyngor i fwrw ymlaen i dreialu'r llwybrau Ynni wedi'u Targedu ac yn fanteisiol o ran sicrhau'r adnoddau i gyflawni'r gwaith. Mae'r Cyngor dros nifer o flynyddoedd wedi bod yn rhagweithiol wrth osod mesuryddion ynni solar ac mae mesuryddion eisoes wedi’u gosod mewn hyd at 20% o'i stoc tai ac mae 28% o'i stoc wedi cyrraedd SAP75 EPC C.

  Gan nodi bod cael gafael ar gontractwyr yn her a risg bosibl i gyflawni'r Cynllun, cynigiodd y Pwyllgor, a chytunwyd y dylid archwilio dichonoldeb sefydlu tîm neu dimau mewnol i ddarparu rhaglenni gwaith wedi'u cynllunio megis newid ceginau a mesurau ynni adnewyddadwy dros y pum mlynedd nesaf.

Ar ôl craffu ar Gynllun Strategol Rheoli Asedau 2024-29 a nodi ymateb yr Aelod Portffolio a'r Swyddogion i'r materion a godwyd, penderfynodd y Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol -

- **Argymell Cynllun Strategol Rheoli Asedau 2024-29 i'r Pwyllgor Gwaith i'w gymeradwyo.**
- **Yng ngoleuni'r prinder contractwyr, gofyn i'r Gwasanaeth Tai archwilio’r posibilrwydd o sefydlu tîm(au) mewnol i ymgymryd â rhaglenni gwaith wedi'u cynllunio fel newid ceginau a mesurau ynni adnewyddadwy a/neu welliannau eraill yn ôl yr angen.**

5 DANGOSYDDION PERFFORMIAD LLEOL: GWASANAETHAU TAI

Cyflwynwyd adroddiad y Rheolwr Sgriwtini yn amlinellu'r cynnydd hyd yma mewn perthynas â'r camau y cytunwyd arnynt gan y Pwyllgor yn ei gyfarfod ym mis Tachwedd 2023 mewn perthynas â Dangosyddion Perfformiad Gwasanaethau Tai 28 a 29 i'w ystyried gan y Pwyllgor.

Adroddodd y Cynghorydd Gary Prichard a'r Pennaeth Gwasanaethau Tai ar gynnydd mewn perthynas ag adolygiad y Gwasanaeth Tai o Ddangosydd Perfformiad 28 (nifer cyfartalog y diwrnodau calendr a gymerwyd i ddarparu Grant Cyfleusterau i'r Anabl).

O ran yr adolygiad Sgriwtini o Berfformiad Dangosydd Perfformiad 29 (yr amser a gymerir i osod unedau llety y gellir eu gosod ac eithrio DTLs) cyflwynwyd trefniadau arfaethedig y cylch gorchwyl, llywodraethu a’r cwmpas arfaethedig ar gyfer grŵp Gorchwyl a Gorffen Sgriwtini. Cytunwyd yn y cyfarfod diwethaf y byddai’r grŵp hwn yn cael ei sefydlu i gynnal yr adolygiad ac fe’i gwahoddwyd i enwebu aelodau i gynrychioli'r Pwyllgor ar y grŵp.

Gwnaed y pwyntiau canlynol yn ystod y drafodaeth ddilynol –

- Y dylai'r grŵp Gorchwyl a Gorffen gynnwys chwe aelod o'r Pwyllgor
- Mater i'r grŵp Gorchwyl a Gorffen yw gwahodd yr Aelod Portffolio Tai i'w drafodaethau fel y mae'n ystyried yn briodol.
- Mewn perthynas â'r Cylch Gorchwyl, -

DRAFT

- Newid y cyfeiriad at "Bennaeth Gwasanaeth" yn yr ail bwynt bwled o dan adran 2 (Rôl, Diben a Chwmpas) i "Grŵp Gorchwyl a Gorffen"
- Newid y llinell gyntaf o dan y Canlyniadau a Ddymunir, i "Gweithredu'r camau"

Penderfynwyd –

- **Nodi'r cynnydd hyd yma gydag adolygiad y Gwasanaethau Tai o Ddangosydd Perfformiad 28 (Grantiau Cyfleusterau i'r Anabl)**
- **Nodi'r bwriad i gyflwyno canfyddiadau'r adolygiad a'r argymhellion i'w hystyried gan y Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol ym mis Mawrth, 2024.**
- **Cymeradwyo cylch gorchwyl a chwmpas yr adolygiad Craffu o Ddangosydd Perfformiad 29 (gosod unedau llety) fel y'u cyflwynwyd gyda'r ddau welliant fel yr amlinellwyd.**
- **Cymeradwyo'r trefniadau llywodraethu i gefnogi'r broses graffu a'r amserlen ar gyfer adrodd ar ganfyddiadau'r adolygiad a'r argymhellion i'r Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol.**
- **Enwebu'r Cynghorwyr Geraint Bebb, Dyfed Wyn Jones, Keith Roberts, Ieuan Williams, Sonia Williams ac Arfon Wyn i fod ar y grŵp Gorchwyl a Gorffen.**

7 BLAEN RAGLEN WAITH

Cyflwynwyd adroddiad y Rheolwr Sgriwtini a oedd yn cynnwys Blaen Raglen Waith y Pwyllgor hyd at fis Ebrill, 2024 i'w ystyried.

Penderfynwyd –

- **Cytuno ar y fersiwn bresennol o'r Blaen Raglen Waith ar gyfer 2023/24.**
- **Nodi'r cynnydd hyd yma o ran gweithredu'r Blaen Raglen Waith.**

Y Cynghorydd Douglas Fowlie
Cadeirydd

DRAFT

CYNGOR SIR YNYS MÔN Templed Adroddiad Sgriwtini	
Pwyllgor:	**Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol**
Dyddiad:	**27 Chwefror, 2024**
Pwnc:	**Gosod Cyllideb 2024/25 (Refeniw)**
Pwrpas yr Adroddiad:	**Ystyried y cynigion cyllidebol drafft terfynol ar gyfer 2024/25**
Cadeirydd Sgriwtini:	**Cyng Douglas Fowlie**
Aelod(au) Portfolio:	**Cyng Robin Williams**
Pennaeth Gwasanaeth:	**Marc Jones, Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) / Swyddog Adain 151**
Awdur yr Adroddiad: **Rhif Ffôn:** **E-bost:**	**Anwen Davies, Rheolwr Sgriwtini** **07971167198** **AnwenDavies@ynysmon.gov.uk**
Aelodau Lleol:	**Perthnasol i'r Holl Aelodau Etholedig**

1 – Argymhelliad/Argymhellion

Cytuno ar ymateb ffurfiol i'r Pwyllgor Gwaith ar gyllideb refeniw ddrafft y Cyngor ar gyfer 2024/25 (gan ddefnyddio'r cwestiynau sgriwtini allweddol yn adran 4 yr adroddiad).

2 – Cyswllt efo Cynllun y Cyngor / Blaenoriaethau Corfforaethol Eraill

Cyswllt uniongyrchol â Chynllun y Cyngor a blaenoriaethau trawsnewid. Bydd ystyriaeth y Pwyllgor o'r cynigion cyllidebol ar gyfer y flwyddyn nesaf yn cynnwys sut mae'r cynigion yn galluogi'r Cyngor i gyflawni ar Gynllun y Cyngor yn ogystal ag unrhyw risgiau penodol.

3 – Egwyddorion fel canllaw ar gyfer Sgriwtini

Er mwyn cynorthwyo Aelodau wrth graffu ar y pwnc:-

3.1 Yr effaith y mae'r eitem yn ei chael ar unigolion a chymunedau **[ffocws ar y cwsmer/ dinesydd]**

3.2 Edrych ar effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd unrhyw newid arfaethedig – yn ariannol ac o ran ansawdd **[ffocws ar werth]**

3.3 Edrych ar unrhyw risgiau **[ffocws ar risg]**

3.4 Sgriwtini'n cymryd rôl rheoli perfformiad neu sicrhau ansawdd **[ffocws ar berfformiad ac ansawdd]**

3.5 Edrych ar gynlluniau a chynigion o safbwynt:
- Hirdymor
- Atal
- Integreiddio
- Cydweithio
- Cynnwys

[ffocws ar lesiant]

3.6 Effeithiau posibl y byddai'r penderfyniad hwn yn ei gael ar:
- y grwpiau a warchodir o dan Ddeddf Cydraddoldeb 2010
- y rhai sy'n profi anfantais economaidd-gymdeithasol yn eu bywydau (wrth wneud penderfyniadau strategol)

- y cyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg a pheidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg

[ffocws ar gydraddoldeb a'r Gymraeg]

4 - Cwestiynau Sgriwtini Allweddol

Cynigir y cwestiynau allweddol canlynol fel sail ar gyfer ystyriaeth y Pwyllgor o gynigion cyllidebol 2024/25:

i. Gan ddefnyddio'r wybodaeth ar gael i'r Pwyllgor ynghylch gwasanaethau'r Cyngor, sylwadau derbyniwyd yn sgil y broses ymgynghori cyhoeddus diweddar a'r setliad cyllidol drafft terfynol ar gyfer 2024/25, i ba raddau mae'r cynigion yn ymateb yn ddigonol i'r pwysau a'r heriau yn wynebu Gwasanaethau?

ii. I ba raddau mae'r Pwyllgor yn ystyried y bydd unrhyw gynigion arbedion yn cael effaith andwyol ar ddinasyddion Ynys Môn neu unrhyw grwpiau sydd wedi'u gwarchod? A yw'r Pwyllgor yn ystyried y dylid cymryd unrhyw gamau pellach er mwyn lliniaru effaith y cynigion ar ddinasyddion Ynys Môn neu grwpiau sydd wedi'u diogelu?

iii. Sut mae cynnig y Pwyllgor Gwaith i leihau y cap ar chwyddiant o 2.5% i 1.5% yn ymateb i bryderon ysgolion?

iv. I ba raddau mae'r Pwyllgor yn cefnogi codiad 9.5% yn y Dreth Gyngor er mwyn gwireddu cynigion y Pwyllgor Gwaith ar gyfer 2024/25? Sut mae'r cynnig i leihau'r cynnydd yn lefel y Dreth Gyngor yn creu risg ariannol i'r Cyngor i'r dyfodol?

v. Beth ydy barn terfynol y Pwyllgor Sgriwtini ynglŷn â'r cynigion arbedion ar gyfer 2024/25 a restrir yn Atodiad 1 i adroddiad y Swyddog A151?

vi. Pa gamau y dylai'r Pwyllgor Gwaith eu cymryd i lenwi'r bwlch ariannol yn 2025/26 a 2026/27 a thrwy hynny lleihau'r risg ariannol i'r Cyngor?

5 – Cefndir / Cyd-destun

1. CYD-DESTUN

1.1 Mae'r gwaith o graffu ar y broses gosod cyllideb wedi datblygu ac aeddfedu dros y blynyddoedd diwethaf, gan osod y seiliau ar gyfer proses well a mwy systematig sy'n seiliedig ar ganlyniadau ac arfer dda. Mewn gwirionedd, mae'r broses yn caniatáu ar gyfer dull mwy systematig o graffu ariannol, fel bloc adeiladu hanfodol ar gyfer rheolaeth a llywodraethiant ariannol cadarn.

1.2 Bydd Aelodau'n ymwybodol bod cyllid yn hanfodol i'r gwasanaethau y mae'r Cyngor yn eu darparu a bod goblygiadau pellgyrhaeddol i'r materion ariannol sy'n ein hwynebu fel awdurdod lleol – o ran y gwasanaethau sy'n cael eu derbyn gan ein dinasyddion a hefyd lefel y Dreth Gyngor neu'r ffioedd a'r taliadau a godir[1]. Yn anochel, bydd hyn yn ei gwneud yn ofynnol i ni ofyn cwestiynau heriol ynghylch pa wasanaethau i'w cynnig i'r dyfodol a pha wasanaethau i fuddsoddi ynghyd a hefyd i ba raddau y mae'r dulliau cyfredol o ddarparu gwasanaethau yn parhau i fod yn

[1] Disgwyliadau Uwch – Craffu ariannol mewn cyfnod heriol. Canllaw i awdurdodau lleol Cymru (Canolfan Craffu Cyhoeddus, Mehefin 2014)

briodol. Ystyriaeth arall hefyd yw'r ffordd orau o reoli disgwyliadau pobl leol wrth wneud y newidiadau angenrheidiol. Yn yr hinsawdd economaidd sydd ohoni, mae angen rhoi sicrwydd i'r Aelodau felly bod y Cyngor yn gwneud y defnydd mwyaf effeithiol o adnoddau, yn enwedig adnoddau cyllidol.

1.3 Wrth ystyried eu hymateb i'r cynigion cyllidebol drafft terfynol, bydd angen i aelodau'r Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol ystyried y cynigion o ran sefyllfa ariannol tymor hwy y Cyngor (ein Cynllun Ariannol Tymor Canol) ac amcanion a blaenoriaethau'r Cyngor fel y nodir nhw yng Nghynllun y Cyngor.

2. GOSOD CYLLIDEB Y CYNGOR AR GYFER 2024/25

2.1 Ynghlwm mae copi o adroddiad y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) / Swyddog Adain 151 ar y cynigion drafft terfynol ar gyfer cyllideb 2024/25 **(ATODIAD 1)** a fydd gerbron cyfarfod o'r Pwyllgor Gwaith ar 29 Chwefror, 2024. Mae'r papur yn cyflwyno datganiad ar y sefyllfa mewn perthynas â'r materion a ganlyn:

- Cynigion cyllidebol cychwynnol y Pwyllgor Gwaith
- Y setliad cychwynnol ar gyfer Llywodraeth Leol (Llywodraeth Cymru)
- Y sefyllfa gychwynnol ar gyfer cyllideb 2024/5
- Y pwysau cyllidebol y mae'n rhaid caniatau ar eu cyfer yng nghyllideb 2024/25
- Y risgiau ariannol sy'n wynebu'r Cyngor yn ystod 2024/25
- Lefel y cynnydd yn y Dreth Gyngor sydd ei angen i osod cyllideb gytbwys
- Effaith ar y Cynllun Ariannol Tymor Canol.

Disgwylir manylion y Setliad Terfynol ar gyfer cyllideb 2024/25 gan Lywodraeth Cymru ar 27 Chwefror, 2024.

3. SGRIWTINI ARIANNOL – GOSOD CYLLIDEB 2024/25

3.1 Mae craffu ariannol yn llawer mwy nag ychwanegu gwerth at benderfyniadau a wneir gan y Pwyllgor Gwaith. Mae'n ymwneud â sicrhau craffu effeithiol o ran cynllunio, cyflawni a dilyn i fyny'r penderfyniadau allweddol hynny sy'n cael effaith ar drethdalwyr a chymunedau lleol. Dylai sgriwtini felly:

- Ddarparu her effeithiol
- Dal y rheini sy'n gwneud penderfyniadau i gyfrif; a
- Cynorthwyo'r Pwyllgor Gwaith i ddatblygu cyllideb gadarn ar gyfer y flwyddyn i ddod.

4. PANEL SGRIWTINI CYLLID

4.1 Mae Panel Sgriwtini Cyllid wedi'i sefydlu i sicrhau'r canlyniadau allweddol canlynol:

- Datblygu model o weithio ar faterion cyllid sy'n canolbwyntio ar ffurfio grwpiau llai fel y gall Aelodau chwarae mwy o ran, datblygu lefel o arbenigedd yn y pwnc ac er mwyn annog presenoldeb da a gwaith tîm.
- Fforwm i ddatblygu grŵp o aelodau sydd â'r arbenigedd a'r berchnogaeth i arwain trafodaethau ariannol yn y Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol.

4.2 Rhoddodd y Panel ystyriaeth i fanylion diweddaraf y cynigion cyllidebol yn ei gyfarfod diwethaf (15 Chwefror, 2024). Bydd crynodeb o drafodaethau'r Panel yn

cael ei gyflwyno ar lafar yn y cyfarfod gan y Cyng Geraint ap Bebb, Cadeirydd y Panel.

5. Y BROSES AR GYFER YMGYNGHORI Â'R CYHOEDD

5.1 Gwelwyd y Cyngor yn ceisio sylwadau ar gynigion y cyllidebau refeniw: 2024/25 drwy broses ymgynghoriad cyhoeddus yn ddiweddar. Roedd y broses hon yn adeiladu ar y sylfeini a osodwyd dros y blynyddoedd diwethaf o dan oruchwyliaeth y Bwrdd Ymgysylltu ac Ymgynghori (a sefydlwyd gyda phartneriaid yn y 3ydd Sector)

5.2 I'r perwyl hynny ac oherwydd amseriad cyhoeddi'r Setliad Cychwynnol, roedd y broses ymgynghori yn ymgymryd â'r camau canlynol:

i. Ymgynghori gyda'r cyhoedd trwy holiadur ar lein ac roedd ar gael mewn Canolfannau Hamdden a Llyfrgelloedd
ii. Trafodaethau yn y fforymau sefydlog canlynol – Fforwm Cynghorau Tref a Chymuned, Fforwm Pobl Ifanc, Fforwm Pobl Hŷn a'r Fforwm Cyllid Ysgolion.

Gwelwyd y cyfnod ymgynghori cyhoeddus hwn yn rhedeg o 24 Ionawr i 9 Chwefror, 2024. Ynghlwm mae crynodeb o brif negeseuon yr ymgynghoriad (**Atodiad 3 i adroddiad y Swyddog A151**). Darperir adroddiad ar lafar ar y drafodaeth yn y Fforwm Cyllid Ysgolion yng nghyfarfod y Pwyllgor Sgriwtini.

MATERION SGRIWTINI ALLWEDDOL

6.1 Mae proses gosod cyllideb 2024/25 yn rhoi cyfle i Aelodau Etholedig ystyried a herio goblygiadau'r gyllideb ddrafft ac unrhyw gynigion buddsoddi. Derbyniwyd mewnbwn hefyd trwy'r Panel Sgriwtini Cyllid sydd wedi rhoi ystyriaeth fanwl i'r cynigion cyllidebol. Yn y rhan hon o'r broses, gofynnir yn awr i'r Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol gytuno ar ymateb ffurfiol i'w gyflwyno i'r Pwyllgor Gwaith[2] ar gynigion y Cyngor ar gyfer cyllideb refeniw 2024/25 (gan ddefnyddio'r cwestiynau sgriwtini allweddol ym mharagraff 4 uchod).

6.2 Yng ngoleuni'r broses gosod cyllideb ar gyfer 2024/25 hyd yma, cynigir felly y dylai'r Pwyllgor:

i. Ystyried y cynigion cyllidebol drafft terfynol a chynnig sylwadau gall y Pwyllgor Gwaith eu hystyried cyn cytuno ar ei gynigion cyllideb arfaethedig ar 29 Chwefror, 2024
ii. Archwilio effeithiau tebygol y cynigion cychwynnol ar ddinasyddion
iii. Dod i farn am lefel y Dreth Gyngor ar gyfer 2024/25.

6 – Asesiad o'r Effaith ar Gydraddoldeb [gan gynnwys effeithiau ar yr Iaith Gymraeg]
6.1 Yr effeithiau posibl ar y grwpiau a warchodir o dan Ddeddf Cydraddoldeb 2010
Adnabod yr angen am unrhyw asesiadau effaith nes ymlaen yn y broses o sefydlu'r gyllideb ar gyfer 2024/25.
6.2 Yr effeithiau posibl ar y rhai sy'n profi anfantais economaidd-gymdeithasol yn eu bywydau (penderfyniadau strategol)
Adnabod yr angen am unrhyw asesiadau effaith nes ymlaen yn y broses o sefydlu'r gyllideb ar gyfer 2024/25

[2] Cyfarfod y Pwyllgor Gwaith ar 29 Chwefror, 2024

6.3 Yr effeithiau posibl ar y cyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg a pheidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg
Adnabod yr angen am unrhyw asesiadau effaith nes ymlaen yn y broses o sefydlu'r gyllideb ar gyfer 2024/25.
7 – Goblygiadau Ariannol
Mae'r adroddiad hwn yn trafod y broses ar gyfer gosod cyllideb y Cyngor ar gyfer 2024/25, sy'n cynnwys ystyriaeth o'r cynigion drafft terfynol ar gyfer y cyllidebau refeniw.

8 – Atodiadau
ATODIAD 1 Adroddiad y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) ar y cyllidebau refeniw arfaethedig ar gyfer 2024/25

9 - Papurau Cefndir (cysylltwch ag awdur yr Adroddiad am unrhyw wybodaeth bellach os gwelwch yn dda):
Anwen Davies, Rheolwr Sgriwtini, Cyngor Sir Ynys Môn, Swyddfeydd y Cyngor, Llangefni. LL77 7TW

CYNGOR SIR YNYS MÔN	
ADRODDIAD I:	**PWYLLGOR GWAITH**
DYDDIAD:	**29 CHWEFROR 2024**
PWNC:	**STRATEGAETH ARIANNOL TYMOR CANOLIG A CHYLLIDEB 2024/25**
DEILYDD PORTFFOLIO:	**Y CYNGHORYDD R WILLIAMS – DIRPRWY ARWEINYDD A DEILYDD PORTFFOLIO – CYLLID**
PENNAETH GWASANAETH:	**MARC JONES – CYFARWYDDWR SWYDDOGAETH (ADNODDAU) / SWYDDOG ADRAN 151**
AWDUR YR ADRODDIAD: FFÔN: E-BOST:	**MARC JONES** 01248 752601 rmjfi@ynysmon.llyw.cymru
AELODAU LLEOL:	**Amherthnasol**

A - Argymhelliad/argymhellion a rheswm/rhesymau

1. STRATEGAETH ARIANNOL TYMOR CANOLIG A CHYLLIDEB REFENIW 2024/25

1.1 Pwrpas

Mae'n ofynnol i'r Pwyllgor Gwaith gytuno ar nifer o faterion allweddol mewn perthynas â chyllideb 2024/25. Bydd modd wedyn i'r argymhellion terfynol gael eu cyflwyno i'r Cyngor llawn yn ei gyfarfod ar 7 Mawrth 2024. Dyma'r materion y mae angen cytuno arnynt:-

- Cyllideb Refeniw y Cyngor ac, yn sgil hynny, y Dreth Gyngor ar gyfer 2024/25;
- Strategaeth Ariannol Tymor Canolig y Cyngor a ddiweddarwyd;
- Defnyddio unrhyw gyllid unwaith ac am byth i gefnogi'r gyllideb.

1.2 Crynodeb

Dengys y papur hwn gynigion manwl y gyllideb refeniw ar gyfer 2024/25 y mae angen eu hystyried yn derfynol a chytuno arnynt, a'r effaith ddilynol ar gyllideb refeniw Cyngor Sir Ynys Môn. Materion i'r Cyngor gytuno arnynt yw'r rhain a gofynnir i'r Pwyllgor Gwaith wneud argymhellion terfynol i'r Cyngor.

Mae'r papur hefyd yn diweddaru'r Strategaeth Ariannol Tymor Canolig, ac mae'n gosod y cyd-destun ar gyfer gwaith ar gyllidebau'r Cyngor yn y dyfodol. Serch hynny, dylid nodi y caiff adroddiad pellach ar Strategaeth Ariannol Tymor Canolig y Cyngor ei gyflwyno i'r Pwyllgor Gwaith yn ddiweddarach yn y flwyddyn, ac efallai, bryd hynny, bydd gwybodaeth am yr economi a'r setliad arfaethedig i lywodraeth leol yn y dyfodol yn fwy eglur.

2. ARGYMHELLION AR GYFER CYLLIDEB REFENIW A'R DRETH GYNGOR 2024/25

Gofynnir i'r Pwyllgor Gwaith :-

- Gytuno ar fanylion terfynol cyllideb arfaethedig y Cyngor, fel y'i dangosir yn Adran 4 o Atodiad 1 ac yn Atodiad 2;
- Nodi argymhelliad y Swyddog Adran 151 y dylai'r Cyngor gadw o leiaf £9.2m o falansau cyffredinol;
- Nodi sylwadau'r Swyddog Adran 151 ar gadernid yr amcangyfrifon, fel y nodir yn Adran 5 o Atodiad 1;
- Argymell i'r Cyngor llawn gyllideb net o £184.165m ar gyfer y Cyngor Sir ac, yn sgil hynny, cynnydd o 9.50% yn y Dreth Gyngor (8.6% ar gyfer Gwasanaethau'r Cyngor a 0.9% ar gyfer yr Ardoll Tan) (£136.44 – Band D), gan nodi y caiff cynnig ffurfiol, yn cynnwys praeseptau Heddlu Gogledd Cymru a Chynghorau Tref a Chymuned, ei gyflwyno i'r Cyngor ar 7 Mawrth 2024;

	• Bod addasiad yn cael ei wneud ar gyfer unrhyw fân wahaniaethau rhwng y setliad dros dro a'r setliad terfynol, gan ddefnyddio'r gyllideb wrth gefn gyffredinol sydd wedi'i chynnwys yng nghyllideb 2024/25, neu trwy wneud cyfraniad i neu o arian wrth gefn cyffredinol y Cyngor er mwyn gosod cyllideb gytbwys; • Awdurdodi'r Swyddog Adran 151 i wneud unrhyw newidiadau angenrheidiol cyn cyflwyno'r cynigion terfynol i'r Cyngor; • Cytuno y gellir defnyddio cyllid o'r gyllideb wrth gefn gyffredinol i gwrdd ag unrhyw bwysau annisgwyl ar gyllidebau seiliedig ar alw yn ystod y flwyddyn ariannol; • Gofyn i'r Cyngor awdurdodi'r Pwyllgor Gwaith i ryddhau hyd at £250k o'r balansau cyffredinol os bydd y gyllideb wrth gefn gyffredinol yn cael ei hymrwymo'n llawn yn ystod y flwyddyn; • Dirprwyo i'r Swyddog Adran 151 yr hawl i ryddhau cyllid o hyd at £50k o'r gyllideb wrth gefn gyffredinol ar gyfer unrhyw eitem unigol. Ni ddylid caniatáu unrhyw eitem gwerth dros £50k heb ganiatâd o flaen llaw y Pwyllgor Gwaith; • Cadarnhau bod lefel Premiwm y Dreth Gyngor ar gyfer ail gartrefi yn codi i 100% ac yn aros ar 100% ar gyfer tai gwag.
B -	**Pa opsiynau eraill wnaethoch chi eu hystyried a beth oedd eich rhesymau dros eu gwrthod a/neu ddewis yr opsiwn hwn?**
	Ystyriwyd nifer o opsiynau yn dilyn cyhoeddi y gyllideb arfaethedig gychwynnol. Mae'r gyllideb arfaethedig derfynol yn ystyried y setliad terfynol i lywodraeth leol, safbwyntiau a fynegwyd yn ystod y broses ymgynghori a barn y Pwyllgor Sgriwtini.
C -	**Am ba reswm y mae hwn yn benderfyniad i'r Pwyllgor Gwaith?**
	Yn unol â Chyfansoddiad y Cyngor, mae'n rhaid i'r Pwyllgor Gwaith gyhoeddi ei gyllideb arfaethedig derfynol cyn i'r Cyngor ei ystyried.
CH -	**A yw'r penderfyniad hwn yn gyson â pholisi a gymeradwywyd gan y Cyngor llawn?**
	Ydi. Bydd y penderfyniad terfynol ar gyllideb refeniw 2024/25 yn cael ei wneud gan y Cyngor llawn yn ei gyfarfod ar 7 Mawrth 2024.
D -	**A yw'r penderfyniad hwn o fewn y gyllideb a gymeradwywyd gan y Cyngor?**
	Amherthnasol

Dd – Asesu'r effaith bosib (os yw'n berthnasol):

1	Sut mae'r penderfyniad hwn yn effeithio ar ein hanghenion tymor hir fel Ynys?	Wrth lunio y gyllideb arfaethedig, mae'r Pwyllgor Gwaith wedi ystyried ei ddyletswyddau statudol a'r amcanion a nodir yn ei Gynllun Corfforaethol.
2	A yw hwn yn benderfyniad y rhagwelir y bydd yn atal costau / dibyniaeth ar yr Awdurdod yn y dyfodol? Os felly, sut:-	Mae manylion unrhyw gynigion am arbedion wedi'u nodi yn yr adroddiad.
3	A ydym wedi bod yn cydweithio â sefydliadau eraill i ddod i'r penderfyniad hwn, os felly, rhowch wybod gyda phwy-	Mae'r Cyngor wedi bod yn gweithio gyda Chynghorau eraill a Chymdeithas Llywodraeth Leol Cymru i bwyso ar Lywodraeth Cymru am y setliad ariannol gorau posibl.
4	A yw dinasyddion Ynys Môn wedi chwarae eu rhan wrth gynllunio'r ffordd hon ymlaen, gan gynnwys y rhai hynny y mae'r penderfyniad yn effeithio'n uniongyrchol arnynt? Esboniwch sut:-	Ymgynghorwyd ar y gyllideb arfaethedig ac mae'r manylion i'w gweld yn yr adroddiad. Mae'r Pwyllgor Gwaith wedi ystyried canlyniadau'r ymgynghoriad cyn cytuno ar y gyllideb arfaethedig derfynol.
5	Nodwch unrhyw effaith bosib y byddai'r penderfyniad hwn yn ei gael ar y grwpiau a warchodir o dan Ddeddf Cydraddoldeb 2010.	Bydd unrhyw gynigion sydd wedi'u cynnwys yng nghyllideb derfynol 2024/25 yn ystyried yr effaith ar unrhyw grwpiau a warchodir.

6	Os yw hwn yn benderfyniad strategol, nodwch unrhyw effaith y gallai'r penderfyniad hwn ei gael ar y rhai sydd dan anfantais economaidd-gymdeithasol.	Yn sgil y gyllideb, bydd trethdalwyr Ynys Môn yn talu mwy o Dreth Gyngor. Bydd y rhai dan anfantais economaidd-gymdeithasol yn fwy tebygol o fod yn gymwys am gymorth trwy'r Cynllun Gostyngiadau'r Dreth Gyngor, ac ni ddylai'r rhai sydd dan anfantais economaidd-gymdeithasol weld unrhyw / fawr ddim effaith ariannol.
7	Nodwch unrhyw effaith y gallai'r penderfyniad hwn ei gael ar gyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg ac ar beidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg	Ni nodwyd unrhyw effaith.
DD -	**Gyda phwy wnaethoch chi ymgynghori?**	**Beth oedd eu sylwadau?**
1	**Prif Weithredwr / Tîm Arweinyddiaeth (TA)** (mandadol)	Mae'r Prif Weithredwr a'r Tîm Arweinyddiaeth wedi bod yn rhan o'r broses o osod y gyllideb o'r cychwyn cyntaf ac maent yn cytuno â'r adroddiad ac yn ategu'r gyllideb arfaethedig derfynol.
2	**Cyllid / Swyddog 151** (gorfodol)	Amherthnasol – adroddiad y Swyddog Adran 151 yw hwn.
3	**Cyfreithiol / Swyddog Monitro (**gorfodol)	Mae'r Swyddog Monitro yn rhan o'r TA ac, fel y cyfryw, ystyriwyd sylwadau'r Swyddog.
4	**Adnoddau Dynol (AD)**	-
5	**Eiddo**	-
6	**Technoleg Gwybodaeth a Chyfathrebu (TGCh)**	-
7	**Sgriwtini**	Cafodd y gyllideb arfaethedig derfynol ei ystyried gan y Pwyllgor Sgriwtini yn ei gyfarfod 27 Chwefror 2024. Rhoddir canlyniad y cyfarfod ar lafar i'r Pwyllgor Gwaith.
8	**Aelodau Lleol**	Mae cyllideb y Cyngor yn berthnasol i bob Aelod ac ymgynghorwyd â nhw trwy gydol y broses o osod y gyllideb.
9	**Unrhyw gyrff allanol eraill**	Gweler Adran 2 yn yr adroddiad.

F - Atodiadau:

- Atodiad 1 – Adroddiad manwl ar y Gyllideb Arfaethedig
- Atodiad 2 – Crynodeb o Gyllideb Refeniw Arfaethedig 2024/25 fesul Gwasanaeth
- Atodiad 3 – Crynodeb o Ymatebion i'r Ymgynghoriad: Cyllideb y Cyngor: 2024/25

FF - Papurau cefndir (cysylltwch ag awdur yr Adroddiad am ragor o wybodaeth):

- Cyllideb Arfaethedig Cychwynnol 2024/25 – Pwyllgor Gwaith – 23 Ionawr 2024
- Cyllideb Arfaethedig Cychwynnol 2024/25 – Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol – 16 Ionawr 2024
- Cynllun Ariannol Tymor Canolig ar gyfer 2023/24 – 2024/25 – Pwyllgor Gwaith – 26 Medi 2023

1. CYFLWYNIAD A CHEFNDIR

1.1. Mae'r adroddiad hwn yn nodi cynigion ar gyfer cyllideb refeniw arfaethedig 2024/25 a dyma un o gyfres o adroddiadau sy'n cyflwyno darlun cyffredinol o sefyllfa ariannol y Cyngor ac mae'n sicrhau fod cyllid y Cyngor yn cael ei ddyrannu i gwrdd â'i flaenoriaethau. Mae'r adroddiadau eraill yn y gyfres yn ymwneud â Rhaglen Gyfalaf y Cyngor a'r Strategaeth Gyfalaf, Strategaeth Rheoli Trysorlys y Cyngor a Ffioedd a Thaliadau.

1.2. Mae'r gyllideb refeniw a'r angen parhaus i nodi arbedion refeniw yn cael eu llywio gan y Cynllun Ariannol Tymor Canolig (CATC), fel y'i cymeradwywyd gan y Pwyllgor Gwaith ym mis Medi 2023, a gellir ei grynhoi fel a ganlyn:-

Tabl 1
Cynllun Ariannol Tymor Canolig 2024/25 i 2025/26

	2024/25 £'m	**2025/26 £'m**
Cyllideb Refeniw Net a ddygwyd ymlaen	174.569	177.710
Pwysau Cyllidebol a Chwyddiant	13.072	5.368
Cyllideb Ddisymud Ddiwygiedig	**187.641**	**183.078**
Cyllid Allanol Cyfun (AEF) (gan ragdybio cynnydd o 3.0% yn 2024/25 a 1.0% yn 2025/26)	127.375	128.649
Y Dreth Gyngor (gan ragdybio cynnydd o 5% yn 2024/25 a 2025/26)	50.335	52.852
Cyfanswm Cyllid	**177.710**	**181.501**
Gofynion Cyllido Ychwanegol / Y Gofyn am Arbedion	**9.931**	**1.577**
Prif Ragdybiaethau		
Dyfarniadau Cyflog – Staff nad ydynt yn Athrawon	3.5%	2.0%
Dyfarniadau Cyflog – Athrawon	5.6%	2.0%
Chwyddiant Cyffredinol	4.9%	1.6%
Noder – Mae'r ffigyrau ar gyfer 2024/25 yn cynnwys cyllid i gywiro'r gyllideb sail gan nad oedd y ddarpariaeth ar gyfer chwyddiant mewn cyflogau a phrisiau yng nghyllideb 2023/24 yn ddigonol.		

1.3. Roedd y ffigyrau a nodwyd yn y CATC yn seiliedig ar ragdybiaethau a gwybodaeth a oedd ar gael pan luniwyd y CATC. Yn hytrach na darparu asesiad cywir o'r gofyn cyllidebol, pwrpas y CATC yw darparu asesiad lefel uchel o'r bwlch posib yn y gyllideb.

1.4. Pan luniwyd y gyllideb arfaethedig gychwynnol, roedd dyfarniad cyflog 2023/24 wedi cael ei gytuno, roedd chwyddiant wedi dechrau gostwng yn gyflym ac roedd y rhagdybiaethau ar gyfer chwyddiant yn llai tebygol o fod yn anghywir, ac roedd y prisiau ynni newydd ar gyfer y flwyddyn o Hydref 2023 i Fedi 2024 wedi cael eu derbyn. Roedd hyn yn rhoi mwy o sicrwydd ynglŷn â'r gyllideb sail.

1.5. Roedd ffigyrau cyffredinol y setliad drafft a dderbyniwyd gan Lywodraeth Cymru yn unol â'r rhagolwg yn y CATC, er bod y ffigwr ar gyfer Ynys Môn ychydig yn is, a hynny oherwydd y ffordd mae'r fformiwla cyllido yn gweithio. Derbyniodd y Cyngor gynnydd o 2.5%, o gymharu â chynnydd o 3.0% a oedd wedi'i gynnwys yn y CATC.

1.6. Serch hynny, er gwaetha'r newidiadau hyn a'r ffaith fod y bwlch cyllido'n is nag a ragwelwyd yn y CATC, mae'r sefyllfa ariannol yn parhau'n heriol yn 2024/25 a 2025/26, ac mae disgwyl i gostau barhau i gynyddu, oherwydd chwyddiant a chynnydd yn y galw, ond nid oes fawr o obaith y bydd y cyllid gan Lywodraeth Cymru'n ddigon i gwrdd â'r cynnydd mewn costau yn llawn.

2. Y GYLLIDEB ARFAETHEDIG GYCHWYNNOL

2.1. Yn ei gyfarfod ar 23 Ionawr 2024, trafododd y Pwyllgor Gwaith y gyllideb arfaethedig gychwynnol a'r setliad dros dro a gyhoeddwyd gan Lywodraeth Cymru ar 20 Rhagfyr 2023.

2.2. Roedd y setliad dros dro ychydig yn is na'r disgwyl, gyda'r Cyngor yn derbyn £126.973m, sef cynnydd o £3.308m (2.67%) mewn termau ariannol ond, ar ôl caniatáu ar gyfer grantiau sy'n cael eu trosglwyddo i'r setliad ac effaith y newid i sylfaen y dreth, roedd y cynnydd wedi'i addasu yn £3.107m (2.51%).

2.3. Argymhellodd y Pwyllgor Gwaith gyllideb o £184.219m ar gyfer 2024/25 ac, ar sail yr AEF dros dro o £126.973m, byddai angen cynnydd o 10.9% yn y Dreth Gyngor yn ogystal â defnyddio £4.425m o falansau cyffredinol y Cyngor, i gydbwyso'r gyllideb.

2.4. Wrth osod y gyllideb arfaethedig, roedd y Pwyllgor Gwaith yn cydnabod bod angen gwarchod gwasanaethau rheng flaen a chynyddu cyllidebau i gwrdd â'r cynnydd yn y galw am wasanaethau Oedolion a Phlant.

2.5. Roedd y gyllideb arfaethedig yn cynnwys cyfyngu'r cynnydd chwyddiant ar gyfer cyllideb datganoledig ysgolion, gan olygu gostyngiad o £1.25m yn y gyllideb, ac roedd yn cynnwys targed arbedion o £1m a fyddai'n cael ei gyflawni trwy leihau'r gweithlu, peidio â defnyddio premiwm y Dreth Gyngor i gyllido prosiectau tai am un flwyddyn, gan arbed £1.2m, yn ogystal ag arbedion eraill yn y gyllideb a phrosiectau cynhyrchu incwm gwerth £1.327m.

2.6. Er nad yw'r Asesiad Gwario Safonol (AGS) wedi'i fwriadu fel mesur o lefel ddisgwyliedig cyllideb refeniw net y Cyngor, mae'n rhoi rhyw syniad p'un a yw lefel cyllideb y Cyngor yn rhesymol i'r Cyngor. Mae'r AGS ar gyfer 2024/25 yn £175.877m ac mae'r gyllideb arfaethedig, felly, yn 104.7% o'r AGS.

3. PWYLLGOR SGRIWTINI

3.1. Oherwydd yr oedi cyn derbyn y setliad dros dro a'r setliad terfynol, bu'n rhaid cwtogi amserlen y gyllideb ar gyfer 2024/25 er mwyn sicrhau bod y Cyngor yn gallu gosod y Dreth Gyngor o fewn yr amserlen a nodir yn Neddf Llywodraeth Leol 1992 (Adran 30(6)). Bu i'r Panel Sgriwtini Cyllid hefyd archwilio cynigion buddsoddi gwasanaethau yn fanwl yn ei gyfarfod ar 11 Ionawr 2024, a chyflwynwyd sylwadau'r Panel i gyfarfod y Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol ar 16 Ionawr 2024.

3.2. Bu i'r Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol ystyried y gyllideb arfaethedig gychwynnol 2024/25 yn ei gyfarfod ar 16 Ionawr 2024. Penderfynodd y Pwyllgor gefnogi cyllideb arfaethedig gychwynnol y Pwyllgor Gwaith..

3.3. Yn ei gyfarfod ar 27 Chwefror 2024, rhoes y Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol ystyriaeth bellach i'r gyllideb arfaethedig derfynol, a bydd adroddiad llafar ar drafodaethau'r Pwyllgor yn cael ei gyflwyno i'r cyfarfod hwn o'r Pwyllgor Gwaith.

4. Y BROSES YMGYNGHORI

4.1. Er bod yr amserlen rhwng cyhoeddi y gyllideb arfaethedig gychwynnol a'r dyddiad terfynol ar gyfer gosod y Dreth Gyngor yn un fer, cynhaliwyd ymgynghoriad byr, a gofynnwyd i breswylwyr ateb nifer o gwestiynau ynglŷn â'u blaenoriaethau gwariant a chyllido. Oherwydd yr amserlen fer, cyfyngwyd ar y nifer a'r math o gwestiynau a ofynnwyd er mwyn cael digon o amser i ddadansoddi'r ymatebion.

4.2. Mae crynodeb o'r ymatebion a dderbyniwyd i'w weld yn Atodiad 2. Dyma'r prif bwyntiau sy'n codi o'r ymgynghoriad:-

- O'r holl ymatebion a dderbyniwyd, roedd addysg ac ysgolion yn un o'r pum prif flaenoriaeth i 77%, wedi'i ddilyn gan oedolion a phlant bregus, 68%, a chasglu gwastraff ac ailgylchu, 66%.

- Roedd 61% o ymatebwyr yn cytuno neu'n cytuno'n gryf â'r datganiad:-

  "Mae strategaeth y Cyngor ar gyfer y gyllideb yn ceisio diogelu gwasanaethau ar gyfer y bobl fwyaf bregus yn ein cymuned, sicrhau hyfywedd ariannol y Cyngor, adennill costau gwasanaeth drwy ffioedd a thaliadau, lle mae modd gwneud hynny, parhau i fuddsoddi, a lle bo'n bosib, moderneiddio a thrawsnewid y ffordd y mae'r Cyngor yn darparu ei wasanaethau"

- Roedd 49.3% o ymatebwyr yn fodlon talu mwy mewn ffioedd a thaliadau er mwyn gwarchod gwasanaethau, ond ni fyddai 50.7% yn fodlon gwneud hynny.
- Roedd 79% yn cytuno neu'n cytuno'n gryf â'r cynnig i ddefnyddio cyllid ychwanegol o bremiwm y Dreth Gyngor ar ail gartrefi a thai gwag i gyfrannu at gyllido gwasanaethau yn 2024/25.
- Ymateb amrywiol a gafwyd i'r cwestiwn yn gofyn a oedd preswylwyr yn cytuno neu'n anghytuno â'r cynigion i wneud arbedion, ac roedd llai o gefnogaeth i gynigion a fyddai'n effeithio ar Ysgolion neu'r Gwasanaethau Oedolion.
- Dim ond 29% oedd o blaid y cynnydd arfaethedig o 10.9% yn y Dreth Gyngor, ac nid oedd 36% yn dymuno gweld unrhyw gynnydd, tra bod 88% yn cefnogi cynnydd o 5% neu lai.
- Er mwyn cydbwyso'r gyllideb, roedd 36% yn dymuno i'r diffyg yn y gyllideb gael ei gyllido'n gyfan gwbl o'r cronfeydd wrth gefn, gyda 84% yn dymuno i o leiaf 50% o'r diffyg gael ei gyllido o'r cronfeydd wrth gefn.
- O ran y gwasanaethau y byddai'r rheiny a ymatebodd yn fodlon iddynt gael eu cwtogi, roedd y gwasanaethau mwy dewisol eu natur (Gwasanaethau Archifau, Amgueddfeydd, Twristiaeth a Llyfrgelloedd) ar ben y rhestr, ac roedd ymatebwyr yn dymuno gweld gwasanaethau mwy hanfodol (gofal cymdeithasol, ysgolion, tân, a chasglu gwastraff) yn cael eu gwarchod.

5. Y GYLLIDEB ARFAETHEDIG DERFYNOL

5.1. Pan luniwyd y gyllideb arfaethedig gychwynnol, roedd y Cyngor yn disgwyl penderfyniad terfynol ynglŷn â chyllidebau cyrff sy'n codi ardoll a sefydliadau eraill sy'n derbyn cyfraniad gan y Cyngor. Mae Tabl 2 isod yn dangos yr effaith ar gyllideb y Cyngor ar ôl gwneud addasiadau i adlewyrchu penderfyniadau terfynol y cyrff dan sylw.

5.2. Mae Llywodraeth y Deyrnas Unedig wedi cyhoeddi y bydd cynghorau yn Lloegr yn derbyn £600m o gyllid ychwanegol yn 2024/25, a chaiff hynny ei gadarnhau'n ffurfiol yng nghyllideb y Canghellor ar 6 Mawrth 2024. Bydd Llywodraeth Cymru'n derbyn £25m o gyllid canlyniadol yn sgil y cyllid ychwanegol hwn, ac maent wedi cadarnhau y caiff £10.6m o'r cyllid ychwanegol ei ddefnyddio i adfer Grant y Gweithlu Gofal Cymdeithasol i lefel 2023/24. Mae'r £14.4m sy'n weddill wedi cael ei ddyrannu gan ddefnyddio fformiwla'r setliad Llywodraeth Leol. Effaith y cyllid ychwanegol hwn yw cynnydd o £332k yn y Cyllid Allanol Cyfun.

5.3. Mae un pwynt yn weddill nad yw'n cael ei adlewyrchu yn y setliad terfynol ar gyfer Llywodraeth Leol, ac mae'n ymwneud â'r cynnydd yng nghyfradd cyfraniad y cyflogwr tuag at bensiynau athrawon a phensiynau'r gwasanaeth tân. Y disgwyl o hyd yw y bydd Llywodraeth y DU yn parhau i gyllido'r costau ychwanegol yn llawn ac y bydd Llywodraeth Cymru'n derbyn cyllid ychwanegol i'w drosglwyddo i'r Cynghorau. Mae trafodaethau'n parhau rhwng y ddwy lywodraeth a gallai olygu bod y Cyngor yn derbyn cyllid ychwanegol yn 2024/25.

5.4. Yn ogystal, mae Llywodraeth Cymru wedi trosglwyddo 3 grant refeniw i'r setliad terfynol :-

- Gweithredu Fframwaith Perfformiad a Gwelliant - £40,000;
- Darparu Atal Llifogydd - £225,000;
- Claddedigaethau Plant - £16,240.

O ystyried pa mor hwyr derbyniwyd yr hysbysiad, fe ymgorfforir y grantiau yma i gyllideb y gwasanaeth perthnasol yn 2024/25 ac fe adolygir y gyllideb yn ystod 2024/25 a'i addasu'n unol a hynny yn 2025/26, petai'r swm a drosglwyddir i mewn i'r gyllideb ddim ei angen yn ei gyfanrwydd.

5.5. Adolygwyd nifer o gyllidebau wrth lunio'r gyllideb arfaethedig derfynol ac mae hyn wedi caniatáu rhywfaint o hyblygrwydd i'r Pwyllgor Gwaith mewn perthynas â'r gyllideb arfaethedig derfynol. Dyma'r newidiadau:-

- Mae Awdurdod Tân Gogledd Cymru wedi adolygu ei gyllideb arfaethedig derfynol ac mae ardoll y Cyngor wedi gostwng gan £87k yn sgil hynny.
- Derbyniwyd y prisiau ynni ar gyfer y cyfnod rhwng Hydref 2023 a Medi 2024 ac mae'r prisiau wedi gostwng. Adolygwyd lefel chwyddiant ar gyfer 2024/25, ac aseswyd y gellir gostwng y cyllidebau ynni gan £220k.
- Mae Llywodraeth Cymru wedi rhoi cap ar y lluosydd Trethi Annomestig ac mae hyn, ynghyd â'r cynllun rhyddhad trosiannol, yn golygu gostyngiad o £84k yn y gyllideb.
- Pan benderfynwyd ar y gyllideb i gyllido cost Cynllun Gostyngiadau'r Dreth Gyngor, roedd disgwyl i nifer yr hawlwyr gynyddu ar ddiwedd cyfnod yr haf 2023. Mae'r adolygiad ar ddiwedd chwarter 3 blwyddyn ariannol 2023/24 yn dangos na welwyd y cynnydd disgwyliedig yn nifer yr hawlwyr. Mae hyn yn golygu y gellir gostwng y gyllideb gan £150k.
- Roedd y gyllideb arfaethedig gychwynnol yn cynnwys £2.88m i gwrdd â chost galw ychwanegol yn y Gwasanaethau Oedolion, i fynd i'r afael â bwriad Llywodraeth Cymru i dorri Grant y Gweithlu Gofal Cymdeithasol ac am fod disgwyl cynnydd uwch na chwyddiant mewn costau. Dengys y sefyllfa ariannol ar ddiwedd chwarter 3 ostyngiad sylweddol yn y gorwariant a ragwelir ar gyfer y gwasanaeth. Eitemau unwaith ac am byth, gan gynnwys swyddi gweigion ac incwm cronnus o flynyddoedd blaenorol, sydd i gyfrif yn bennaf am y newid ac nid ydynt yn effeithio ar gyllideb 2024/25, ond mae rhai newidiadau'n golygu bod angen llai o gyllideb ar gyfer 2024/25. Mae adfer Grant y Gweithlu Gofal Cymdeithasol i lefelau 2023/24 (gweler paragraff 5.2 uchod), ynghyd â newidiadau eraill, yn golygu bod angen £500k yn llai o gyllid ychwanegol ar gyfer y Gwasanaethau Oedolion.

5.6 Mae effaith y newidiadau hyn yn cael eu crynhoi yn Nhabl 2 isod:-

Tabl 2

Cyllideb Refeniw Net Ddiwygiedig y Cyngor

	£m	£m
Cyllideb Refeniw Net Arfaethedig Gychwynnol 2024/25		**184.219**
Addasiadau		
Ardoll y Gwasanaeth Tân	(0.087)	
Chwyddiant yn gysylltiedig ag Ynni	(0.220)	
Lluosydd Trethi Annomestig	(0.084)	
Cynllun Gostyngiadau'r Dreth Gyngor	(0.150)	
Pwysau ar Gyllideb y Gwasanaethau Oedolion	(0.500)	
Grantiau sy'n trosglwyddo i'r Setliad	0.281	
		(0.760)
Cyllideb Refeniw Net Ddiwygiedig 2024/25		**183.459**
Cyllidir gan		
Cyllid Allanol Cyfun – dros dro	126.973	
Cyllid Allanol Cyfun Ychwanegol	0.332	
Grantiau sy'n trosglwyddo i'r Setliad	0.281	
		127.586
Y Dreth Gyngor (gan gynnwys y Premiwm ar ail gartrefi a thai gwag)		52.821
Cronfeydd wrth Gefn		4.425
Cyllid Diwygiedig 2024/25		**184.832**
Cyllid sy'n weddill o gymharu â'r Gyllideb Refeniw Net		**1.373**

5.7 Mae'r Pwyllgor Gwaith wedi ystyried nifer o opsiynau i sicrhau fod y cyllid diwygiedig yn cyfateb i'r gyllideb refeniw net:-

- Gostwng y cynnydd yn y Dreth Gyngor i 8.02%, bydd hyn yn defnyddio'r holl gyllid sy'n weddill o gymharu â'r gyllideb refeniw net;
- Gostwng yr arbedion arfaethedig yn y gyllideb gan £1.373m. Byddai hyn yn cynyddu'r gyllideb refeniw net i £184.832m cyfateb i'r cyllid diwygiedig;
- Gostwng y cronfeydd wrth gefn a ddefnyddir i gydbwyso'r gyllideb, o £4.425m i £3.052m;
- Cyfuniad o'r 3 opsiwn a nodir uchod.

5.8 Er bod y Pwyllgor Gwaith yn deall y pwysau sy'n wynebu teuluoedd oherwydd yr argyfwng costau byw, maent yn cydnabod hefyd bod rhaid iddynt ystyried yr effaith ar gyllideb 2025/26, yn ogystal â sicrhau bod lefel y cynnydd yn cydbwyso cyllideb 2024/25. Mae gosod Treth Gyngor is yn effeithio ar y man cychwyn ar gyfer 2025/26, a bydd gosod lefel y Dreth Gyngor yn rhy isel yn cynyddu'r diffyg yng nghyllideb 2025/26, gan wanhau sefyllfa ariannol gyffredinol y Cyngor.

5.9 Mae'r rhan fwyaf o'r arbedion arfaethedig yn gyraeddadwy ac mae'r effaith ar y Cyngor wedi cael ei asesu cyn cytuno ar y cynigion. Cyfyngu ar y cynnydd i gwrdd â chwyddiant mewn ysgolion yw'r cynnig sy'n effeithio fwyaf ar ddarparu gwasanaethau. Mae sefyllfa ariannol pob ysgol yn amrywio ac mae'n ddibynnu ar nifer o ffactorau, gan gynnwys newid yn niferoedd y disgyblion, cyllid grant ychwanegol tu allan i'r gyllideb graidd a lefel balansau ysgolion. Mae'r broses sy'n mynd rhagddi ar hyn o bryd i osod y gyllid wedi nodi fod nifer fechan o ysgolion yn cael cryn drafferth gosod cyllideb gytbwys ar gyfer 2024/25 ac, er na fyddai gostwng y cyfyngiad arfaethedig yn datrys problemau yn gysylltiedig â'r gyllideb ym mhob ysgol yn 2024/25, byddai unrhyw ostyngiad yn cynorthwyo i liniaru problemau ariannol ysgolion.

5.10 Bydd lefel sylweddol o arian wrth gefn yn cael ei ddefnyddio i gydbwyso cyllideb 2024/25 a dyma'r lefel arfaethedig uchaf ers nifer o flynyddoedd. Ar sail y rhagamcanion presennol, ni fydd yn bosib defnyddio arian wrth gefn eto yn 2025/26 i gyfrannu at y cyllid cyffredinol. Gallai gostwng y cyfraniad yn 2024/25 olygu y byddai modd defnyddio arian wrth gefn eto yn 2025/26, ond nid i'r un graddau. Bydd hyn, unwaith eto, yn lleihau'r diffyg cyllidebol fydd yn wynebu'r Cyngor yn 2025/26, gan ganiatáu i wasanaethau gael eu cwtogi'n fwy graddol yn hytrach na gorfod torri amrywiaeth eang o wasanaethau mewn blwyddyn. Serch hynny, dylid nodi nad yw defnyddio arian wrth gefn ond yn gohirio'r angen i ostwng cyllideb refeniw net gyffredinol y Cyngor, ac nid yw defnyddio'r cronfeydd yn ateb parhaol i'r sefyllfa ariannol sy'n wynebu'r Cyngor.

5.11 Ar ôl ystyried yr holl ffactorau uchod, mae cyllideb arfaethedig terfynol y Pwyllgor Gwaith yn addasu'r gyllideb arfaethedig cychwynnol fel a ganlyn:-

- Bod y cynnydd yn y Dreth Gyngor yn cael ei ostwng i 9.5%, ac mae 0.9% yn gysylltiedig â'r cynnydd yn ardoll yr Awdurdod Tân, a 8.6% yn gysylltiedig â gofyn cyllidebol y Cyngor. Mae hyn yn gynnydd o £136.44 yn y Dreth Gyngor ar gyfer eiddo Band D, a chyfanswm y gost i eiddo Band D fydd £1,572.30. Mae hyn yn gostwng cyfanswm incwm y Dreth Gyngor gan £667k.

- Mae'r cyfyngiad ar y cynnydd i ysgolion yn cael ei ostwng o 2.5% i 1.5%. Mae hyn yn cynyddu cyllideb gyffredinol ysgolion gan £498k o'i gymharu â'r gyllideb a osodwyd yn y gyllideb arfaethedig gychwynnol.

- Nad yw'r cynigion arbedion ar gyfer Anghenion Dysgu Ychwanegol (£100k) yn cael eu gweithredu yn 2024/25.

- Bod £50k o'r arbedion arfaethedig ar gyfer gwasanaethau cefnogaeth gofal cymdeithasol anstatudol yn cael eu cadw er mwyn cyllido'r' costau trosiannol yr eir iddynt wrth ail-fodelu'r gwasanaeth.

- Ychwanegu £46k i'r gyllideb glanhau toiledau cyhoeddus i gwrdd a'r costau ychwanegol yn dilyn ail-dendro'r gwasanaeth.

- Bod y cynnig i leihau oriau agor y Canolfannau Hamdden yn cael ei addasu i ganiatáu i Ganolfan Hamdden Amlwch barhau i aros ar agor tan 3y.p., yn hytrach na cau am 1y.p. fel nodwyd yn y gyllideb arfaethedig cychwynnol, ar gost ychwanegol o £12k.

5.12 Mae Tabl 3 isod yn dangos cynnig y gyllideb derfynol, ar ôl gwneud yr addasiadau uchod:-

Tabl 3

Y Gyllideb Arfaethedig Derfynol 2024/25

	£m	£m
Cyllideb Refeniw Net Ddiwygiedig Arfaethedig 2024/25 yn unol â Thabl 2		**183.459**
Addasiadau Terfynol		
Gostwng y Cyfyngiad ar Chwyddiant i Ysgolion i 1.5%		0.498
Addasiad i Gynigion Arbedion		0.150
Cyllideb ychwanegol ar gyfer glanhau toiledau cyhoeddus		0.046
Addasu oriau agor Canolfan Hamdden		0.012
Balans cyllid i Gronfa Wrth Gefn Cyffredinol		0.001
Cyllideb Refeniw Net Ddiwygiedig ar gyfer 2024/25		**184.164**
Cyllidir gan		
Cyllid Allanol Cyfun	127.586	
Y Dreth Gyngor (gan gynnwys Premiwm ar Ail Gartrefi a Thai Gwag)	52.153	
Arian wrth Gefn	4.425	
Cyllid Diwygiedig ar gyfer 2024/25		**184.164**

6. CADERNID YR AMCANGYFRIFON

6.1. O dan Adran 25 Deddf Llywodraeth Leol 2003, mae'n ofynnol i'r Prif Swyddog Cyllid adrodd ar gadernid amcangyfrifon y gyllideb a digonolrwydd y cronfeydd wrth gefn ariannol arfaethedig.

6.2. Mae amcangyfrifon yn y gyllideb yn seiliedig ar ragdybiaethau ynglŷn â gwariant ac incwm yn y dyfodol ac mae'r rhagdybiaethau'n cynnwys elfen o risg. Gellir lliniaru effaith y risg hwn drwy lunio cynlluniau a chyllidebau wrth gefn a chreu cronfeydd wrth gefn ariannol.

6.3. Nid yw cadernid yr amcangyfrifon yn y gyllideb yn cyfeirio'n unig at p'un a ydynt wedi cael eu cyfrifo'n gywir. Mewn gwirionedd, mae nifer o gyllidebau wedi'u seilio ar amcangyfrifon neu ragolygon, ac efallai bod elfen o risg ynghylch p'un a fydd cynlluniau'n cael eu cyflawni neu dargedau'n cael eu cyrraedd. Mae gwahanol risgiau i'r gyllideb yn cael eu hystyried yn eu tro isod:-

- **Risg Chwyddiant Tâl** – Mae risg chwyddiant yn isel pan fydd lefelau chwyddiant yn isel a'r newid cyffredinol yn y raddfa chwyddiant yn fychan, a dyna fu'r achos am nifer o flynyddoedd. Ni wnaed cynnig tâl ar gyfer staff NJC ar gyfer 2024/25 ac nid yw Llywodraeth Cymru wedi dweud eto beth fydd y dyfarniad cyflog ar gyfer Athrawon o Fedi 2024, felly, mae cryn ansicrwydd ynglŷn â chwyddiant tâl a, chan fod y bil cyflogau yn fwy na £100m, gallai camgymeriad o 1% yn y rhagdybiaeth ar gyfer chwyddiant tâl arwain at ddiffyg o £1m yn 2024/25. Mae'r risg yn cael ei liniaru gan fod y Cyngor wedi creu cronfa wrth gefn glustnodedig i gyllido unrhyw bwysau oherwydd chwyddiant. Byddai'r cyllid yn cael ei ryddhau i gyllido unrhyw anghenion ychwanegol yn y gyllideb cyflogau, a byddai'r gyllideb hirdymor yn cael ei chywiro yn 2025/26.

- **Risg Chwyddiant Prisiau –** Roedd y mesur chwyddiant cyffredinol (y Mynegai Prisiau Defnyddwyr (CPI)) ar ei uchaf ym mis Rhagfyr 2022, a dechreuodd ostwng yn sylweddol yn ystod 2023, a rhagwelir y bydd chwyddiant yn neu o gwmpas 2% erbyn canol neu ddiwedd yr haf. Nid oedd disgwyl i'r CPI ddisgyn i 2% mor gyflym pan osodwyd y gyllideb gychwynnol ac, felly, os yw chwyddiant yn gostwng yn arafach na'r disgwyl, mae darpariaeth ddigonol yn y gyllideb i gwrdd â'r risg hwn. Serch hynny, nodir y gallai chwyddiant ar gyfer rhai mathau o wariant fod yn uwch (bwyd, ynni, deunyddiau adeiladu) a gallai'r Cyngor wynebu chwyddiant gwirioneddol sy'n wahanol iawn i ffigwr y CPI. Mae'r Cyngor yn cael ei warchod rhag y risg i ryw raddau gan fod y rhan fwyaf o'n contractau mwyaf (prydau ysgol, cynnal a chadw priffyrdd, casglu gwastraff ac ati) yn defnyddio mynegeion chwyddiant o fis Medi, Hydref neu Dachwedd 2023 i benderfynu ar chwyddiant yn 2024/25. Gan fod y ffigyrau hyn yn hysbys, maent wedi'u hymgorffori yn y gyllideb arfaethedig ar gyfer 2024/25.

- **Risg Cyfraddau Llog** – Mae cyfraddau llog yn effeithio ar gyllideb refeniw blwyddyn unigol yn sgil y llog a enillir – h.y. mae cynnydd yn y gyfradd log yn fuddiol. Mae Strategaeth Rheoli Trysorlys yr Awdurdod yn nodi bod rhaid buddsoddi ar sail diogelwch a hylifedd y buddsoddiad yn y lle cyntaf, ac nid yw enillion ar fuddsoddiadau'n gymaint o flaenoriaeth. Nid yw'r gyllideb, felly, yn ddibynnol ar enillion uchel ar fuddsoddiadau. Mae cyfraddau llog wedi aros yn uchel, ac mae'r Cyngor wedi derbyn enillion o dros 5% ar fuddsoddiadau. Wrth osod y gyllideb, mae amcangyfrif o'r llog derbyniadwy wedi'i ymgorffori yn y gyllideb, ond mae risg na fydd y gyllideb yn cael ei gwireddu os yw cyfraddau llog yn dechrau gostwng yn gyflym, neu os yw'r cyllid sydd ar gael i'w fuddsoddi'n is na'r disgwyl. Mae'r mwyafrif o'r llog a delir gan y Cyngor yn gysylltiedig â benthyciadau cyfradd sefydlog ac ni fyddant yn newid os bydd cyfraddau llog yn codi. Ystyrir, felly, bod y risg cyfraddau llog yn isel ac, fel yn y gorffennol mae'n risg ddigolledol ar gyfer risg chwyddiant, oherwydd os yw un yn cynyddu, mae'r llall yn debygol o gynyddu hefyd.

- **Risg Grantiau –** Dyma risgiau sy'n gysylltiedig â'r nifer fawr o grantiau penodol a ddyfernir gan Lywodraeth Cymru (LlC), neu gyrff eraill, ac maent yn darparu dros £25m o gyllid ychwanegol. Dengys y setliad terfynol y bydd y rhan fwyaf o'r grantiau gan LlC aros ar lefel 2023/24, neu byddant yn cael eu gostwng ar lefel Cymru gyfan. Nid yw lefel y cyllid grant penodol ar gyfer Ynys Môn yn eglur, ac mae hynny'n wir ar gyfer yr holl grantiau. Yn ôl y rhagolygon cychwynnol, bydd cyllid grant i ysgolion rhwng 8% a 10% yn is nac yn 2023/24. Er mai'r ymateb cyntaf yw dweud bod rhaid i'r gwariant cysylltiedig ddod i ben hefyd pan fydd grant yn dod i ben, mae risg na fydd hyn bob amser yn bosib. Efallai na fydd hyn yn bosib pan fydd termau contractau'n golygu na ellir torri gwariant mor gyflym â'r incwm, neu gallai olygu talu costau diswyddo nad ydynt yn cael eu cyllido. Efallai na fydd yn bosib os yw'r Cyngor yn penderfynu bod rhaid parhau â'r gwariant gan fod y gweithgaredd a gyllidir yn bwysig iawn i gyflawni blaenoriaethau'r Cyngor. Er mwyn lliniaru'r risg hwn, rydym yn ceisio sicrhau ein bod yn meddu ar y wybodaeth orau ar gyfer bob grant, ond ni ellir diystyru newidiadau sylweddol yn ystod y flwyddyn yn gyfan gwbl.

- **Risgiau Incwm –** Mae'r gyllideb yn seiliedig ar sicrhau cynnydd cyffredinol o 5% mewn ffioedd, ac mae nifer o wasanaethau wedi rhagdybio cynnydd o hyd at 5%. Os yw elastigedd y galw am Wasanaethau'r Cyngor yn golygu bod y galw'n gostwng, ac nad yw targedau incwm yn cael eu cyflawni, gallai hynny arwain at orwario ar gyllidebau net. Gallai'r argyfwng costau byw gael effaith ar incwm a gynhyrchir gan wasanaethau megis hamdden, meysydd parcio, cynllunio a rheoliadau adeiladu, oherwydd gallai defnyddwyr ddewis gostwng eu gwariant ar y gwasanaethau hyn nad ydynt yn hanfodol. Bydd angen monitro'r cyllidebau net yn ofalus ac, os bydd rhaid, gwtogi gwariant i gyd-fynd â'r gostyngiad mewn incwm.

- **Risg yn gysylltiedig â'r Galw –** Gall nifer o wasanaethau weld newid yn y galw am eu gwasanaethau. Gellir rhagdybio rhai a'u cynnwys wrth osod y gyllideb, e.e. newid mewn niferoedd disgyblion. Mae eraill yn anoddach eu darogan a gall cynnydd bychan mewn niferoedd gael effaith sylweddol ar gostau. Mae'r gyllideb yn caniatáu ar gyfer darparu gwasanaeth yn unol â lefelau presennol, a bydd y balansau cyffredinol, neu'r cronfeydd wrth gefn clustnodedig mewn rhai achosion, yn cwrdd â chynnydd yn y galw. Mae cyllideb 2024/25 yn seiliedig ar y galw presennol am wasanaeth ym maes gofal cymdeithasol ac atal digartrefedd, er bod risg y gallai'r galw barhau i gynyddu, tu hwnt i'r gyllideb, yn 2024/25. Byddai hyn yn golygu fod y gwasanaethau hynny sy'n cael eu heffeithio yn gorwario a byddai'n rhaid cyllido'r gorwariant o arian wrth gefn a balansau cyffredinol y Cyngor.

- **Risg Optimistiaeth –** Yn y gorffennol, y risg mwyaf o dan yr amgylchiadau presennol, mae'n debyg, yw bod yr Awdurdod, Aelodau a Swyddogion yn rhy optimistaidd ynglŷn â'r arbedion a wneir, neu na fydd y galw am wasanaethau, a gofal cymdeithasol yn benodol, yn cynyddu'n sylweddol. Mae cyllideb 2024/25 yn cynnwys dros £2.3m o arbedion y bydd rhaid eu cyflawni, ac mae'n cynnwys targed o arbed £1m trwy gwtogi staff, gyda'r arbedion hynny'n cael eu canfod pan ddaw swyddi'n wag. Os na fydd y targed arbedion yn cael ei gyflawni, bydd yn arwain at orwariant ar ddiwedd blwyddyn ariannol 2024/25 a byddai'r gorwariant hwnnw'n cael ei gyllido o arian wrth gefn y Cyngor.

- **Y risg o fod yn rhy ofalus –** Mae'r risg hwn yn cyferbynnu â'r risg optimistiaeth: y perygl ein bod yn rhy ofalus wrth lunio ein cyllidebau a'u bod, felly'n uwch na'r gofyn, a byddai hynny'n arwain at osod y Dreth Gyngor sy'n uwch na'r gofyn, rhywbeth y mae Aelodau'n awyddus i'w osgoi. Mae'r Swyddog Adran 151 yn fodlon â'r broses ar gyfer gosod y gyllideb a bod y gyllideb yn asesiad teg o'r adnoddau sydd eu hangen ar gyfer pob gwasanaeth, yn seiliedig ar sefyllfa gyfredol y ffactorau perthnasol.

- **Premiwm y Dreth Gyngor –** Pan osodir sylfaen y dreth, cydnabyddir y gall nifer y tai gwag ac ail gartrefi newid yn ystod y flwyddyn ac, fel y cyfrwy, dim ond 80% o'r eiddo cymwys sy'n cael eu cynnwys yn sylfaen y dreth. Mae hyn yn gwarchod cyllideb y Cyngor petai'r niferoedd yn gostwng yn sylweddol. Er hynny, dylid nodi bod nifer y tai gwag a ddefnyddiwyd i gyfrifo sylfaen y dreth wedi codi o 417 eiddo ym mis Hydref 2022 i 431 eiddo ym mis Hydref 2023, ac roedd nifer yr ail gartrefi wedi gostwng o 2,724 i 2,443. Mae sawl ffactor yn effeithio ar nifer yr ail gartrefi, ond efallai bod cynyddu'r premiwm ar ail gartrefi o 50% i 75% ym mis Ebrill 2023 wedi cyfrannu at y newid ac, oherwydd hynny, mae codi'r premiwm ar ail gartrefi o 75% i 100% yn creu risg sylweddol yn 2024/25. Gallai'r cynnydd annog perchnogion ail gartrefi i werthu neu osod eu heiddo, h.y. un o ddibenion cynyddu'r premiwm, ond, gall olygu bod mwy o berchnogion yn peidio â thalu neu'n osgoi talu trwy drosglwyddo i drethi busnes, neu ddefnyddio dulliau eraill i osgoi talu. I linau'r risg, cyflogir staff ychwanegol i adnabod achosion o osgoi talu trethi ac, yn sgil hynny, sicrhau fod llai o bremiwm yn cael ei golli. Gan fod y Pwyllgor Gwaith wedi ymrwymo i ddefnyddio'r cyfan o'r premiwm ychwanegol i fynd i'r afael â phroblemau a achosir gan niferoedd uchel o ail gartrefi ar Ynys Môn, byddai unrhyw ostyngiad sylweddol yn yr incwm yn arwain at gwtogi'r cyllid sydd ar gael ar gyfer y mentrau hyn yn y dyfodol.

  Incwm y Dreth Gyngor – Mae incwm y Dreth Gyngor yn seiliedig ar gyfrifiad sail y dreth ym mis Tachwedd yn ystod y flwyddyn ariannol flaenorol. Mae sail y dreth yn newid yn gyson yn ystod y flwyddyn, wrth i eiddo newydd gael eu hychwanegu ac wrth i eithriadau a disgowntiau person sengl gael eu caniatáu. Ni ellir amcangyfrif y newidiadau hyn, ac, yn ddieithriad, maent yn arwain at wahaniaeth rhwng y swm gwirioneddol a gesglir a'r gyllideb.

  Gallai'r argyfwng costau byw effeithio ar raddfa gasglu'r Cyngor hefyd, wrth i fwy o deuluoedd wynebu problemau ariannol oherwydd bod prisiau'n codi. Gallai hyn arwain at golled ariannol yn 2024/25, neu yn y dyfodol, pan fydd rhaid, yn y pendraw, ddileu dyledion nad oes modd eu casglu.

6.4. Ar ôl ystyried yr holl risgiau a nodir uchod, a'r camau lliniaru, barn y Swyddog Adran 151 yw bod y cyllidebau'n gadarn ac yn gyraeddadwy, ac mae lefel iach balansau cyffredinol a chronfeydd wrth gefn clustnodedig presennol y Cyngor yn ddigon i liniaru'r risgiau a nodwyd.

7. CRONFEYDD WRTH GEFN CYFFREDINOL A PHENODOL

7.1. Mae'r gyllideb arfaethedig yn ymgorffori nifer o ragdybiaethau ynglŷn â lefelau incwm a gwariant tebygol yn ystod y blynyddoedd nesaf. Yn ddieithriad, felly, mae'r gyllideb arfaethedig yn cynnwys nifer o risgiau ariannol, a chyfeirir atynt ym mharagraff 5 uchod.

7.2. Mae'n rhaid i'r Swyddog Adran 151 adolygu unrhyw gyllidebau neu gronfeydd wrth gefn yn eu cyfanrwydd, ar y cyd â'r gyllideb sylfaenol a'r risgiau ariannol sy'n wynebu'r Awdurdod. Dylai'r adolygiad hefyd ystyried y tymor canolig, lle bo angen, ac ystyried datblygiadau allweddol a allai gael effaith ar yr angen i ddefnyddio adnoddau unwaith ac am byth.

7.3. Cymerir safbwynt cadarn ar reoli risgiau cyllidebol a diogelu iechyd ariannol y Cyngor ar hyn o bryd. Mae hyn yn arbennig o wir pan fydd angen diogelu cronfeydd unwaith ac am byth yn ddigonol i gyllido newidiadau strategol / trawsnewidiol yn y dyfodol, yn hytrach na chyllido gorwariant sylweddol ar y gyllideb sylfaenol.

7.4. Ystyriwyd yr angen i gadw'r gostyngiad uniongyrchol mewn gwariant, a'r effaith yn sgil hynny ar wasanaethau, cyn ised â phosib. Fodd bynnag, rhaid cydbwyso hyn yn erbyn yr angen i sicrhau sefydlogrwydd ariannol tymor canolig a hir y Cyngor, ac i arbedion gael eu gweithredu mewn ffordd raddol a strwythuredig dros y blynyddoedd nesaf. Yn ogystal, mae rhywfaint o risg bob amser y ceir gwariant neu orwariant annisgwyl, oherwydd pwysau mwy cyffredinol ar gyllidebau gwasanaeth, ac mae'n rhaid i'r cronfeydd wrth gefn hefyd fod yn ddigonol i ymdopi â'r pwysau hwn.

7.5. Ar 31 Mawrth 2023, roedd cronfeydd wrth gefn cyffredinol y Cyngor yn £14.039m, ac mae hyn yn cyfateb i 8.04% o gyllideb refeniw net y Cyngor ar gyfer 2023/24, neu 11.29% o beidio â chynnwys y gyllideb ddatganoledig ysgolion. Yn ystod y flwyddyn, dyranwyd £3.78m i gyllido cyllideb 2023/24 ac, ar ôl ystyried y sefyllfa ariannol ar gyfer 2023/24 a chaniatáu ar gyfer trosglwyddo gwerth £2.825m o gronfeydd wrth gefn clustnodedig yn ôl i'r balansau cyffredinol, rhagwelir balans o £15.219m. Ar ôl caniatáu ar gyfer defnyddio £4.425m fel cyllid ar gyfer cyllideb refeniw 2024/25, byddai'r balans diwygiedig yn disgyn i £10.79m, neu 5.88% o gyllideb refeniw net 2024/25.

7.6. Mae trosglwyddo'r arian wrth gefn clustnodedig yn ôl i'r balansau cyffredinol, a defnyddio'r cronfeydd hyn yn ystod y flwyddyn wedi gostwng y balans o £19.637m ar ddechrau 2023/24 i £14.038m, sef y lefel a ragwelir ar ddiwedd y flwyddyn ariannol.

7.7. Roedd gan ysgolion falansau gwerth £6.751m ar ddechrau blwyddyn ariannol 2023/24, ond mae disgwyl iddynt ostwng i £3.799m erbyn diwedd 2023/24. Mae disgwyl i ysgolion ddefnyddio'r rhan fwyaf o'r balansau hyn i gyllido cyllideb 2024/25.

7.8. Mae lefel y balansau cyffredinol yn fater i'r Cyngor benderfynu arno, yn seiliedig ar argymhelliad Swyddog Adran 151 y Cyngor. Serch hynny, fel rheol gyffredinol, ystyrir bod 5% o'r gyllideb refeniw net yn lefel dderbyniol. Mae barn yn amrywio ynglŷn â p'un a ddylai'r gyllideb refeniw net eithrio'r gyllideb ddatganoledig ysgolion, gan fod ysgolion yn dal eu balansau eu hunain i gwrdd â chostau annisgwyl. Ar sail y sefyllfa ariannol bresennol, mae cryn hyder y bydd lefel y balansau cyffredinol yn fwy na 5% o'r gyllideb refeniw net ar ddechrau blwyddyn ariannol 2024/25.

7.9. Ar ôl ystyried lefel balansau cyffredinol y Cyngor, balansau ysgolion, cronfeydd wrth gefn clustnodedig a chyllidebau wrth gefn, mae'r Swyddog Adran 151 yn fodlon bod sefyllfa ariannol y Cyngor yn ddigon cadarn i wrthsefyll unrhyw anawsterau a all godi yn ystod 2024/25 os na fydd digon o gyllid yn y gyllideb refeniw arfaethedig i gwrdd â chostau gwirioneddol y Cyngor yn 2024/25.

8. Y DRETH GYNGOR

8.1. Yn 2023/24, roedd y Dreth Gyngor ar gyfer eiddo Band D yn £1,435.86, y 18fed o'r 22 Awdurdod yng Nghymru, ac mae'n is na chyfartaledd Cymru, sef £1,541. Yr hyn sy'n bwysicach i Ynys Môn yw'r gymhariaeth â'r 5 awdurdod arall yng Ngogledd Cymru. Dangosir hyn yn Nhabl 4 isod:-

Tabl 4
Cymhariaeth o Daliadau Dreth Gyngor Awdurdodau Gogledd Cymru

Awdurdod	Y Dreth Gyngor ar gyfer eiddo Band D 2023/24 £	Y swm uwch na / o dan Ynys Môn £	Canran uwch na / o dan Ynys Môn %
Ynys Môn	1,435		
Gwynedd	1,603	+ 168	11.65
Conwy	1,580	+ 145	10.10
Sir Ddinbych	1,535	+ 100	6.96
Sir y Fflint	1,522	+ 87	6.02
Wrecsam	1,454	+ 19	1.32

8.2. Cyllideb y Dreth Gyngor ar gyfer 2024/25 (cyn cynyddu'r Dreth Gyngor ond ar ôl addasu ar gyfer y newid yn Sylfaen y Dreth a'r premiwm) yw £47.63m. Felly, mae bob 1% o gynnydd yn creu swm ychwanegol o £476k.

8.3. Ar ôl ystyried ffigwr disgwyliedig y setliad terfynol, sef £127.305m, y gofyn cyllidebol diwygiedig o £183.551m (gweler Atodiad 2) a defnyddio £4.093m o gronfeydd wrth gefn, byddai angen £52.153m o gyllid Dreth Gyngor. I gyllido'r gofyn cyllidebol diwygiedig, byddai angen cynnydd o 9.50% yn y Dreth Gyngor, gan olygu fod y tâl ar gyfer eiddo Band D yn codi i £1,572.30, sef cynnydd o £136.44, neu £2.62 yr wythnos.

9. ASESIAD O'R EFFAITH AR GYDRADDOLDEB

9.1. Wrth ddarparu ei wasanaethau, mae'n rhaid i'r Cyngor fod yn ymwybodol o'i ddyletswyddau o dan Reoliadau Deddf Cydraddoldeb 2010 (Dyletswyddau Statudol) (Cymru) 2011 a Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 i asesu effaith penderfyniadau ariannol allweddol ar grwpiau gwarchodedig, a rhoi sylw dyledus i ganlyniad asesiadau o'r fath.

9.2. Ni fydd y gyllideb arfaethedig yn cael effaith ar unrhyw un o'r grwpiau gwarchodedig a nodir yn y Rheoliadau ac, o ganlyniad, ni ystyrir bod angen unrhyw Asesiadau o'r Effaith ar Gydraddoldeb.

10. DIWEDDARU'R STRATEGAETH ARIANNOL TYMOR CANOLIG

10.1. Fel y nodwyd ym mharagraff 1, mae'r sefyllfa economaidd wedi newid yn sylweddol ers i'r Cyngor gymeradwyo'r Strategaeth Ariannol Tymor Canolig (SATC) ym mis Medi 2023.

10.2. Y prif faes sy'n creu ansicrwydd o ran y SATC wrth symud ymlaen yw chwyddiant a'i effaith ar ddyfarniadau cyflog yn y dyfodol, ac mae'r argyfwng costau byw a'i effaith ar y galw am wasanaethau'r Cyngor yn ffactor sylweddol hefyd.

10.3. Mae'r SATC a ddiweddarwyd ar gyfer 2025/26 a 2026/27 i'w weld yn Nhabl 5 isod:-

Tabl 5

Crynodeb o'r Cynllun Ariannol Tymor Canolig 2025/26 a 2026/27

	2025/26 £'m	2026/27 £'m
Cyllideb Refeniw Net a ddygwyd ymlaen Pwysau ar y Gyllideb a Chwyddiant	184.164 6,820	183.619 5.500
Cyllideb Ddisymud Ddiwygiedig	**190.984**	**189.119**
Cyllid Allanol Cyfun (AEF) (gan dybio cynnydd o 1.0% yn 2025/26 a 2.0% yn 2026/27) Y Dreth Gyngor (gan dybio cynnydd o 5% yn 2025/26 a 4% 2026/27)	(128.862) (54.757)	(131.439) (56.947)
Cyfanswm Cyllid	**(183.619)**	**188.386**
Cyllid Ychwanegol Gofynnol / Arbedion Gofynnol	**7.365**	**0.733**
Prif Ragdybiaethau		
Dyfarniadau Cyflog – Staff nad ydynt yn Athrawon	2.0%	2.0%
Dyfarniadau Cyflog - Athrawon	2.4%	2.0%
Chwyddiant Cyffredinol	1.7%	2.0%

10.4. Mae amcangyfrif y CATC uchod yn seiliedig ar nifer o ragdybiaethau a all newid wrth i ni symud tuag at 2025/26, ond dengys y cynllun y bydd angen torri gwariant y gyllideb refeniw net yn sylweddol yn 2025/26, swm o thua £7m. Unwaith eto, gellir gwrthbwyso hyn yn rhannol trwy ddefnyddio mwy o gyllid o'r arian wrth gefn ond, unwaith eto, nid yw hyn ond yn gohirio'r angen i dorri'r gyllideb tan 2026/27.

10.5. Mae sefyllfa cyllid cyfalaf hefyd yn cael effaith ar y gyllideb refeniw yn y dyfodol, gan nad yw lefel bresennol y cyllid yn ddigon i gynnal adeiladau a ffyrdd y Cyngor i'r safon bresennol a buddsoddi mewn cerbydau a chaledwedd TG newydd. Bydd diffyg cyllid cyfalaf yn golygu bod costau trwsio a chynnal a chadw holl asedau'r Cyngor yn cynyddu wrth i'w hoes ddefnyddiol gael ei ymestyn. Bydd rhaid ystyried buddsoddi a rhesymoli asedau er mwyn sicrhau bod gwasanaethau'n cael eu cynnal, wrth leihau'r costau ychwanegol a fydd yn disgyn ar y gyllideb refeniw yn y dyfodol.

10.6. Mae'r sefyllfa'n gwella yn 2026/27, gyda'r disgwyliad y bydd chwyddiant wedi gostwng yn ôl i darged Banc Lloegr o 2% ac y bydd y cynnydd mewn cyllid gan Lywodraeth Cymru yn cyd-fynd â chwyddiant. Y newid anhysbys fydd galw am wasanaethau Gofal Cymdeithasol a Digartrefedd, a all roi pwysau sylweddol ar gyllidebau pe baent yn cynyddu. Bydd unrhyw gynnydd sylweddol yn y galw yn effeithio ar y ffigyrau a ragwelir yn Nhabl 5 uchod.

10.7. Cyflwynir SATC a ddiweddarwyd i'r Pwyllgor Gwaith ym mis Medi 2025.

11. CASGLIADAU

11.1. Mae'n bwysig bod y gyllideb a osodir yn gyraeddadwy a'i bod yn adlewyrchu'r galwadau a wynebir gan wasanaethau ar hyn o bryd, er y nodir y byddai parhad yr argyfwng costau byw yn cael effaith sylweddol ar gyllideb y Cyngor. Nid yw'r sefyllfa ariannol a wynebir gan y Cyngor yn unigryw i Fôn, mae'r 22 gyngor arall yng Nghymru'n wynebu'r un sefyllfa, yn ogystal â mwyafrif helaeth o gynghorau yn Lloegr.

11.2. Mae'r setliad i lywodraeth leol yn unol â'r rhagolygon ac nid yw'n ddigon i gwrdd â chostau cynyddol o ganlyniad i chwyddiant uchel, dyfarniadau cyflog a chynnydd yn y galw am wasanaethau. Fel y rhagwelwyd, er mwyn gosod cyllideb gytbwys tra'n cynnal gwasanaethau a darparu ar gyfer cynnydd yn y galw, yr unig ddewis sydd gan y Cyngor yw torri'r gyllideb, yn ogystal â chynyddu'r Dreth Gyngor a defnyddio cronfeydd wrth gefn yn ofalus.

11.3. Mae sefyllfa ariannol cyffredinol y Cyngor yn dal yn gymharol gryf, er bod lefel y balansau a'r cronfeydd wrth gefn clustnodedig wedi lleihau yn ystod 2023/24 ac, er bod defnyddio cronfeydd wrth gefn i gydbwyso cyllideb 2024/25 yn strategaeth cymharol ddiogel, nid yw'n strategaeth y gellir ei defnyddio yn y tymor hir. Byddai'n bosib defnyddio cronfeydd wrth gefn, i raddau llai, i gydbwyso cyllideb 2025/26, ond gallai'r sefyllfa newid yn ystod 2024/25.

11.4. Mae'r sefyllfa yn 2025/26 yn ymddangos yn anos. Dim ond ychydig o gynnydd a ddisgwylir yn y cyllid gan Lywodraeth Cymru, a bydd yn is na lefel chwyddiant, dyfarniadau cyflog ac ati. Ni fydd y Cyngor yn gallu dibynnu ar yr arian wrth gefn i ddarparu'r un lefel o gyllid ac felly bydd rhaid cwtogi gwasanaethau a / neu gynnydd sy'n fwy na chwyddiant i alluogi'r Cyngor i osod cyllideb gytbwys yn 2025/26.

11.5. Felly, ym marn broffesiynol y Swyddog Adran 151, mae'r gyllideb refeniw arfaethedig ar gyfer 2024/25 yn cyflawni'r amcanion canlynol:-

- Sicrhau bod yr adnoddau ariannol a neilltuir i bob gwasanaeth yn ddigon i gwrdd â'r pwysau presennol ar y gyllideb a chyflawni'r galw am y swyddogaethau statudol y mae'n rhaid i'r gwasanaethau eu darparu;
- Defnyddio cyfuniad o dorri'r gyllideb, defnyddio cronfeydd wrth gefn a chynyddu'r Dreth Gyngor i osod cyllideb gytbwys;

.

- Gosod lefel Dreth Gyngor sy'n cymharu ag asesiad Llywodraeth Cymru o lefel Dreth Gyngor Ynys Môn, ac sy'n unol â'r Dreth Gyngor a osodwyd gan awdurdodau eraill yng Nghymru sy'n debyg o ran maint a math.

12. ARGYMHELLION

12.1. Argymhellir bod y Pwyllgor Gwaith yn cymeradwyo i gyfarfod y Cyngor llawn ar 7 Mawrth 2024, y gyllideb arfaethedig derfynol, fel y nodir ym Mharagraff 4.

CYNNIG Y GYLLIDEB DERFYNOL AR GYFER 2024/25 FESUL GWASANAETH

	Cyllideb Derfynol Arfaethedig 2024/25 £
Addysg a Diwylliant	67.919
Gwasanaethau Oedolion	39.212
Gwasanaethau Plant	14.437
Gwasanaethau Tai	1.661
Priffyrdd, Gwastraff ac Eiddo	20.357
Rheoleiddio a Datblygu Economaidd	6.137
Trawsnewid Corfforaethol	7.626
Adnoddau	4.021
Busnes y Cyngor	2.128
Rheolaeth Gorfforaethol	0.802
Cyfanswm Cyllidebau Gwasanaeth	**164.300**
Costau Corfforaethol a Democrataidd	2.143
Ail godi tâl ar y CRT	(0.800)
Cymorth ar gyfer Cynlluniau Cymorth i Brynu Tai Lleol	0.000
Ardollau	4.931
Cyllid Cyfalaf	5.753
Budd-daliadau a roddwyd	0.109
Rhyddhad Ardrethi Dewisol	0.105
Cynllun Gostyngiadau'r Dreth Gyngor	7.283
Arbedion Staffio heb eu neilltuo	(1.000)
Cyfanswm Cyllidebau a Neilltuwyd	**182.824**
Cyllidebau wrth Gefn Cyffredinol ac Eraill	1.340
Cyfanswm Cyllideb 2024/25	**184.164**
Cyllidir Gan	
Grant Cymorth Refeniw	102.245
Trethi Annomestig	25.341
Y Dreth Gyngor (gan gynnwys Premiwm y Dreth Gyngor)	52.153
Cronfeydd wrth Gefn y Cyngor	4.425
Cyfanswm Cyllid	**184.164**
Gwahaniaeth rhwng y Gyllideb a'r Cyllid	**0.000**

ATODIAD 3

Cyllideb y Cyngor 2024 / 2025

Crynodeb o'r ymatebion i'r ymgynghoriad

12 Chwefror 2024

1. Cyflwyniad

Agorwyd yr ymgynghoriad o 24 Ionawr 2024 tan 8 Chwefror 2024. Cyhoeddwyd yr ymgynghoriad ar wefan y Cyngor, a chafodd ei hyrwyddo ar ein cyfryngau cymdeithasol. Rhannwyd hefyd gopïau caled o'r arolwg mewn adeiladau cyhoeddus ledled Môn.

Diben yr ymgynghoriad oedd casglu adborth gan drigolion Ynys Môn ar y gyllideb drafft ar gyfer 2024/25.

Derbyniwyd cyfanswm o 864 ymateb wedi'u cwblhau'n llawn, gan gynnwys;

- 734 arolwg wedi'u cwblhau ar-lein
- 120 arolwg wedi'u cwblhau ar gopi caled
- 10 ymateb trwy ebost
- Derbynom wyth ymateb ysgrifenedig pellach ar ffurf llythyr.

Mae'r adroddiad hwn yn grynodeb o ganlyniadau arolwg yr ymgynghoriad, a'r prif themâu sydd wedi'u hadnabod o'r adborth. Mae adran 2 yn seiliedig ar y 854 arolwg a gwblhawyd yn llawn. Mae crynodeb o'r 10 ebost a wyth ymateb a dderbyniwyd ar ffurf llythyr wedi'i gynnwys yn adran 3 isod.

2. Crynodeb o'r Canlyniadau

2.1.1. **Roedd cwestiwn 1 yn gofyn - Hoffem glywed safbwyntiau pobl am y cymunedau maen nhw'n byw ynddynt. Nodwch a ydych yn llenwi'r holiadur hwn:**

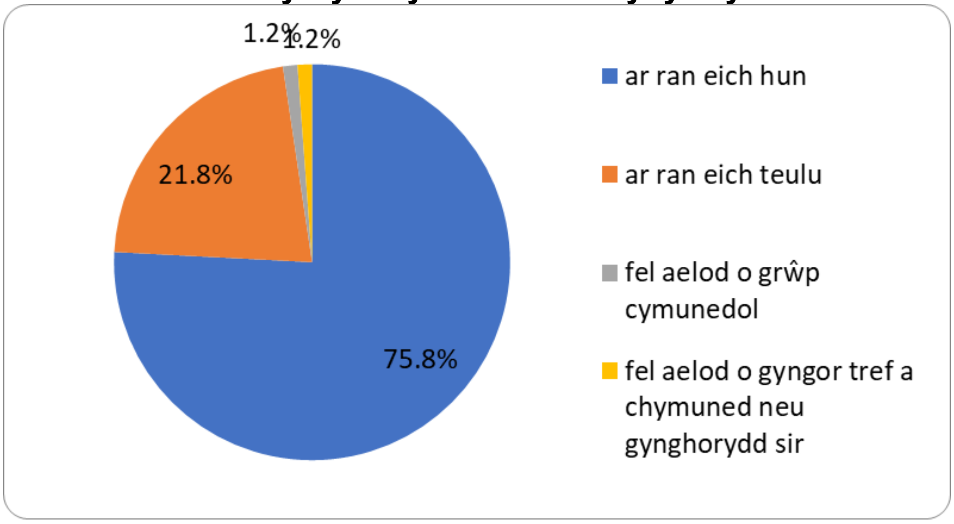

2.1.2. **Roedd cwestiwn 3 yn gofyn - Pa wasanaethau sydd fwyaf pwysig i chi?**
Mae'r canlyniadau'n dangos mai'r pum brif flaenoriaeth yw (gofynnwyd i'r ymatebwyr ddewis 5):

Dewis Ateb	Canran Ymatebwyr	Cyfanswm Ymatebwyr
Addysg ac Ysgolion: £61.2m	77%	651
Cefnogi Plant, Teuluoedd, Oedolion a Phobl Hŷn Bregus: £47.3m	68%	572
Casglu Gwastraff, Gwaredu ac Ailgylchu: £10.3m	66%	555
Ffyrdd a Rhwydweithiau: £7.9m	56%	474
Canolfannau Hamdden: £1.2m	42%	352

2.1.3. **Roedd cwestiwn 4 yn gofyn - Mae strategaeth y gyllideb y Cyngor yn ceisio, diogelu gwasanaethau ar gyfer y bobl fwyaf bregus yn ein cymuned, sicrhau hyfywedd ariannol y Cyngor, adfer costau gwasanaethau drwy ffioedd a thaliadau, lle mae modd gwneud hynny, a pharhau i fuddsoddi, lle bo'n bosibl, er mwyn moderneiddio a thrawsnewid y ffordd mae'r Cyngor yn darparu ei wasanaethau.**

Ydych chi'n cytuno gyda'r nodau hyn?
Roedd 61% o'r ymatebwyr yn cytuno'n gryf neu'n cytuno.

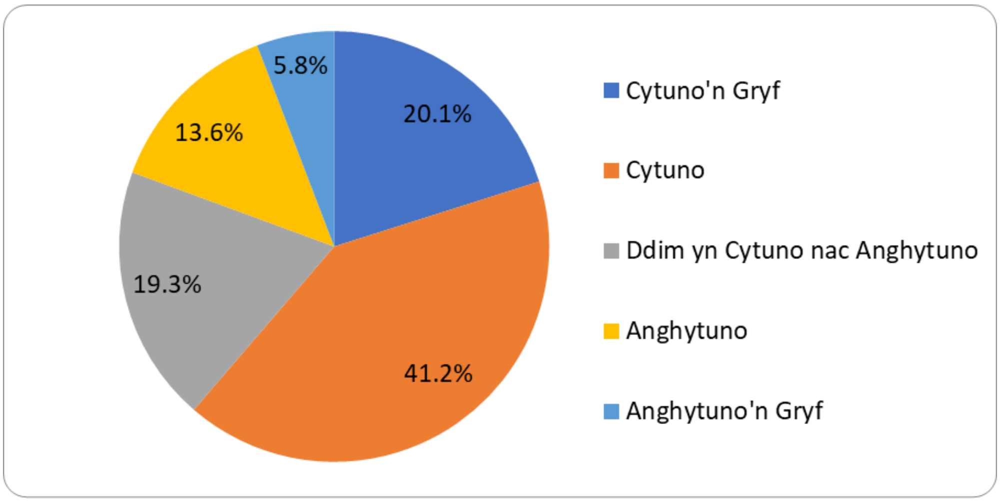

2.1.4. **Roedd cwestiwn 5 yn gofyn - Mae'r cynigion ar gyfer cyllideb 2024/25 yn caniatáu buddsoddiad parhaus sylweddol yn y cyllidebau gofal cymdeithasol er mwyn parhau i ddarparu gwasanaethau i'r bobl fwyaf bregus yn ein cymunedau?**

Ydych chi'n cytuno â hyn?
Roedd 67% o'r ymatebwyr yn cytuno'n gryf neu'n cytuno.

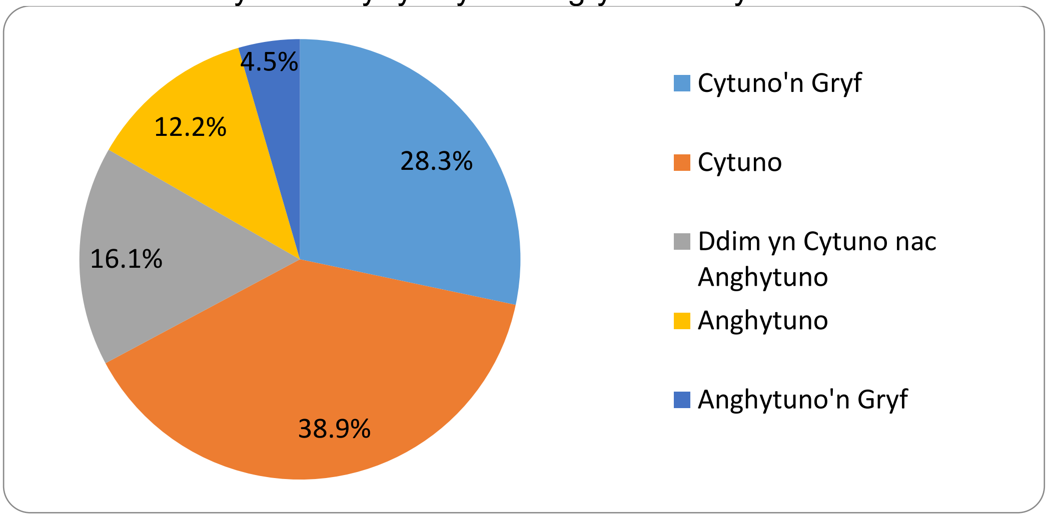

2.1.5. **Roedd cwestiwn 6 yn gofyn - Mae cynnig y gyllideb yn caniatáu cynnydd cyffredinol o 5% mewn ffioedd disgresiwn. Mae'r ffioedd hyn ar gyfer gwasanaethau rydyn ni'n eu darparu, megis: canolfannau hamdden, prydau bwyd, ffioedd lansio cerbydau dŵr personol, rheoli plâu, mynediad i amgueddfeydd, gwasanaethau casglu gwastraff (gan gynnwys gwastraff gardd gwyrdd).**

A fyddech chi'n barod i dalu mwy i ddiogelu gwasanaeth rhag toriadau yn y gyllideb?
Byddwn 49.3% Na fyddwn 50.7%

2.1.6. **Roedd cwestiwn 7 yn gofyn – Ar gyfer pa wasanaeth fyddech chi'n fodlon talu mwy ar ei gyfer? (Dewiswch cymaint o wasanaethau ag y dymunwch).**

Dewis Ateb	Canran Ymatebwyr	Cyfanswm Ymatebwyr
Canolfannau Hamdden	54.6%	358
Ffioedd Lansio Cerbydau Dŵr Personol	48.8%	320
Mynediad i Amgueddfeydd	41.2%	270
Ffioedd Rheoli Plâu	39.8%	261
Gwasanaethau Casglu Gwastraff (gan gynnwys gwastraff gardd gwyrdd)	37.0%	243
Prydau Bwyd Ysgol	35.8%	235

Roedd y cwestiwn hwn hefyd yn cynnwys adran testun rhydd ac yn gofyn i ymatebwyr nodi pa wasanaethau y bydden nhw'n fodlon talu mwy ar eu cyfer. Darparodd 170 o ymatebwyr argymhellion pellach, gellir rhannu'r rhain sy'n berthnasol i'r cwestiwn hwn i'r saith categori canlynol:

- Dim (55) – dywedodd ymatebwyr eu "bod nhw'n talu digon o'r dreth gyngor yn barod".
- Meysydd parcio a phriffyrdd (26) – argymhellodd ymatebwyr gynyddu ffioedd parcio a mesurau gorfodi parcio, yn ogystal â gwneud gwelliannau i wasanaethau priffyrdd.
- Addysg(18) – argymhellodd ymatebwyr dalu mwy am ddarpariaeth addysg, gan gynnwys prydau bwyd, clybiau ysgol a thripiau ysgol.
- Llyfrgelloedd a Diwylliant (10) – ymatebwyr yn fodlon talu i ymweld ag Oriel Môn, a thalu ffioedd dychwelyd llyfrau'n hwyr.
- Gwasanaethau Cymdeithasol (9) – ymatebwyr yn fodlon talu mwy am wasanaethau perthnasol, gan gynnwys bathodynnau glas, addasiadau a ffioedd gofal.
- Cynllunio a'r Amgylchedd (9) – ymatebwyr yn fodlon talu mwy am ffioedd cynllunio, gan gynnwys rheoli adeiladau ac unrhyw wasanaethau sy'n gysylltiedig â gwella'r amgylchedd.
- Gweithgareddau Hamdden (4) – ymatebwyr yn fodlon talu mwy am aelodaeth i ganolfannau hamdden a morwrol.

2.1.7. **Roedd cwestiwn 8 yn gofyn – Ydych chi'n cytuno gyda'r cynnig i ddefnyddio'r cyllid ychwanegol a gynhyrchir o bremiwm y Dreth Gyngor ar ail gartrefi a chartrefi gwag i gefnogi'r gwaith o ariannu gwasanaethau yn 2024 a 2025?**

Roedd 79% yn cytuno'n gryf neu gytuno.

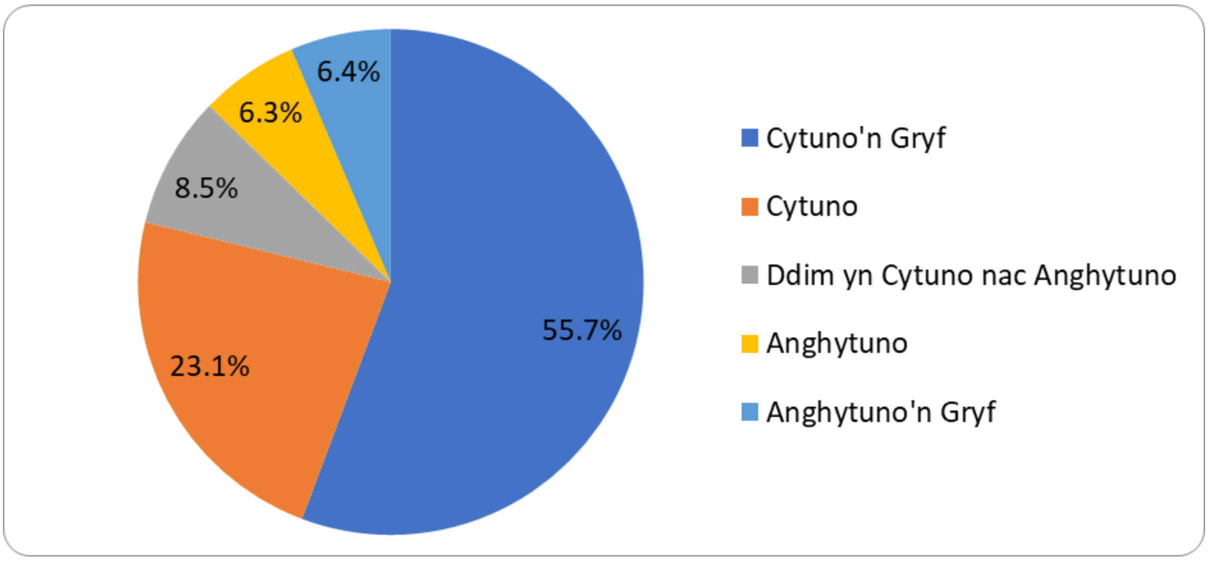

2.1.8. **Roedd cwestiwn 9 yn gofyn – Ydych chi'n cytuno neu'n anghytuno gyda'r cynigion i wneud arbedion sylweddol?**

Dewis Ateb	Cytuno	Anghytuno
Cynnydd o £1 y mis yng nghost pecyn Môn Actif: arbediad posibl o £62,000	673	153
Cynyddu y ffioedd parcio mewn meysydd parcio arfordirol a ffioedd am barcio am 4 + awr, ond rhewi'r gost am barcio am 1 awr a 2 awr yn y meysydd parcio canol trefi: arbediad posibl o £100,000	644	190
Lle'n bosib, lleihau costau staffio cyffredinol trwy adolygu strwythurau a dyletswyddau staff pan ddaw swyddi yn wag: arbediad posibl o £1,000,000	632	197
Rhesymoli cymorth gweinyddol ar gyfer y Gwasanaeth Ieuenctid: arbediad posibl o £50,000	531	274
Ailfodelu'r ddarpariaeth gofal dydd oedolion a symud i fodel gwasanaeth yn y gymuned: arbediad posibl o £102,000	529	281
Addasu oriau agor y 4 Canolfan Hamdden, lle mae'r defnydd lleiaf, i adlewyrchu'r defnydd presennol o'r canolfannau: arbediad posibl o £39,500	458	366
Gostwng y gyllideb diogelwch ffyrdd: arbediad posibl o £10,000	409	399
Gostyngiad o 5% yn y Gyllideb Anghenion Dysgu Ychwanegol: arbediad posibl o £87,000	181	641
Gostwng cyllidebau trwsio a chynnal a chadw ar gyfer cartrefi gofal preswyl y mae'r Cyngor yn berchen arnynt: arbediad posibl o £70,000	226	596
Cyfyngu'r cynnydd ariannol i ysgolion 2.5% yn is na phwysau chwyddiant: arbediad posibl o £1,246,000	289	528
Lleihau gwasanaethau cymorth gofal anstatudol y tu allan i oriau: arbediad posibl o £96,500	289	525
Gostwng y gyllideb i integreiddio disgyblion i addysg prif ffrwd: arbediad posibl o £100,000	303	513

2.1.9. **Roedd cwestiwn 10 yn gofyn – Ydych chi'n cytuno gyda'r lefel arfaethedig o 9.78% o gynnydd yn y Dreth Gyngor (ynghyd â 1.12% i gwrdd ag Ardoll y Gwasanaeth Tân)?**
Byddai cynnydd o 9.78% yn cynyddu cyllid y cyngor o £5.2 miliwn.

Nac ydw	71.2%
Ydw	28.8%

2.1.10. **Roedd cwestiwn 11 yn gofyn – Faint o gynnydd y dylid ei gyflwyno i'r Dreth Gyngor? (Byddai cynnydd o 9.78% yn cynyddu cyllid y cyngor o £5.2 miliwn)**

Dewis Ateb	%	Cyfanswm
Dim cynnydd – fyddai'n gadael diffyg cyllid gwerth £5.2m	35.6%	212
Cynnydd rhwng 3% a 5% - fyddai'n gadael diffyg cyllid gwerth rhwng £2.7m a £3.7m	30.4%	181
Cynnydd rhwng 0% a 3% - fyddai'n gadael diffyg cyllid gwerth rhwng £3.7m a £5.2m	22.5%	134
Cynnydd rhwng 5% a 7.5% - fyddai'n gadael diffyg cyllid gwerth rhwng £1.6m a £2.7m	10.1%	60
Cynnydd rhwng 7.5% a 10% - fyddai'n gadael diffyg cyllid gwerth rhwng £0.4m a £1.6m	1.5%	9

2.1.11. **Roedd cwestiwn 12 yn gofyn – sut fyddech chi'n adfer y diffyg cyllid a nodwyd yn y cwestiwn blaenorol?**

Dewis Ateb	%	Cyfanswm
Opsiwn 5: Dim toriad yng nghyllidebau'r gwasanaethau. Ariannu'r y cyfan gan ddefnyddio'r arian wrth gefn.	30.9%	180
Opsiwn 3: Ariannu'r y cyfan gan ddefnyddio'r arian wrth gefn. Ariannu'r 50% trwy ddefnyddio'r arian wrth gefn.	27.7%	161
Opsiwn 4: Ariannu'r 50% trwy ddefnyddio'r arian wrth gefn. Mwyafrif trwy ddefnyddio'r arian wrth gefn.	25.4%	148
Opsiwn 2: Mwyafrif trwy ddefnyddio'r arian wrth gefn. Defnyddio ychydig o'r arian wrth gefn.	12.0%	70
Opsiwn 1: Defnyddio ychydig o'r arian wrth gefn. Dim defnydd o'r arian wrth gefn.	4.0%	23

2.1.12. **Roedd cwestiwn 13 yn gofyn - Cyllidebau pa wasanaethau fyddech chi'n fodlon eu lleihau? (Dewiswch cymaint o wasanaethau ag y dymunwch).**

Dewis Ateb	%	Cyfanswm
Archifau ac Amgueddfeydd	63.9%	493
Twristiaeth a Morwrol	63.2%	488
Llyfrgelloedd	49.9%	385
Diogelu'r Cyhoedd, Cynllunio, Trwyddedu ac Iechyd yr Amgylchedd	40.7%	314
Rheoli'r Amgylchedd a Chefn Gwlad	33.4%	258
Datblygiad Economaidd	32.3%	249
Canolfannau Hamdden	31.2%	241
Cyngor ar Dai a Chymorth Llesiant	29.5%	228
Atal Digartrefedd	23.7%	183
Gwasanaethau Ieuenctid	21.9%	169
Ffyrdd a Rhwydweithiau	18.9%	146
Casglu Gwastraff, Gwaredu ac Ailgylchu	15.7%	121
Gwasanaethau Tân	13.1%	101
Addysg ac Ysgolion	12.6%	97
Cefnogi Plant, Teuluoedd, Oedolion a Phobl Hŷn Bregus	8.7%	67

3 Ymatebion Ysgrifenedig

Derbyniwyd chwech llythyr yn berthnasol i addysg a oedd yn cynrychioli cyfanswm o 13 ysgol gynradd ac arweinwyr ysgolion (1 llythyr ar ran penaethiaid mewn dalgylch / 2 lythyr gan lywodraethwr ysgol / 2 llythyr gan benaethiaid ysgolion / 1 llythyr gan undeb llafur).

Roedd pob un yn bryderus am y cyllid sydd ar gael i gynnig darpariaeth cyn y 2.4% o ostyngiad, ac maent bellach yn bryderus iawn. Ymhlith rhai o'r prif bwyntiau o'r llythyrau mae:

- Ail edrych ar y fformiwla ariannu bresennol ar gyfer ysgolion ar yr ynys.
- Argymell i ysgolion uwchradd gymryd rhaniad 60%/40% gydag ysgolion cynradd ar gyfer y gostyngiad yng nghyllideb ysgolion.
- Mae ysgolion yn gorfod rhoi'r gorau i ddarparu gwersi nofio, llyfrgelloedd, ymweliadau diwylliannol, gwersi cerdd a gweithgareddau chwaraeon.
- Mae nifer o ysgolion yn gorfod cynyddu maint dosbarthiadau yn uwch na'r 30 disgybl a argymhellir.
- Mae rhai ysgolion yn gweld niferoedd yn disgyn yn sylweddol, ac yn pryderu am ddyfodol yr ysgol.
- Nid yw'r gyllideb bresennol yn adlewyrchu gofyniad yr ysgol ar hyn o bryd, ac mae ysgolion yn poeni na fyddant yn gallu bodloni gofynion y cwricwlwm.
- Mae nifer o ysgolion methu fforddio papur, llyfrau ac adnoddau ysgol

- Mae nifer o benaethiaid a staff yn gweithio oriau ychwanegol yn wirfoddol, ac mae pryderon gwirioneddol yn bodoli ynghylch llesiant staff.
- Ni does digon o gyllideb i gyflogi cymhorthyddion dosbarth / un i un.
- Nid yw'r gyllideb ADY a dderbyniwyd gan y Cyngor yn bodloni costau cymhorthyddion un i un.
- Nid yw'r toriad o 2.5% i'r gyllideb yn ystyried y cynnydd yng nghyflogau athrawon sydd eisoes wedi'i gymryd gan ysgolion - Dim ond 24% o'r aelodau a gynrychiolwyd gan undebau llafur a ddywedodd y gallent fforddio codiad cyflog 2023/24 o'r cyllidebau presennol ac y byddai'n rhaid iddynt wneud toriadau.
- Mae pryderon ynghylch iechyd a diogelwch ar rai safleoedd.
- Mae llawer yn ansicr ynghylch rhai o'r cytundebau partneriaeth, ac a ydynt yn cael gwerth am arian ar gyfer y ddarpariaeth.
- Caniatáu i ysgolion osod diffyg trwyddedig ac annog y rhai sydd heb i ailfeddwl am y sefyllfa.
- Yn syml, nid oes gan ysgolion yr adnoddau sydd eu hangen arnynt ar hyn o bryd, bydd toriadau pellach yn ddinistriol i ysgolion a'u dysgwyr, gyda goblygiadau i'r cymunedau ehangach am genedlaethau i ddod.

Roedd y ddau lythyr olaf a dderbyniwyd yn cynrychioli Cyngor Tref a Chymuned a nodir eu prif sylwadau isod:

- Anfodlonrwydd gyda'r cynnydd arfaethedig yn y dreth gyngor oherwydd bod adroddiadau cychwynnol o gyllideb 2023 yn nodi disgwyliad o tua 6% o gynnydd
- Mae angen buddsoddiad pellach ar y rhwydwaith ffyrdd oherwydd bod llawer o ffyrdd wedi cau am gyfnod yn ystod y flwyddyn
- Mae llawer o ymgynghoriadau wedi bod gan y cyngor dros y flwyddyn ond dim byd i ddweud beth ddigwyddodd o ganlyniad i'r ymgynghoriadau
- Pryderon am fodolaeth yr adran dwristiaeth sydd wir ei angen

Darparwyd sylwadau pellach yn ymwneud ag arbedion posibl eraill hefyd yn yr ymatebion penagored i gwestiwn 7 (2.1.6 uchod) ynghyd â 10 ymateb e-bost. Rhestrir rhai o'r awgrymiadau isod:

- Lleihau nifer y cynghorwyr
- Ailstrwythuro staff
- Gweithio gyda chynghorau eraill / uno gyda chynghorau eraill
- Newid cyflenwyr adeiladau
- Lleihau nifer y casgliadau bin gwyrdd yn ystod y gaeaf
- Cau'r ysgolion hanner gwag
- Sicrhau bod staff yn gweithio ac yn effeithlon
- Cyflwyno Trwyddedau Parcio i ardaloedd poblog
- Cyflwyno treth gwyliau
- Gweithio gyda mwy o fudiadau gwirfoddol

CYNGOR SIR YNYS MÔN Templed Adroddiad Sgriwtini	
Pwyllgor:	**Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol**
Dyddiad:	**27 Chwefror, 2024**
Pwnc:	**Gosod Cyllideb 2024/25 (Cyfalaf)**
Pwrpas yr Adroddiad:	**Ystyried y cynigion cyllidebol draft terfynol ar gyfer 2024/25**
Cadeirydd Sgriwtini:	**Cyng Douglas Fowlie**
Aelod(au) Portfolio:	**Cyng Robin Williams**
Pennaeth Gwasanaeth:	**Marc Jones, Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) / Swyddog Adran 151**
Awdur yr Adroddiad: **Rhif Ffôn:** **E-bost:**	**Anwen Davies, Rheolwr Sgriwtini** **07971167198** **AnwenDavies@ynysmon.gov.uk**
Aelodau Lleol:	**Amherthnasol**

1 – Argymhelliad/Argymhellion

Gofynnir i'r Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol gytuno ymateb ffurfiol i'r Pwyllgor Gwaith ar gynigion terfynol y gyllideb gyfalaf ar gyfer 2024/25 (gan ddefnyddio'r cwestiynau sgriwtini allweddol ym mharagraff 4 isod) a chan gymryd i ystyriaeth y sylwadau a wnaed gan y Panel Sgriwtini Cyllid.

2 – Cyswllt efo Cynllun y Cyngor / Blaenoriaethau Corfforaethol Eraill

Cyswllt uniongyrchol â Chynllun y Cyngor a'r blaenoriaethau strategol. Bydd ystyriaeth y Pwyllgor o'r cynigion cyfalaf ar gyfer y flwyddyn nesaf yn cynnwys sut mae'r cynigion yn galluogi'r Cyngor i gyflawni Cynllun y Cyngor yn ogystal ag unrhyw risgiau penodol.

3 – Egwyddorion fel canllaw ar gyfer Sgriwtini

Er mwyn cynorthwyo Aelodau wrth graffu ar y pwnc:-

3.1 Yr effaith y mae'r eitem yn ei chael ar unigolion a chymunedau **[ffocws ar y cwsmer/ dinesydd]**

3.2 Edrych ar effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd unrhyw newid arfaethedig – yn ariannol ac o ran ansawdd **[ffocws ar werth]**

3.3 Edrych ar unrhyw risgiau **[ffocws ar risg]**

3.4 Sgriwtini'n cymryd rôl rheoli perfformiad neu sicrhau ansawdd **[ffocws ar berfformiad ac ansawdd]**

3.5 Edrych ar gynlluniau a chynigion o safbwynt:

- Hirdymor
- Atal
- Integreiddio
- Cydweithio
- Cynnwys

[ffocws ar lesiant]

3.6 Effeithiau posibl y byddai'r penderfyniad hwn yn ei gael ar:

- y grwpiau a warchodir o dan Ddeddf Cydraddoldeb 2010

- y rhai sy'n profi anfantais economaidd-gymdeithasol yn eu bywydau (wrth wneud penderfyniadau strategol)
- y cyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg a pheidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg

[ffocws ar gydraddoldeb a'r Gymraeg]

4 - Cwestiynau Sgriwtini Allweddol

Cynigir y cwestiynau allweddol canlynol fel sail ar gyfer ystyriaeth y Pwyllgor o gynigion cyllidebol cyfalaf 2024/25:

i. I ba raddau mae'r Pwyllgor yn cefnogi'r rhaglen gyfalaf arfaethedig a'r cynlluniau a gynigir o ystyried y cyllid cyfalaf cyfyngedig sydd ar gael yn y Gronfa Gyffredinol?
ii. Sut mae cynigion cyfalaf 2024/25 yn galluogi cyflawni blaenoriaethau tymor canol y Cyngor yn ogystal â chydbwyso pwysau tymor byr ac ydy egwyddorion Strategaeth Gyfalaf y Cyngor (Rhan 5 paragraff 1.3 isod) yn galluogi'r Cyngor i gyflawni ar ei amcanion corfforaethol?
iii. Mae cyllidebau cyfalaf y Cyngor yn cynnwys gwariant a gyllidir gan y Cyfrif Refeniw Tai. Pa effaith gaiff y buddsoddiad yma ar stoc tai'r Cyngor, ein tenantiaid presennol a'r unigolion sydd ar y rhestr aros am dŷ?

5 – Cefndir / Cyd-destun

1. CYD-DESTUN

1.1 Mae'r gwaith o graffu ar y broses gosod cyllideb wedi datblygu ac aeddfedu dros y blynyddoedd diwethaf, gan osod y seiliau ar gyfer proses well a mwy systematig sy'n seiliedig ar ganlyniadau ac arfer dda. Mewn gwirionedd, mae'r broses yn caniatáu ar gyfer dull mwy systematig o graffu ariannol, fel bloc adeiladu hanfodol ar gyfer rheolaeth a llywodraethiant ariannol cadarn. Mae ein dull o graffu ariannol yn dod i'r amlwg fel model o arfer dda.

1.2 Strategaeth Gyfalaf 2024/25

Mae Côd Darbodus diwygiedig CIPFA [1] yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdodau lleol gynhyrchu strategaeth gyfalaf er mwyn:

- Nodi'r cyd-destun tymor hir y dylid gwneud penderfyniadau ynghylch gwariant cyfalaf a buddsoddi ynddo
- Fel ffordd o sicrhau bod Cynghorau'n gwneud penderfyniadau cyfalaf a buddsoddi yn unol ag amcanion a blaenoriaethau gwasanaeth
- Sicrhau bod awdurdodau lleol yn cymryd ystyriaeth briodol o stiwardiaeth, gwerth am arian, darbodusrwydd, cynaliadwyedd a fforddiadwyedd wrth osod eu rhaglenni cyfalaf.

Gweler bod y Pwyllgor Gwaith[2] yn y broses o roi ystyriaeth i strategaeth gyfalaf a rhaglen gyfalaf yr Awdurdod ar gyfer 2024/25. Mae'n nodi'r amcanion, yr egwyddorion a'r fframwaith llywodraethu i sicrhau bod yr Awdurdod yn cymryd penderfyniadau ar wariant cyfalaf a buddsoddi yn unol â Chynllun y Cyngor a'r blaenoriaethau strategol lleol. Un o egwyddorion sylfaenol y Strategaeth yw canolbwyntio gwariant cyfalaf ar brosiectau sy'n cynorthwyo'r Cyngor i gyflawni amcanion allweddol Cynllun y Cyngor ac sy'n helpu'r Cyngor i gyflawni ei gyfrifoldebau statudol:

[1] Côd Darbodus Diwygiedig (CIPFA) dyddiedig Medi 2017

[2] Cyfarfodydd o'r Pwyllgor Gwaith ar 20 Chwefror, 2024 (Strategaeth Gyfalaf) a 29 Chwefror, 2023 (cynigion y gyllideb gyfalaf)

i. **Yr Iaith Gymraeg** – cynyddu'r cyfleoedd i ddysgu a defnyddio'r Gymraeg
ii. **Gofal Cymdeithasol a Llesiant** – rhoi'r cymorth cywir ar yr adeg gywir
iii. **Addysg** – sicrhau darpariaeth effeithiol ar gyfer heddiw a chenedlaethau'r dyfodol
iv. **Tai** – sicrhau fod gan bawb yr hawl i alw rhywle yn gartref
v. **Economi** – hyrwyddo cyfleoedd i ddatblygu'r economi
vi. **Newid hinsawdd** – ymateb i'r argyfwng, mynd i'r afael â newid a gweithio tuag at fod yn sefydliad sero net erbyn 2030.

Mae'r Strategaeth hefyd yn nodi'r gwariant cyfalaf posib yn y dyfodol, yn asesu'r effaith ar elfen cyllido cyfalaf y cyfrif refeniw ac yn pennu'r cyllid sydd ar gael i ariannu cynlluniau cyfalaf newydd am y cyfnod 2024/25. Hefyd, mae'r strategaeth yn nodi'r egwyddorion tymor hir sy'n sail i gynllunio cyfalaf i'r dyfodol.

1.3 Egwyddorion y Strategaeth Gyfalaf

Mae'r Strategaeth Gyfalaf yn trafod nifer o egwyddorion tymor hir a ddylai fod yn sail i raglen gyfalaf y Cyngor:

- Dylai'r rhaglen gyfalaf flynyddol ganolbwyntio gwariant cyfalaf ar brosiectau sy'n gwneud y cyfraniad mwyaf at flaenoriaethau allweddol y Cyngor am y cyfnod hyd at 2024/25.
- Dylid dyrannu cyllid cyfalaf bob blwyddyn i sicrhau buddsoddiad yn yr asedau cyfredol
- Bydd y Cyngor yn sicrhau'r cyllid cyfalaf allanol mwyaf posib os oes modd gwneud hynny ac os yw'n fforddiadwy
- Blaenoriaethir cyllid cyfalaf hefyd i'w wario ar asedau sydd raid wrthynt i helpu'r Cyngor i gyflawni ei gyfrifoldebau statudol
- Ymrwymiad parhaus i Raglen Cymunedau Dysgu Cynaliadwy a'r defnydd o unrhyw gyllid allanol ddaw yn y dyfodol.

1.4 Ffynonellau Cyllido'r Gyllideb Gyfalaf

Ariennir rhaglen gyfalaf flynyddol y Cyngor trwy nifer o ffynonellau cyllid:

- Derbyniadau Cyfalaf
- Cyfraniad gan Refeniw / Arian wrth Gefn
- Benthyca â Chefnogaeth
- Benthyca Di-gefnogaeth
- Grant Cyfalaf Cyffredinol
- Grantiau Allanol
- Lwfans Atgyweirio Mawr

1.5 Wrth ystyried eu hymateb i'r cynigion cyllidebol terfynol, bydd angen i aelodau'r Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol ystyried y cynigion o ran sefyllfa ariannol tymor hirach y Cyngor (ein Cynllun Ariannol Tymor Canol a'r Strategaeth Gyfalaf a Rhaglen Gyfalaf 2024/25) ac amcanion a blaenoriaethau tymor hir y Cyngor.

2 GOSOD CYLLIDEB Y CYNGOR AR GYFER 2024/25

2.1 Ynghlwm mae adroddiad y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) / Swyddog Adran 151 ar y cynigion drafft terfynol ar gyfer cyllideb 2024/25 **(ATODIAD 1)** a gyflwynir i gyfarfod o'r Pwyllgor Gwaith ar 29 Chwefror, 2024. Mae'r papur yn cyflwyno datganiad ar y sefyllfa mewn perthynas â'r materion a ganlyn:

- Egwyddorion y strategaeth gyfalaf
- Y rhaglen gyfalaf arfaethedig ar gyfer 2024/25 gan gynnwys y rhaglen gyfalaf gyffredinol, buddsoddiad yn y Raglen Cymunedau Dysgu Cynaliadwy a rhaglen gyfalaf y Cyfrif Refeniw Tai
- Sut y bydd y rhaglen gyfalaf yn cael ei hariannu yn 2024/25
- Effaith ar falansau cyffredinol a chronfeydd wrth gefn a glustnodwyd.

Disgwylir manylion y Setliad Terfynol ar gyfer cyllideb 2024/25 gan Lywodraeth Cymru ar 27 Chwefror, 2024.

3. SGRIWTINI ARIANNOL – GOSOD CYLLIDEB 2024/25

3.1 Mae sgriwtini ariannol yn llawer mwy nag ychwanegu gwerth at benderfyniadau a wneir gan y Pwyllgor Gwaith. Mae'n ymwneud â sicrhau sgriwtini effeithiol o ran cynllunio, cyflawni a dilyn i fyny'r penderfyniadau allweddol hynny sy'n cael effaith ar drethdalwyr a chymunedau lleol. Dylai sgriwtini felly:

- Ddarparu her effeithiol
- Dal y rheini sy'n gwneud penderfyniadau i gyfrif; a
- Cynorthwyo'r Pwyllgor Gwaith i ddatblygu cyllideb gadarn ar gyfer y flwyddyn i ddod.

4 PANEL SGRIWTINI CYLLID

4.1 Rhoddodd y Panel ystyriaeth i fanylion diweddaraf y cynigion cyllidebol yn ei gyfarfod ar 15 Chwefror, 2024. Cyflwynir crynodeb ar lafar o drafodaethau'r Panel yn y cyfarfod gan y Cyng Geraint ap Bebb, cadeirydd y Panel.

5 MATERION SGRIWTINI ALLWEDDOL

5.1 Mae proses gosod cyllideb 2024/25 yn rhoi cyfle i Aelodau Etholedig ystyried a herio goblygiadau'r gyllideb gyfalaf ddrafft terfynol ac unrhyw risgiau. Derbyniwyd mewnbwn hefyd trwy'r Panel Sgriwtini Cyllid sydd wedi rhoi ystyriaeth fanwl i'r cynigion cyllidebol drafft. Yn y rhan hon o'r broses, gofynnir yn awr i'r Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol gytuno ar ymateb ffurfiol i'w gyflwyno i'r Pwyllgor Gwaith[3] ar gynigion cyfalaf drafft terfynol y Cyngor ar gyfer cyllideb gyfalaf 2024/25 (gan ddefnyddio'r cwestiynau sgriwtini allweddol ym mharagraff 4 uchod).

6 – Asesiad o'r Effaith ar Gydraddoldeb [gan gynnwys effeithiau ar yr Iaith Gymraeg]
6.1 Yr effeithiau posibl ar y grwpiau a warchodir o dan Ddeddf Cydraddoldeb 2010
Adnabod yr angen am unrhyw asesiadau effaith nes ymlaen yn y broses o sefydlu'r gyllideb ar gyfer 2024/25.
6.2 Yr effeithiau posibl ar y rhai sy'n profi anfantais economaidd-gymdeithasol yn eu bywydau (penderfyniadau strategol)

[3] Cyfarfod y Pwyllgor Gwaith ar 29 Chwefror, 2024

Adnabod yr angen am unrhyw asesiadau effaith nes ymlaen yn y broses o sefydlu'r gyllideb ar gyfer 2024/25.
6.3 Yr effeithiau posibl ar y cyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg a pheidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg
Adnabod yr angen am unrhyw asesiadau effaith nes ymlaen yn y broses o sefydlu'r gyllideb ar gyfer 2024/25.
7 – Goblygiadau Ariannol
Mae'r adroddiad hwn yn trafod y broses ar gyfer gosod cyllideb y Cyngor ar gyfer 2024/25 sy'n cynnwys ystyried y cynigion cyllideb ar gyfer y gyllideb gyfalaf.

8 – Atodiadau
ATODIAD 1: adroddiad y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) ar y cyllidebau cyfalaf arfaethedig ar gyfer 2024/25

9 - Papurau Cefndir (cysylltwch ag awdur yr Adroddiad am unrhyw wybodaeth bellach os gwelwch yn dda):
Anwen Davies, Rheolwr Sgriwtini, Cyngor Sir Ynys Môn, Swyddfeydd y Cyngor, Llangefni. LL77 7TW.

CYNGOR SIR YNYS MÔN	
Adroddiad i:	**PWYLLGOR GWAITH**
Dyddiad:	**29 CHWEFROR 2024**
Pwnc:	**CYLLIDEB CYFALAF 2024/25**
Deilydd(ion) Portffolio:	**ROBIN WILLIAMS – DIPRWY ARWEINYDD A DEILYDD PORTFFOLIO – CYLLID**
Pennaeth Gwasanaeth / Cyfarwyddwr:	**MARC JONES – CYFARWYDDWR SWYDDOGAETH (ADNODDAU) / SWYDDOG ADRAN 151**
Awdur yr Adroddiad: Ffôn: E-bost:	**MARC JONES – CYFARWYDDWR SWYDDOGAETH (ADNODDAU) / SWYDDOG ADRAN 151** **01248 762601** **rmjfi@ynysmon.llyw.cymru**
Aelodau Lleol:	**Amherthnasol**

A –Argymhelliad/argymhellion a rheswm/rhesymau

Mae'n ofynnol i'r Pwyllgor Gwaith gynnig cyllideb cyfalaf ar gyfer 2024/25, fydd yn cael ei gyflwyno am gymeradwyaeth gan y Cyngor llawn yn ei gyfarfod ar 7 Mawrth 2024.

ARGYMHELLION

Argymell y rhaglen gyfalaf ganlynol i'r Cyngor llawn ar gyfer 2024/25:-

	Cyfeirnod	£'000
Cynlluniau 2023/24 a ddygwyd ymlaen		6,102
Atgyweirio / Disodli Asedau		4,856
Rhaglen Cymunedau Dysgu		2,878
Cyfrif Refeniw Tai (CRT)		30,002
Cyfanswm Rhaglen Gyfalaf Arfaethedig 2024/25		**43,838**
Cyllidir gan:-		
Grant Cyfalaf Cyffredinol		2,222
Cronfa Gyffredinol Benthyca â Chefnogaeth		2,164
Cyllid / Cynllun wedi'i Ddadneilltuo ddygwyd ymlaen o 2023/24		470
Cymunedau Dysgu – Benthyca Digefnogaeth		2,700
Arian wrth Gefn Derbyniadau Cyfalaf		178
Arian Wrth Gefn y CRT ac Gwarged yn y Flwyddyn		17,315
Grantiau Allanol y CRT		11,751
Benthyca Digefnogaeth y CRT		936
Cyllid 2023/24 a ddygwyd Ymlaen		6,102
Cyfanswm Cyllid Cyfalaf 2024/25		43,838

B – Pa opsiynau eraill wnaethoch chi eu hystyried a beth oedd y rhesymau am eu gwrthod a/neu ddewis yr opsiwn hwn?

Ystyrir nifer o gynlluniau ychwanegol yn y rhaglen gyfalaf, a'r prif ffactor o ran cyllid fydd fforddiadwyedd a chynyddu cyllid grant allanol.

C – Am ba reswm y mae hwn yn benderfyniad i'r Pwyllgor Gwaith?

Mater wedi'i neilltuo i'r Pwyllgor Gwaith yw cynnig y gyllideb cyfalaf.

CH – A yw'r penderfyniad hwn yn gyson â pholisïau a gymeradwywyd gan y Cyngor llawn?		
Ydy		
D – A yw'r penderfyniad hwn o fewn y gyllideb a gymeradwywyd gan y Cyngor?		
Amherthnasol		
Dd – Asesu'r effaith bosibl (os yn berthnasol):		
1	Sut mae'r penderfyniad hwn yn effeithio ar ein hanghenion tymor hir fel Ynys?	Mae'r gyllideb cyfalaf yn sicrhau cyllid er mwyn cynnal asedau'r Cyngor, ac mae'n ffurfio rhan o'r strategaeth i fodloni'r amcanion sydd wedi'u nodi yng Nghynllun Corfforaethol y Cyngor.
2	A rhagwelir y bydd y penderfyniad hwn yn atal costau / dibyniaethau ar yr Awdurdod yn y dyfodol? Os felly, sut?	Bydd parhau i gynnal a chadw asedau'r Cyngor yn atal costau mwy yn y dyfodol.
3	A ydyn ni wedi bod yn cydweithio gyda sefydliadau eraill er mwyn dod i'r penderfyniad hwn? Os felly, nodwch gyda phwy.	Mae prosiectau cyfalaf, o ran Cymunedau Dysgu a'r CRT, wedi'u halinio â blaenoriaethau a osodwyd gan Lywodraeth Cymru.
4	A yw dinasyddion Ynys Môn wedi chwarae rhan wrth lunio'r ffordd hon ymlaen, gan gynnwys y rheiny y bydd y penderfyniad yn effeithio arnynt yn uniongyrchol? Eglurwch sut.	Fel rhan o broses ymgynghori Cynllun Corfforaethol y Cyngor 2023 – 2028, gofynnwyd nifer o gwestiynau i ddinasyddion yn ymwneud â gwariant cyfalaf a'u blaenoriaethau.
5	Nodwch unrhyw effaith a all y penderfyniad ei gael ar y grwpiau a warchodir dan Ddeddf Cydraddoldeb 2010.	Mae'r gyllideb cyfalaf yn sicrhau cyllid er mwyn cynnal asedau'r Cyngor, ac mae'n ffurfio rhan o'r strategaeth i fodloni'r amcanion sydd wedi'u gosod yng Nghynllun Corfforaethol y Cyngor.
6	Os mai penderfyniad strategol yw hwn, nodwch unrhyw effaith bosibl a all y penderfyniad ei gael ar y rheiny sy'n profi anfantais economaidd-gymdeithasol.	Heb adnabod unrhyw effaith.
7	Nodwch unrhyw effaith bosibl a all y penderfyniad hwn ei gael ar gyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg, ac thrin y Gymraeg yn gydradd â'r Saesneg.	Heb adnabod unrhyw effaith.
E -	**Gyda phwy wnaethoch chi ymgynghori?**	**Beth oedd eu sylwadau?**
1	**Prif Weithredwr / Tîm Arweinyddiaeth (TA)** (gorfodol)	Mae opsiynau wedi cael eu hystyried gan y Tîm Arweinyddiaeth yn ei gyfarfod ar 24 Ionawr 2024.
2	**Cyllid / Adran 151** (gorfodol)	Awdur yr adroddiad.
3	**Cyfreithiol / Swyddog Monitro** (gofynnol)	Mynychodd y Cyfarwyddwr Swyddogaeth – Busnes y Cyngor gyfarfod y Tîm Arweinyddiaeth ar 24 Ionawr 2024.
4	**Adnoddau Dynol (AD)**	Mynychodd y Pennaeth Proffesiwn – AD a Thrawsnewid gyfarfod y Tîm Arweinyddiaeth ar 24 Ionawr 2024.

5	**Eiddo**	Mynychodd y Pennaeth Gwasanaeth – Priffyrdd, Gwastraff ac Eiddo gyfarfod Tîm Arweinyddiaeth ar 24 Ionawr 2024.
6	**Technoleg Gwybodaeth a Chyfathrebu (TGCh)**	Mae sylwadau Pennaeth TGCh wedi cael eu ymgorffori yn yr adroddiad.
7	**Sgriwtini**	I'w gadarnhau
8	**Aelodau Lleol**	Mae cynigion yn berthnasol i'r holl Aelodau.
9	**Cyrff allanol / eraill**	Amherthnasol

F - Atodiadau:

Atodiad 1 – Adroddiad ar y Gyllideb Cyfalaf 2024/25
Atodiad 2 – Cyllideb Cyfalaf Arfaethedig Terfynol 2024/25

FF - Papurau cefndirol (cysylltwch ag awdur yr Adroddiad am unrhyw wybodaeth bellach):

Adroddiad Strategaeth Cyfalaf – Cyngor llawn 9 Mawrth 2023
Cyllideb Cyfalaf 2023/24 – Cyngor llawn 9 Mawrth 2023
Adroddiadau Monitro Cyfalaf Chwarterol 2023/24 – Pwyllgor Gwaith 26 Medi 2023, 28 Tachwedd 2023

ATODIAD 1

1. CYFLWYNIAD

1.1. Mae'r Gyllideb Cyfalaf ar gyfer 2024/25, sydd wedi'i chynnwys isod, yn ystyried yr egwyddorion sydd wedi'u cynnwys yn y Strategaeth Cyfalaf, a gymeradwywyd gan y Pwyllgor Gwaith a'r Cyngor llawn ym mis Mawrth 2022. Mae'r Strategaeth Cyfalaf wedi'i ddiweddaru i adlewyrchu'r gyllideb cyfalaf arfaethedig ar gyfer 2024/25, ond nid yw egwyddorion y strategaeth wedi newid.

2. EGWYDDORION Y STRATEGAETH CYFALAF

2.1. Cymeradwywyd y Strategaeth Cyfalaf ar gyfer 2023/24 gan y Pwyllgor Gwaith a'r Cyngor llawn, a bydd yn cael ei ddiweddaru ar gyfer 2024/25 i adlewyrchu'r lefelau cyllido newydd, unrhyw newidiadau ym mlaenoriaethau'r Cyngor ac unrhyw newidiadau a nodwyd yn Strategaeth Rheoli Trysorlys y Cyngor ar gyfer 2024/25, fydd yn cael eu cymeradwyo gan y Pwyllgor Gwaith a'r Cyngor llawn ym mis Mawrth 2024.

2.2. Mae'r Strategaeth Cyfalaf cyfredol yn nodi yr egwyddorion canlynol ar gyfer y Cyngor wrth lunio ei raglen gyfalaf:-

- Bob blwyddyn, bydd y cyllid cyfalaf yn cael ei ddyrannu er mwyn sicrhau buddsoddiad mewn asedau presennol i'w diogelu ar gyfer y dyfodol.
- Bydd y Cyngor yn defnyddio cyllid cyfalaf allanol pryd bynnag y bo'n bosibl a fforddiadwy.
- Bydd cyllid cyfalaf hefyd yn cael ei flaenoriaethu ar gyfer asedau sydd eu hangen i helpu'r Cyngor i gyflawni ei ddyletswyddau statudol.
- Mae'r Cyngor wedi ymrwymo i Raglen Cymunedau Dysgu, a bydd yn parhau i ddefnyddio'n llawn cyllid allanol y rhaglen.

2.3. Yna, fe aeth y strategaeth ymlaen i ddarparu ychydig mwy o wybodaeth ynghylch sut y byddai'r egwyddorion hyn yn cael eu darparu, ac roedd yn cynnwys y pwyntiau allweddol canlynol:-

- Ystyrir y Rhaglen Cymunedau Dysgu ar wahân i weddill y rhaglen gyfalaf gyffredinol.
- Mae disodli asedau presennol a darfodedig yn fuddiol o ran lleihau costau refeniw, a bydd y rhaglen gyfalaf yn dyrannu cyllid er mwyn gwella offer TG presennol, cerbydau ac adeiladu'r Cyngor, neu gael rhai newydd.
- Mae'n ofyniad statudol i gynnig grantiau cyfleusterau i'r anabl, a bydd y rhaglen gyfalaf yn dosbarthu cyllid yn flynyddol er mwyn cydymffurfio â'r gofyniad hwn.
- Bydd swm penodol yn cael ei ddosbarthu'n flynyddol er mwyn cyllido gwaith gwella ffyrdd. Bydd y swm yn ddibynnol ar y swm sydd ei angen i gyflawni isafswm gwerthoedd contract, y lefel o gyllid allanol a mewnol sydd ar gael ac asesiad ar gyflwr ffyrdd yr Awdurdod.
- Bydd prosiectau sydd angen cyllid cyfatebol yn cael eu hasesu ar sail achos fesul achos, a bydd unrhyw benderfyniad i ddyrannu cyllid yn seiliedig ar sut mae'r prosiect yn cyd-fynd â blaenoriaethau corfforaethol y Cyngor, unrhyw oblygiadau refeniw parhaus a chymhareb cyllid y Cyngor â chyllid allanol.
- Cwblheir prosiectau sy'n cael eu cyllido gan fenthyca digefnogaeth dim ond os yw'r gostyngiad mewn costau refeniw, neu mae'r incwm ychwanegol a gynhyrchir, yn ddigon i fodloni unrhyw gostau cyllido cyfalaf ychwanegol.

2.4. Mae'r Strategaeth Cyfalaf hefyd yn egluro sut y dylid asesu unrhyw fid newydd, fel a ganlyn:-

- Faint fydd y prosiect yn ei gyfrannu at flaenoriaethau'r Cynllun Corfforaethol;
- A yw'r prosiect yn denu cyllid allanol sylweddol;
- A fydd y prosiect yn arwain at arbedion refeniw;
- A fydd y prosiect yn helpu i liniaru risg corfforaethol.

3. CYLLIDO RHAGLEN GYFALAF 2024/25

3.1. Dangosir y cyllid sydd ar gael i gyllido'r rhaglen gyfalaf ar gyfer 2024/25 yn Nhabl 1 isod. Dylid nodi fod y ffigwr ar gyfer y Grant Cyfalaf Cyffredinol a Benthyca a chefnogaeth yn seiliedig ar ffigyrau setliad dros dro'r Llywodraeth Lleol. Ni wyddys y ffigyrau terfynol nes bod ffigyrau'r setliad terfynol wedi'u cyhoeddi ar 28 Chwefror 2024. Mae'r lefel o gyllid dan y ddau bennawd wedi aros yn eithaf cyson dros nifer o flynyddoedd, ac ni ddisgwylir y bydd yn newid yn sylweddol rhwng y setliad dros dro a'r setliad terfynol.

Tabl 1

Cyllid Cyfalaf y Disgwylir ar gyfer 2024/25

Ffynhonnell Ariannu	**£'000**	**£'000**
Rhaglen Gyfalaf Cronfa Gyffredinol		
Cynlluniau / cyllid a ddygwyd ymlaen o 2023/24	6,102	
Grant Cyfalaf Cyffredinol 2024/25	2,222	
Cyllid Cynllun wedi'i Ddadneilltuo a ddygwyd ymlaen o 2023/24	470	
Benthyca â Chefnogaeth	2,164	
Cyllid ar gyfer y Rhaglen Gyfalaf Gyffredinol (Cronfa'r Cyngor)		**10,958**
Cymunedau Dysgu		
Benthyca Digefnogaeth	2,700	
Arian wrth Gefn Derbyniadau Cyfalaf	178	
Cyllid ar gyfer Cymunedau Dysgu		**2,878**
Cyfrif Refeniw Tai (CRT)		
Arian wrth Gefn CRT	8,160	
CRT - Gwarged mewn Blwyddyn	9,155	
Lwfans Atgyweiriadau Mawr LlC a Grantiau Allanol Eraill	11,751	
Benthyca Digefnogaeth y CRT	936	
Cyllid ar gyfer y CRT		**30,002**
Cyfanswm Cyllid Cyfalaf 2024/25		**43,838**

3.2. Mae'r Cyllid Cyfalaf Cyffredinol a dderbyniwyd gan Lywodraeth Cymru ar gyfer 2024/25 £12k yn uwch na'r dyraniad ar gyfer 2023/24, ac mae'n cyd-fynd â'r lefelau cyllido a welwyd dros y 12 mlynedd diwethaf. Ni welwyd cynnydd sylweddol mewn cyllid, er bod gwerth y cyllid wedi lleihau'n sylweddol oherwydd chwyddiant yn ystod y cyfnod hwn.

3.3. Er bod gan y Cyngor ysgolion nad ydynt wedi'u gwerthu, mae'r dderbyniadau cyfalaf a gynhyrchwyd wedi'i ddyrannu i gyllido'r ysgol sydd wedi cymryd eu lle. Mae gan y Cyngor nifer fach o asedau y mae'n dymuno cael gwared arnynt, ond ni chredir eu bod yn eiddo gwerthadwy, ac ni ddisgwylir unrhyw werthiant yn 2024/25. Os bydd unrhyw werthiant yn digwydd, a'u bod yn cynhyrchu derbyniad cyfalaf, bydd y dderbyniad ar gael fel cyllid ychwanegol yn 2025/26.

3.4. Yn ystod y blynyddoedd diweddar, mae'r Cyngor wedi darparu cyllid mewn arian wrth gefn clustnodedig er mwyn cyllido prosiectau unigol. Mae'r Cyngor wedi defnyddio £3.78m o arian wrth gefn i gydbwyso cyllideb refeniw 2023/24, ac mae'n bwriadu defnyddio £4.4m pellach yn 2024/25. Mae hyn wedi lleihau arian wrth gefn y Cyngor i'r isafswm, ac ni ellir defnyddio arian wrth gefn fel cyllid cyfalaf yn 2024/25.

3.5. Mae cyllid y CRT wedi'i glustnodi ar gyfer prosiectau'r cyfrif hwnnw, ac ni ellir ei ddefnyddio at unrhyw ddiben arall. Rhagwelir y bydd balans arian wrth gefn y CRT oddeutu £9.3m erbyn diwedd y flwyddyn ariannol. Mae Cynllun Busnes y CRT yn gosod targed o 5% o incwm derbyniadwy (oddeutu £1.2m) fel isafswm balans arian wrth gefn y cyfrif hwn, sy'n golygu y gellir defnyddio'r gweddill i gyllido gwariant cyfalaf yn 2024/25.

4. RHAGLEN GYFALAF ARFAETHEDIG 2024/25

4.1. Cynlluniau wedi'u Dwyn Ymlaen o 2023/24

Mae'r adroddiad monitro'r gyllideb gyfalaf ar ddiwedd chwarter 3 2023/24 yn rhagweld y bydd y rhaglen gyfalaf yn cael ei thanwario £9.236m, er gall y sefyllfa derfynol newid yn ystod y chwarter olaf. Unwaith fydd y sefyllfa derfynol ar gyfer 2023/24 yn wyddys, bydd hyn yn cael ei adrodd i'r Pwyllgor Gwaith ynghyd a chais i gymeradwyo'r broses o ddwyn cyllid ymlaen o 2023/24 i 2024/25.

Mae cynlluniau ymrwymedig a fydd yn cael eu rhedeg am nifer o flynyddoedd o'r flwyddyn bresennol a thu hwnt wedi'u cynnwys yn y rhaglen hon gan fod cyllidebau newydd eu hangen**.**

Tabl 2

Cynlluniau Ddygwyd Ymlaen 2023/24

Cynlluniau 2023/24 Ddygwyd Ymlaen	2024/25 £'000
Adfywio Caergybi (THI Cam II)	1,207
Y Gronfa Ffyniant Bro (amrywiaeth o brosiectau)	4,895
Cyfanswm Cynlluniau Ddygwyd Ymlaen	**6,102**

4.2. Adnewyddu / Disodli Asedau Presennol

Bob blwyddyn, mae'n rhaid buddsoddi yn asedau'r Cyngor er mwyn ymestyn eu hoes a sicrhau eu bod yn addas at eu diben, neu i ddisodli asedau sydd wedi cyrraedd diwedd eu hoes. Cynigir y canlynol:-

- **Adnewyddu Ysgolion –** Mae'r gost o glirio'r ôl-groniad o waith cynnal a chadw ym 46 o ysgolion y Cyngor yn sylweddol, ac ni ellir ei gyllido'n llawn yn y tymor byr a chanolig. Efallai y bydd rhaglen moderneiddio ysgolion y Cyngor yn lleihau peth o'r gost hon, ond bydd nifer o'r ysgolion presennol yn parhau i gael eu defnyddio yn y tymor hir. Bydd £1m yn cael ei ddyrannu er mwyn gwneud y gwaith brys mae Tîm Eiddo'r Cyngor wedi'i adnabod a'i flaenoriaethu. Bydd y cyllid hefyd yn gyllid cyfatebol ar gyfer grantiau Gwresogi Carbon Isel mae'r Cyngor wedi ymgeisio ar eu cyfer.

- **Adnewyddu Adeiladau nad ydynt yn Ysgolion –** Eto, mae ôl-groniad o waith wedi'i adnabod yn swyddfeydd, cartrefi preswyl, cyfleusterau gofal dydd, llyfrgelloedd a chanolfannau hamdden y Cyngor, ac nid oes digon o gyllid i wneud y gwaith hwn mewn unrhyw un blwyddyn. Mae £600k wedi'i gynnig, a bydd y lefel hon o gyllid yn ddigon er mwyn talu costau'r rhan fwyaf o'r gwaith blaenoriaeth sydd angen ei gwblhau.
- **Ailwynebu Priffyrdd** – Mae'r Adroddiad Statws ac Opsiwn Blynyddol yn cadarnhau fod angen cyllideb flynyddol o £2m er mwyn cynnal amodau Sefydlogrwydd Eiddo (Ataliol) ar ein ffyrdd. Byddai cyllideb dan y swm gofynnol hwn yn arwain at lai o effeithlonrwydd a llai o werth am gyllid oherwydd costau ychwanegol ar gyfer yr Awdurdod Priffyrdd gyda mwy o gyllid yn cael ei wario ar waith brys, a'r risg o gynnydd mawn hawliadau trydydd parti yn cael eu gwneud yn erbyn yr Awdurdod. Bydd y dyraniad £2m hefyd yn cael ei ddefnyddio er mwyn darparu cyllid cyfatebol ar gyfer cynlluniau atal llifogydd graddfa fach lle bo'n ofynnol, gan fod y cynlluniau hyn yn helpu i atal llifogydd a diogelu'r rhwydwaith ffyrdd rhag difrod pan fydd llifogydd yn digwydd.
- **Cerbydau –** Mae'r Cyngor wedi ymrwymo i ddod yn sefydliad carbon niwtral erbyn 2030. Er mwyn cyflawni'r ymrwymiad hwnnw, mae'n rhaid i'r Cyngor leihau nifer y cerbydau petrol a disel a ddefnyddir. Fodd bynnag, bydd cyflawni hyn o fewn cyfyngiadau cyllido presennol yn heriol, a bydd y Cyngor yn dibynnu ar gyllid grant ychwanegol, neu bydd yn rhaid newid o bryniant uniongyrchol i brydlesu, er mwyn cyflawni'r newid. Mae'r Gwasanaeth wedi nodi i lori graeanu a bysiau mini newydd ar gyfer Trafnidiaeth Cymunedol Môn, fel blaenoriaeth. Mae £206k wedi'i ddyrannu yn y gyllideb arfaethedig i brynu un lori graeanu newydd ac i ddechrau rhaglen disodli bysiau mini Trafnidiaeth Cymunedol Môn.
- **Asedau T.G –** Mae angen buddsoddiad parhaus er mwyn cynnal isadeiledd craidd y Cyngor a disodli dyfeisiadau a ddefnyddir gan staff i gael mynediad at systemau. Nodwyd mai £300k sydd ei angen er mwyn cynnal yr isadeiledd craidd ac i ddisodli dyfeisiau bwrdd gwaith.

4.3. Grantiau Cyfleusterau Anabl

Mae'r galw am addasiadau mawr i alluogi trigolion anabl i barhau i fyw gartref yn parhau i fod yn uchel. Mae cyllid o £500k ar gyfer addasu tai Cyngor wedi'i gynnwys yng nghyllideb cynnal a chadw arfaethedig y CRT, fodd bynnag, mae'n rhaid i'r Cyngor gyllido gwaith mewn cartrefi preifat hefyd. Rhagwelir y bydd oddeutu £600k o ymrwymiadau'n bodoli yn 2024/25 yn ychwanegol at unrhyw geisiadau newydd a ddaw i law yn ystod 2024/25. Y cynnig yw cynnal y dyraniad cyllideb blynyddol o £750k ar gyfer 2024/25.

5. BIDIAU ERAILL AR GYFER CYLLID YCHWANEGOL UNTRO

5.1. Gwahoddwyd gwasanaethau i gyflwyno bidiau am gyllid cyfalaf ar gyfer 2024/25 i gyllido cost prosiectau untro. Derbyniwyd cyfanswm o 13 cais, gwerth £1.793m. Ar ôl ystyried y bidiau, ac o ystyried y cyllid cyfyngedig sydd ar gael, ni ystyriwyd bod yr un ohonynt yn angenrheidiol i atal y risg o fethiant gwasanaeth ar hyn o bryd. Fodd bynnag, gall hyn newid yn y blynyddoedd i ddod.

5.2. Gellid cylllido nifer fechan o'r bidiau drwy fenthyca digefnogaeth, gan fod posib iddynt gynhyrchu arbedion refeniw digonol neu incwm ychwanegol a fyddai'n ddigon i gwrdd â'r costau cyllido cyfalaf blynyddol ychwanegol. Gall gwasanaethau gyflwyno achos busnes i'w ystyried yn 2024/25 a fydd yn cael ei ystyried gan y Pwyllgor Gwaith pan fydd yr achosion yn cael eu cyflwyno.

6. RHAGLEN CYMUNEDAU DYSGU

6.1 Mae gwaith y Cyngor i foderneiddio'r ystâd ysgolion, drwy raglen Cymunedau Dysgu Llywodraeth Cymru'n parhau, er bod y rhaglen bresennol ond yn cynnwys cwblhau estyniad Ysgol y Graig.

6.2 Bydd bid am y gyfran nesaf o gyllid yn cael ei gyflwyno maes o law ond ar gyfer 2024/25 dim ond cynllun Ysgol Y Graig sydd wedi ei gynnwys yn y gyllideb ar gyfer 2024/25. Amcangyfrifir y bydd gweddill y cynllun yn costio £3.030m (2024/25 £2.878m a 2025/26 £0.152m) a bydd hyn yn cael ei gyllido yn 2024/25 drwy fenthyca digefnogaeth gwerth £2.7m a'r defnydd o dderbyniadau cyfalaf o werthiant Ysgol Talwrn, sef £0.178m.

7. CYFRIF REFENIW TAI

7.1 Mae'r Cyfrif Refeniw Tai (CRT) yn gyfrif sydd wedi'i glustnodi o ran gwariant refeniw a chyfalaf. Yn y rhaglen arfaethedig ar gyfer 2024/25, bydd buddsoddiad yn parhau yn y stoc bresennol er mwyn sicrhau cydymffurfiaeth parhaus gyda safonau SATC, gyda £10.185m yn cael ei fuddsoddi. Bydd £12.667m pellach yn cael ei wario ar ddatblygu eiddo newydd ac ail-brynu hawl i brynu blaenorol.

7.2 Bydd y rhaglen yn cael ei gyllido drwy: Arian Wrth Gefn y CRT (£8.160m), gwarged y refeniw a gynhyrchir yn 2024/25 (£9.155m), Benthyca Digefnogaeth (£0.936m) a grantiau Llywodraeth Cymru (£11.751m).

7.3 Bydd y rhaglen fuddsoddi tymor hir, yn ogystal â'r ffordd y bydd yn cael ei gylllido dros y 30 mlynedd nesaf, yn cael ei nodi yng nghynllun busnes y Cyfrif Refeniw Tai, fydd yn cael ei gyflwyno i'r Pwyllgor Gwaith yn fuan.

8. CRYNODEB O RAGLEN GYFALAF ARFAETHEDIG 2024/25

8.1 Mae'r rhaglen gyfalaf arfaethedig ar gyfer 2024/25 wedi'i chrynhoi yn Nhabl 3 isod, ac wedi'i ddadansoddi mewn manylder yn Atodiad 2:-

Tabl 3

Crynodeb o Raglen Gyfalaf Arfaethedig 2024/25

	Cyfeirnod	£'000
Cynlluniau /Dygwyd ymlaen o 2023/24	Para 4.1	6,102
Atgyweirio / Disodli Asedau	Para 4.2 & 4.3	4,856
Cymunedau Dysgu	Para 6	2,878
Cyfrif Refeniw Tai	Para 7	30,002
Cyfanswm Rhaglen Gyfalaf Arfaethedig 2024/25		**43,838**
Cyllidir gan:		
Grant Cyfalaf Cyffredinol		2,222
Benthyca â Chefnogaeth - Cyffredinol		2,164
Cynllun wedi'i Ddadneilltuo ddygwyd ymlaen o 2023/24		470
Cymunedau Dysgu – Benthyca Digefnogaeth		2,700
Arian wrth Gefn Derbyniadau Cyfalaf		178
Arian Wrth Gefn CRT a Gwarged yn y Flwyddyn		17,315
Grantiau Allanol y CRT		11,751
Benthyca Digefnogaeth y CRT		936
Cyllid 2023/24 Dygwyd Ymlaen		6,102
Cyfanswm Cyllid Cyfalaf 2024/25		**43,838**

ATODIAD 2

CYLLIDEB CYFALAF ARFAETHEDIG TERFYNOL 2024/25

Cynllun	Cyllideb £'000	Grantiau Allanol £'000	Grant Cyfalaf Cyffredinol £'000	Benthyca â Chymorth £'000	Benthyca Digymorth £'000	Arian Wrth Gefn y CRT £'000	Arian Wrth Gefn Derbyniadau Cyfalaf £'000
2023/24 Cynlluniau ymrwymedig dygwyd ymlaen							
Adfywio Caergybi (THI Cam II)	1,207	1,207					
Y Gronfa Ffyniant Bro (amrywiaeth o brosiectau)	4,895	4,895					
Cyfanswm Cynlluniau Ymrwymedig 2023/24	**6,102**	**6,102**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Atgyweirio / Disodli Asedau							
Grant Cyfleusterau i'r Anabl	750		750				
Adnewyddu Ysgolion	1,000			1,000			
Adnewyddu Adeiladau nad ydynt yn Ysgolion	600			600			
Ailwynebu Priffyrdd	2,000		1,472	528			
Cerbydau	206			206			
Asedau TG	300			300			
Cyfanswm Atgyweirio / Disodli Asedau	**4,856**		**2,222**	**2,634**	**0**	**0**	**0**
Rhaglen Cymunedau Dysgu							
Ysgol y Graig	2,878				2,700		178
Cyfanswm Rhaglen Cymunedau Dysgu	**2,878**				**2,700**		**178**
CYFANSWM CRONFA GYFFREDINOL	**13,836**	**6,102**	**2,222**	**2,634**	**2,700**	**0**	**178**

Cynllun	Cyllideb £'000	Grantiau Allanol £'000	Grant Cyfalaf Cyffredinol £'000	Benthyca â Chymorth £'000	Benthyca Digymorth £'000	Arian Wrth Gefn y CRT £'000	Arian Wrth Gefn Derbyniadau Cyfalaf £'000
Cyfrif Refeniw Tai							
Rhaglen Cynnal a Chadw wedi'i Gynllunio SATC	13,000	3,646				9,354	
Datblygiadau Newydd ac Ail-brynu Eiddo Hawl i Brynu	17,002	8,105			936	7,961	
CYFANSWM CYFRIF REFENIW TAI	**30,002**	**11,751**			**936**	**17,315**	
CYFANSWM RHAGLEN GYFALAF 2024/25	**43,838**	**17,853**	**2,222**	**2,634**	**3,636**	**17,315**	**178**

This page is intentionally left blank

CYNGOR SIR YNYS MÔN Templed Adroddiad Sgriwtini	
Pwyllgor:	**Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol**
Dyddiad:	**27 Chwefror, 2024**
Pwnc:	**Blaen Raglen Waith y Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol**
Pwrpas yr Adroddiad:	**Cynorthwyo'r Pwyllgor Sgriwtini i ystyried, cytuno ar ac adolygu ei flaen raglen ar gyfer 2023/24**
Cadeirydd Sgriwtini:	**Cyng Douglas Fowlie**
Aelod(au) Portfolio:	**Amherthnasol**
Pennaeth Gwasanaeth:	**Lynn Ball, Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Busnes y Cyngor) / Swyddog Monitro**
Awdur yr Adroddiad: Rhif Ffôn: E-bost:	**Anwen Davies, Rheolwr Sgriwtini 07971167198 AnwenDavies@ynysmon.llyw.cymru**
Aelodau Lleol:	**Yn berthnasol i'r holl Aelodau Sgriwtini**

1 – Argymhelliad/Argymhellion

Gofynnir i'r Pwyllgor:

A1 gytuno'r fersiwn gyfredol o'r flaen raglen waith ar gyfer 2023/24

A2 nodi'r cynnydd a wnaed hyd yma o ran gweithredu'r flaen raglen waith.

2 – Cyswllt efo Cynllun y Cyngor / Blaenoriaethau Corfforaethol Eraill

Rhaglennu gwaith yn effeithiol yw sylfaen sgriwtini effeithiol mewn llywodraeth leol. Mae ein blaen raglenni gwaith treigl ar gyfer Sgriwtini wedi'u halinio â blaenoriaethau corfforaethol y Cyngor a'r rhaglenni trawsnewid corfforaethol – ac yn sicrhau bod rôl sgriwtini Aelodau yn gwneud cyfraniad go iawn i flaenoriaethau gwella'r Cyngor.

3 – Egwyddorion fel canllaw ar gyfer Sgriwtini

Er mwyn cynorthwyo Aelodau wrth graffu ar y pwnc:-

3.1 Yr effaith y mae'r eitem yn ei chael ar unigolion a chymunedau **[ffocws ar y cwsmer/ dinesydd]**

3.2 Edrych ar effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd unrhyw newid arfaethedig – yn ariannol ac o ran ansawdd **[ffocws ar werth]**

3.3 Edrych ar unrhyw risgiau **[ffocws ar risg]**

3.4 Sgriwtini'n cymryd rôl rheoli perfformiad neu sicrhau ansawdd **[ffocws ar berfformiad ac ansawdd]**

3.5 Edrych ar gynlluniau a chynigion o safbwynt:

- Hirdymor
- Atal
- Integreiddio
- Cydweithio
- Cynnwys

[ffocws ar lesiant]

3.6 Effeithiau posibl y byddai'r penderfyniad hwn yn ei gael ar:

• y grwpiau a warchodir o dan Ddeddf Cydraddoldeb 2010 • y rhai sy'n profi anfantais economaidd-gymdeithasol yn eu bywydau (wrth wneud penderfyniadau strategol) • y cyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg a pheidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg **[ffocws ar gydraddoldeb a'r Gymraeg]**
4 - Cwestiynau Sgriwtini Allweddol

5 – Cefndir / Cyd-destun

1. **Cefndir**

1.1 Rhaglennu gwaith yn effeithiol yw sylfaen swyddogaeth sgriwtini effeithiol llywodraeth leol[1]. O'i wneud yn dda, gall rhaglennu gwaith fod o gymorth i osod y sylfeini ar gyfer gwaith amserol sydd wedi ei dargedu ar faterion o bwysigrwydd lleol sy'n dangos ble gall sgriwtini Aelodau ychwanegu gwerth. Mae arfer dda'n hyrwyddo dau fater allweddol a ddylai fod wrth galon y flaen raglen waith sgriwtini:

i. Her mewn perthynas â blaenoriaethu ffrydiau gwaith
ii. Yr angen am ymagwedd a arweinir gan aelodau a rhyngwyneb gyda swyddogion.

1.2 Egwyddorion sylfaenol rhaglennu gwaith yn dda[2]

- Ni ddylai rhaglennu gwaith fod yn broses "cychwyn-stopio"
- Rhaglenni gwaith sy'n cyd-fynd â'i gilydd ar gyfer pwyllgorau sgriwtini gwahanol
- Cydbwysedd rhwng gwahanol ddulliau o weithio
- Proses effeithiol ar gyfer rhoi gwybod am / uwch gyfeirio materion i'r Pwyllgor Gwaith
- Mewnbwn a sylwadau cydranddeiliaid mewnol
- Gweithio'n agos â'r Pwyllgor Gwaith
- Cysylltiadau gyda'r Adroddiad Sgriwtini Blynyddol (teclyn ar gyfer gwerthuso a gwella)

2. **Cyd-destun Lleol**

2.1 Mae'r arfer o raglennu gwaith ymlaen llaw wedi cael ei hen sefydlu ac mae'r rhaglenni gwaith yn raglenni treigl sy'n canolbwyntio ar ansawdd y gwaith craffu ac sydd â llai o eitemau er mwyn ychwanegu gwerth. Maent yn declyn pwysig i gynorthwyo Aelodau i flaenoriaethu eu gwaith ac fe'u trafodir gyda'r Tîm Arwain a'r Penaethiaid Gwasanaeth. Bydd y ddau bwyllgor yn adolygu cynnwys eu rhaglenni gwaith yn rheolaidd er mwyn sicrhau eu bod yn berthnasol ac yn adlewyrchu blaenoriaethau lleol. Mae ein trefniadau lleol ar gyfer cynllunio ymlaen bellach yn rhoi mwy o ffocws ar:

- Agweddau strategol
- Ymgynghori gyda dinasyddion / cydranddeiliaid eraill a chanlyniad hynny

[1] A Cunning Plan? Devising a scrutiny work programme, Canolfan Craffu Cyhoeddus (Mawrth 2011)
[2] A Cunning Plan? Devising a scrutiny work programme, Canolfan Craffu Cyhoeddus (Mawrth 2011)

- Blaenoriaethau Cynllun y Cyngor a phrosiectau trawsnewid
- Risgiau a gwaith arolygu a rheoleiddio
- Materion ar flaen raglen waith y Pwyllgor Gwaith.

Canlyniad: rhaglenni gwaith treigl ar gyfer pwyllgorau sgriwtini sydd wedi'u halinio â blaenoriaethau corfforaethol.

2.2 Cadeiryddion pwyllgor sy'n arwain ar ddatblygu blaen raglenni gwaith a'r rhaglenni hynny'n cael eu cyflwyno i'r Fforwm Cadeirydd ac Is-gadeiryddion Sgriwtini yn fisol ac ar gyfer eu cymeradwyo ym mhob cyfarfod arferol o'r pwyllgorau sgriwtini. Ystyrir y Fforwm fel cyfrwng pwysig ar gyfer goruchwylio'r rhaglenni hynny a thrafod blaenoriaethau ar y cyd.

2.3 **Ymagwedd "Cyngor cyfan" tuag at Sgriwtini**: mae ein rhaglenni gwaith yn darparu sylfaen gref ar gyfer ein rhaglenni gwella gan sicrhau bod y rôl y mae Sgriwtini yn ei chwarae yn nhrefniadau llywodraethiant yr Awdurdod yn:

i. Cefnogi proses gwneud penderfyniadau sy'n gadarn ac yn effeithiol
ii. Gwneud cyfraniad go iawn i flaenoriaethau gwelliant y Cyngor
iii. Parhau i esblygu.

3. Materion ar gyfer eu hystyried

3.1 Mae'r Pwyllgor Sgriwtini yn derbyn diweddariadau rheolaidd ar weithrediad ei flaen raglen waith. Mae copi o'r rhaglen waith gyfredol ar gyfer 2023/24 ynghlwm fel **ATODIAD 1** i'r adroddiad hwn fel y gellir cyfeirio ati ac mae'n cynnwys newidiadau a wnaed i'r rhaglen waith ers i'r Pwyllgor ystyried y ddogfen ddiwethaf[3]

3.2 Lle mae hynny'n briodol, gellir ychwanegu eitemau at flaen raglen waith y Pwyllgor yn ystod y flwyddyn ddinesig. Gellir cyflwyno ceisiadau am i eitemau ychwanegol gael eu cynnwys ar y rhaglen waith ar gyfer eu ystyried drwy lenwi Ffurflen Gais Aelodau yn gofyn am i eitem gael ei hystyried ar gyfer Sgriwtini. Yn y lle cyntaf, caiff y ceisiadau eu hystyried gan y Fforwm Cadeiryddion ac Is-gadeiryddion, gan ddefnyddio'r meini prawf isod:

- Amcanion strategol a blaenoriaethau'r Cyngor (fel y cânt eu hamlinellu yng Nghynllun y Cyngor)
- Gallu'r Pwyllgor i ddylanwadu ar ac/neu i ychwanegu gwerth ynghylch pwnc penodol (bydd angen cwblhau Ffurflen Prawf Arwyddocâd Sgriwtini).

6 – Asesiad o'r Effaith ar Gydraddoldeb [gan gynnwys effeithiau ar yr Iaith Gymraeg]
6.1 Yr effeithiau posibl ar y grwpiau a warchodir o dan Ddeddf Cydraddoldeb 2010
6.2 Yr effeithiau posibl ar y rhai sy'n profi anfantais economaidd-gymdeithasol yn eu bywydau (penderfyniadau strategol)
6.3 Yr effeithiau posibl ar y cyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg a pheidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg

[3] Cyfarfod o'r Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol a gynhaliwyd ar 16 Ionawr, 2024

Dim yn berthnasol yn achos y mater trosfwaol hwn ond bydd yn cael ei ystyried fel rhan hanfodol yn ystod y broses o baratoi ar gyfer cynigion penodol a fydd yn cael eu cyflwyno i'r Pwyllgor eu hystyried.
7 – Goblygiadau Ariannol
Amherthnasol

8 – Atodiadau
Blaen Raglen Waith y Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol 2023/24

9 - Papurau Cefndir (cysylltwch ag awdur yr Adroddiad am unrhyw wybodaeth bellach os gwelwch yn dda):
Anwen Davies, Rheolwr Sgriwtini, Cyngor Sir Ynys Môn, Swyddfeydd y Cyngor, Llangefni LL77 7TW

RHAGLENNU EITEMAU AR GYFER SGRIWTINI MAI, 2023→ Ebrill, 2024
[Fersiwn dyddiedig 21/02/24]

Nodyn i Randdeiliaid a'r Cyhoedd

Mae yna **Brotocol Siarad Cyhoeddus mewn Pwyllgor Sgriwtini** wedi'i gyhoeddi gan y Cyngor.
Os ydych yn dymuno siarad ar unrhyw eitem benodol mewn Pwyllgor Sgriwtini yna dylech gofrestru eich diddordeb drwy gyflwyno cais ysgrifenedig gan ddefnyddio'r ffurflen sydd ar gael cyn gynted â phosibl ac o leiaf 3 diwrnod gwaith clir cyn cyfarfod y Pwyllgor penodol. Cewch wybodaeth am y cyfarfod, a pha eitemau fydd yn cael eu trafod wrth ddarllen y Blaen Raglen Waith yma. Cysylltwch â'r Rheolwr Sgriwtini os oes gennych unrhyw ymholiadau [Anwen Davies: AnwenDavies@ynysmon.gov.uk]

PWYLLGOR SGRIWTINI CORFFORAETHOL	PWYLLGOR SGRIWTINI PARTNERIAETH AC ADFYWIO
Mai, 2023 (23/05/23)	**Mai, 2023 (23/05/23)**
Ethol Cadeirydd: 2023/24	Ethol Cadeirydd: 2023/24
Ethol Is-gadeirydd: 2023/24	Ethol Is-gadeirydd: 2023/24
Mehefin, 2023 (20/06/23) – Ch4	**Mehefin, 2023 (21/06/23)**
Monitro Perfformiad: Sgorfwrdd Corfforaethol Ch4: 2022/23	Y Gymraeg • Adroddiad Blynyddol ar Safonau'r Gymraeg: 2022/23 • Cynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg: 2022/23 → Mesur Cynnydd • Adroddiad Cynnydd y Panel Sgriwtini Addysg
Strategaeth Moderneiddio Cymunedau Dysgu a Datblygu'r Gymraeg	Adroddiad Blynyddol Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Gwynedd a Môn: 2022/23
Cynllun Rheoli'r Ardal o Harddwch Naturiol Eithriadol	Cynllun Strategol Rheolaeth Cyrchfan
Dogfen Gyflawni Flynyddol: 2023/24	Adroddiad Cynnydd Ch 4 2022/23 Bwrdd Uchelgais Gogledd Cymru
Blaen Raglen Waith y Pwyllgor ar gyfer 2023/24	Blaen Raglen Waith y Pwyllgor ar gyfer 2023/24
Medi, 2023 (19/09/23) – Ch1	**Medi, 2023 (19/09/23) - Addysg**
Monitro Perfformiad: Sgorfwrdd Corfforaethol Ch1: 2023/24	Ymgynghoriad ar Ddyfodol Gwasanaethau Tân ac Achub Gogledd Cymru – sylwadau Cyngor Sir Ynys Môn
Adroddiad Cynnydd Panel Sgriwtini Cyllid	Adroddiad Blynyddol Ynys Môn gan GwE: 2022/23
Adroddiad Perfformiad Blynyddol: 2022/23	Adroddiad Cynnydd Panel Sgriwtini Addysg

PWYLLGOR SGRIWTINI CORFFORAETHOL	PWYLLGOR SGRIWTINI PARTNERIAETH AC ADFYWIO
Enwebu Aelod o'r Pwyllgor Sgriwtini ar y Panel Sgriwtini Cyllid	Siarter Craffu Addysg
Blaen Raglen Waith y Pwyllgor ar gyfer 2023/24	Blaen Raglen Waith y Pwyllgor ar gyfer 2023/24
Hydref, 2023 (18/10/23) – cyfarfod wedi'i ddiddymu	**Hydref, 2023 (17/10/22)**
	Adroddiad Blynyddol Gwasanaeth Rhanbarthol Cynllunio at Argyfwng: 2022/23
	Adroddiad Blynyddol Bwrdd Partneriaeth Gogledd Cymru (Rhan 9): 2022/23
	Cynllun Strategol Cyfranogiad Cyhoeddus: 2023-2028
	Blaen Raglen Waith y Pwyllgor ar gyfer 2023/24
	Tachwedd, 2023 (13/11/2023) – cyfarfod ychwanegol
	Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr
Tachwedd, 2023 (21/11/23) - Ch2	**Tachwedd, 2023 (22/11/23) – Trosedd ac Anhrefn**
Monitro Perfformiad: Sgorfwrdd Corfforaethol Ch2: 2023/24	Cynllun Strategol Gwastraff ac Ail-gylchu: 2023/2028
Cynllun Strategol Tai Gwag: 2023/28	Adroddiad Blynyddol Partneriaeth Diogelwch Cymunedol Gwynedd ac Ynys Môn: 2022/23
Adroddiad Cynnydd Siwrnai Gwasanaethau Cymdeithasol	Rhaglen Ffyniant Bro Ynys Môn – Mesur Cynnydd
Enwebu Aelod o'r Pwyllgor Sgriwtini ar y Panel Sgriwtini Gwasanaethau Cymdeithasol	
Blaen Raglen Waith y Pwyllgor ar gyfer 2023/24	Blaen Raglen Waith y Pwyllgor ar gyfer 2023/24
Ionawr, 2024 (16/01/24) – Cyllideb 2024/25 (bore)	**Ionawr, 2024 (16/01/24)**
Sefydlu Cyllideb 2024/25 (cyllideb refeniw) - cynigion drafft cychwynnol	Moderneiddio Cyfleon Dydd: Anableddau Dysgu (ardal Caergybi)
Adroddiad Cynnydd Panel Sgriwtini Cyllid	Adroddiad Cynnydd Ch2: 2023/24 Bwrdd Uchelgais Economaidd Gogledd Cymru
	Blaen Raglen Waith y Pwyllgor ar gyfer 2023/24
Ionawr, 2024 (16/01/24) (prynhawn)	
Cynllun Strategol Cyfranogiad Tenantiaid	
Cynllun Strategol Rheoli Asedau (Tai)	
Dangosyddion Perfformiad Lleol: Gwasanaethau Tai – Adroddiad Cynnydd	

PWYLLGOR SGRIWTINI CORFFORAETHOL	PWYLLGOR SGRIWTINI PARTNERIAETH AC ADFYWIO
Blaen Raglen Waith y Pwyllgor ar gyfer 2023/24	
Chwefror, 2024 (13/02/24) – cyfarfod ychwanegol	
Papur Cynnig: Trosglwyddo Disgyblion Ysgol Carreglefn i Ysgol Llanfechel a Chau Ysgol Carreglefn	
Chwefror, 2024 (27/02/24) – Cyllideb 2024/25	**Chwefror, 2024 (06/02/24) - Addysg**
Cynigion Drafft Terfynol Cyllideb 2024/25 – refeniw a chyfalaf	Adroddiad Cynnydd Panel Sgriwtini Addysg
Adroddiad Cynnydd Panel Sgriwtini Cyllid	Cynllun Strategol Cydraddoldeb: 2024/2028
Blaen Raglen Waith y Pwyllgor ar gyfer 2023/24	Blaen Raglen Waith y Pwyllgor ar gyfer 2023/24
Mawrth, 2024 (12/03/24) - Ch3	**Mawrth, 2024 (13/03/24)**
Monitro Perfformiad: Sgorfwrdd Corfforaethol Ch3: 2023/24	Cynllun Strategol Taclo Tlodi: 2024-2029
Dangosyddion Perfformiad Lleol: Gwasanaethau Tai – Adroddiad Cynnydd	Rhaglen Cronfa Ffyniant Bro Ynys Môn – Mesur Cynnydd
Cynllun Strategol Rheoli Asedau:2024-2029	Diogelu Corfforaethol
Cynllun Busnes y Cyfrif Refeniw Tai: 2024/2054	Adroddiad Blynyddol ar Gydraddoldeb: 2022/23
	Adroddiad Cynnydd Ch3:2023/24 Bwrdd Uchelgais Economaidd Gogledd Cymru
Blaen Raglen Waith y Pwyllgor ar gyfer 2023/24	Blaen Raglen Waith y Pwyllgor ar gyfer 2023/24
Ebrill, 2024 (16/04/24)	**Ebrill, 2024 (17/04/24)**
Asesiad y Farchnad Dai Leol	Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus – trefniadau llywodraethiant / craffu cynnydd ar wireddu'r Cynllun Llesiant
Blaen Raglen Waith y Pwyllgor ar gyfer 2023/24	Blaen Raglen Waith y Pwyllgor ar gyfer 2023/24

Eitemau i'w rhaglennu

Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol	Pwyllgor Sgriwtini Partneriaeth ac Adfywio
Cynllun Rheoli Asedau Gwasanaeth 2021/31 – Ystad Mân-ddaliadau (Mehefin, 2024)	Moderneiddio Cyfleon Dydd: Anableddau Dysgu (Mehefin, 2024)

Cyfrifiad 2021	Rhaglen Ffyniant Bro Ynys Môn – Mesur Cynnydd (Tachwedd, 2024 ac Ionawr, 2025)
Trawsnewid a Moderneiddio Gwasanaethau Oedolion	Comisiynydd Heddlu a Throsedd Gogledd Cymru
Rhaglen Strategaeth Moderneiddio Cymunedau Dysgu a Chryfhau'r Gymraeg	Gwasanaeth Tân ac Achub Gogledd Cymru
	Ymddiriedolaeth GIG Gwasanaethau Ambiwlans Cymru
	Medrwn Môn
	Craffu ar Bartneriaethau
	Cynllun Gweithredu Llety Sipsiwn a Theithwyr
	Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Gwynedd a Môn – Adroddiad Blynyddol 2023/24 (Mehefin, 2024)
	Rhaglen Cymunedau am Waith a Mwy: Adroddiad Blynyddol 2023/24 (Mehefin, 2024)
	Gwella Dibynadwyedd a Gwytnwch ar draws y Fenai
	Porthladd Rhydd Ynys Môn
	Cynllun Datblygu Lleol Ynys Môn
	Effaith Twristiaeth ar Gymunedau Lleol Ynys Môn (penderfyniad gan y Pwyllgor Sgriwtini Partneriaeth ac Adfywio, 21/06/223)